

**MÀSTER D'ESTUDIS AVANÇATS EN
HISTÒRIA DE L'ART**

Departament d'Història de l'Art

TREBALL DE FI DE MÀSTER

El Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora

Arantxa Rodríguez Carrasco

Tutor: Joan Ramón Triadó Tur

Setembre de 2016

“Las colecciones se forman para ser mostradas al público”

Manuel Rocamora, 1963

ÍNDEX

Introducció	5
Metodologia	8
Estat de la qüestió	11
Resum i paraules clau	13
Abreviatures	14
Agraïments	15

1. INTRODUCCIÓ AL COL·LECCIONISME TÈXTIL A CATALUNYA

1.1. Les col·leccions tèxtils a Catalunya	18
1.2. Els museus tèxtils i d'indumentària de Catalunya	21

2. EL COL·LECCIONISTA

Manuel Rocamora i Vidal (1882 – 1976)

2.1. Família	23
2.2. Amistats	24
2.3. Vida Social	24
2.4. Aficions	26
2.5. Residències	34
2.6. Fundació Cultural Privada Rocamora	35
2.7. Mort	38

3. LA COL·LECCIÓ

3.1. La formació de la col·lecció: l'origen	42
3.2. Peces <i>estrella</i>	45
3.3. Exposicions	48

4. LA DONACIÓ

4.1. Mecenatge	56
4.2. Premis i reconeixements	59
4.3. De la col·lecció privada al museu públic	60

5. EL MUSEU

5.1. El Museu de la Indumentària – Col·lecció Rocamora	63
5.2. L'edifici	63
5.3. La institució	73
5.4. La instal·lació	75
5.5. Biblioteca	78
5.6. Activitats	79
5.7. Recursos Humans	80
5.8. Obertura al públic i funcionament	86
5.9. Desmantellament i desaparició	91
 Conclusions	 107
 Bibliografia	 109
 Documentació gràfica	 117
 Annex 1. <i>Currículum vitae</i> de Manuel Rocamora i Vidal.	 171
 Annex 2. Acta de donació de la Col·lecció d'Indumentària Rocamora.	 174
 Annex 3. Distribució de les peces d'indumentària a les sales del museu.	 177
 Annex 4. Carta de Josep Casamartina i Victòria Combalia.	 179
 Annex 5. Resposta de la presidència de la Generalitat de Catalunya.	 181
 Annex 6. <i>El cos vestit</i> . La nova exposició del Museu del Disseny de Barcelona.	 182
 Annex 7. Llista d'adhesions al manifest a favor del MTIB.	 185

INTRODUCCIÓ

Va ser d'una manera més o menys casual que vam trobar el tema d'aquesta investigació, quan un matí, buscant una exposició per visitar a la ciutat ens va sobtar llegir el títol d'una mostra anomenada *De Balenciaga a Jean Paul Gaultier*, causant-nos sorpresa i certa emoció el tema que aquesta encetava. La sorpresa es devia precisament al poc habitual que és trobar una exposició actual que mostri com a tema principal la moda al nostre país, i també a que els noms dels anomenats dissenyadors eren sobradament prestigiosos i reconeguts. Visitar una exposició d'indumentària sempre és, al nostre parer, com a mínim inspirador, però si a això li sumem l'entorn que l'acollia podem dir que estàvem fent una aposta segura. La mostra tenia lloc a la Casa Rocamora.

Més que una visita va ser una experiència pels cinc sentits, viscuda entre les parets d'un antic palau de la burgesia catalana, un lloc ple d'obres d'art i objectes de tot tipus. Als salons i les estances hi ballaven desenes de maniquins que llüen meravellosos vestits d'alta costura i prêt-à-porter, tots ells de conegudíssims dissenyadors d'aquí i de fora. La ocasió era un somni per a qualsevol que, com nosaltres, admiri l'art i la moda a parts iguals. Segons ens va explicar la Isabel Vallès – de *Cases Singulares* – a un petit grup de curiosos visitants, els vestits pertanyien a la col·lecció Antoni de Montpalau, formant una petita mostra d'entre les més de 6.000 peces que custodia la seva fundació, creada per Josep Casamartina Parassols i Anna M. Casanovas Crusafon. Aquesta, nodrint-se de diverses donacions, té com a objectiu preservar la història del tèxtil i mostrar-ne la seva vessant més humana. Tant la invenció del dispositiu museogràfic que hi crearen com el contingut de l'exhibició va despertar en nosaltres el desig de saber-ne més.

La visita s'anava desenvolupant entre costures i brodats, entre dibuixos de Ramon Casas i mobles del segle XVIII, i tot plegat ens va fer preguntar-nos quin era aquell lloc tan especial. Isabel Vallès, historiadora de l'art, ens va explicar la història de la casa, i la del seu propietari, Manuel Rocamora. Aquest personatge havia estat el més il·lustre col·leccionista d'indumentària que havia tingut Catalunya, i havia exposat les seves peces a casa seva com si d'un museu es tractés.

No només havia acumulat vestits, sinó que la seva passió pel col·leccionisme l'havia portat a reunir tot tipus d'objectes, del món de la indumentària i d'altres àmbits com l'aerostàtica, autògrafs, cartells publicitaris, llibres, mascarons de proa, i un llarguíssim etcètera.

Passejar per la que va ser la seva casa ens feia constatar la gran sensibilitat artística d'aquella persona, cosa que quedava patent en cadascun dels elements.

En abandonar aquell espai no vam poder oblidar el que allà havíem vist, i vam començar a buscar informació sobre ell, per tal de conèixer a què havia dedicat la seva vida i com havia aconseguit reunir un patrimoni tan valuós. Va ser decebedor el fet de constatar que, a banda de la pàgina web de la seva fundació, existia poca informació sobre la seva figura. Va ser llavors quan, com a contrapartida, va sorgir la idea de fer-ne una petita recerca. Durant la visita, Isabel Vallès havia mencionat que hi havia molt poca feina historiogràfica feta a l'entorn de Manuel Rocamora, de les seves aficions i de les col·leccions, i nosaltres podríem omplir part d'aquest buit historiogràfic.

Per tal d'iniciar la recerca ens vam posar en contacte amb Josep Casamartina, president de la Fundació Antoni de Montpalau, donat que ell estava desenvolupant una tasca de col·leccionisme similar a la que va dur a terme Rocamora. Casamartina des del primer moment va col·laborar amb nosaltres, primer explicant-nos en què consistia la seva feina a la Fundació Antoni de Montpalau i seguidament animant-nos a iniciar una investigació que encara no s'havia fet mai, sobre una importantíssima col·lecció d'indumentària del nostre país.

El tema va encaixar des d'un primer moment amb nostres interessos, ja que oscil·lava entre la història de l'art, la moda i la indumentària, el col·leccionisme i, com més tard comprovaríem, també la museografia. A més, tot això passava aquí, a Barcelona, cosa que ens facilitava un vincle més íntim amb el tema tractat.

A banda de que la qüestió ens semblava interessant pel seu tema, coincidint amb els nostres gustos personals, també va ser molt important el fet de que fos un tema inèdit, encara no estudiat i del que pràcticament no hi havia res escrit. Això va despertar els nostres dubtes, ja que existia el risc a no trobar prou documentació o que aquesta fos insuficient, però, com més tard vam poder comprovar, la documentació no seria, en absolut, un problema.

Aquesta investigació té com a objecte d'estudi l'anàlisi de la col·lecció d'indumentària històrica de Manuel Rocamora, i centra el seu interès en tres aspectes bàsics que, tot i que estan estretament vinculats entre sí, mantenen una certa independència.

El primer és l'estudi de la figura de Manuel Rocamora, un personatge del que no es coneix gaire en l'actualitat, tot i que en la seva època va ser àmpliament conegut i admirat. La seva figura és complexa, ja que va tenir innumbrables aficions com la de músic, pintor, escriptor, *socialité*, i col·leccionista, entre d'altres. Tot i això, les seves facetes de col·leccionista, mecenes i promotor cultural van ser les més importants. L'objectiu d'aquesta primera part de la investigació serà treure de nou a la llum el nom de Manuel Rocamora, reivindicant una figura que ha anat quedant, poc a poc, en l'oblit.

La segona part la dedicarem a la seva faceta més coneguda, el col·leccionisme. D'entre totes les col·leccions que Manuel Rocamora va reunir durant la seva vida – que van ser moltes – la més important pel seu volum i valor, va ser la d'indumentària històrica. Al llarg de més de cinquanta-cinc anys va aconseguir reunir més de quatre-mil peces entre vestits, sabates, complements i accessoris. El col·leccionista explicava, amb el seu llegat, la història de la moda occidental, des del segle XVI fins al XX. Un dels nostres interessos és reivindicar l'estudi de la història de la moda, disciplina que històricament ha quedat a l'ombra de la resta d'arts – com passa amb la majoria de les arts menors o decoratives – dins l'àmbit acadèmic.

La col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora va ser una de les més importants del seu temps, no només al nostre país, sinó a tota Europa. Tan important va ser el corpus reunit que, en un moment donat va decidir donar-ho a la ciutat per tal de poder compartir-ho amb tots els barcelonins. Aquesta donació es va veure culminada en la creació del primer museu del vestit de la ciutat, l'any 1969. Aquest és el tercer punt que analitzarem, fent un seguiment del procés de gestació del museu, la seva apertura al públic, el seu funcionament i la seva desaparició.

Entenem per tant que aquest no pretén ser un estudi merament biogràfic, ni es fa en ell un anàlisi exhaustiu de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora des d'un punt de vista arqueològic o tècnic, ni tampoc té pretensions merament museogràfiques, sinó que en ell apareixen conjugats tots aquests temes.

La nostra intenció és recuperar i recordar a una persona, una col·lecció i un museu que van ser molt importants a la Barcelona del segle XX, i que malauradament han anat quedant en l'anonimat.

METODOLOGIA

La nostra investigació ha estat essencialment historiogràfica i per tant, pel seu desenvolupament ha estat fonamental la consulta de les fonts primàries i secundàries que a continuació esmentarem.

D'una banda, es tracta d'un tema inèdit, molt poc estudiat amb anterioritat i per aquest motiu resultava imprescindible anar a buscar les fonts primàries que ens permetessin dur a terme un correcte desenvolupament. Els arxius han jugat aquí un paper essencial.

En primer lloc vam localitzar una font important de documents en l'arxiu que guarda la Fundació Cultural Privada Rocamora, és a dir, la família de Manuel Rocamora, ubicada a la que va ser la seva casa-estudi del carrer Ballester, núm. 12 de Barcelona. En aquest arxiu vam poder consultar múltiples documents personals, tots originals, que incloïen correspondència, catàlegs i cartells d'exposicions, fotografies, inventaris i un recull de premsa que ell mateix va anar confeccionant al llarg de la seva vida.

El segon arxiu important que vam localitzar va ser el del Centre de Documentació del Museu del Disseny de Barcelona, que conserva una quantitat ingent de documentació original de l'antic Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, incloent cartes de l'alcalde i de l'Ajuntament de Barcelona, correspondència amb altres institucions i associacions culturals, inventaris i estadístiques sobre el funcionament del museu, invitacions a esdeveniments diversos, enquestes i entrevistes, fulletons, fotografies i un llarg etcètera. Aquestes dues fonts van ser bàsiques per conèixer de primera mà el tema que tractaríem.

Resulten igualment importants les fonts secundàries que hem pogut trobar a diverses biblioteques de la ciutat, entre elles la Biblioteca Nacional de Catalunya, la Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona, la xarxa de Biblioteques Públiques de la Diputació de Barcelona, la Biblioteca Folch i Torres del Museu Nacional de Catalunya i la Biblioteca de la Facultat de Geografia i Història de la Universitat de Barcelona. Allà hem pogut consultar catàlegs i bibliografia específica sobre la Col·lecció Rocamora i sobre el Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, així com bibliografia general sobre col·leccionisme i història de la indumentària. També han estat bàsiques les consultes a diverses hemeroteques, que ens han permès llegir les publicacions en la premsa de l'època i les més recents, entre elles les de La Vanguardia o El País.

La investigació mostra, en definitiva, un caràcter arxivístic i bibliogràfic.

Les tasques desenvolupades durant aquesta investigació han estat variades i laborioses. En primer lloc ha resultat essencial fer una bona cerca de la informació i una localització de les fonts a consultar, així com dels agents implicats que podien col·laborar amb nosaltres. Un cop trobada la informació bàsica vam posar-nos en contacte amb tots aquests agents, realitzant entrevistes i omplint els buits documentals que ens anàvem trobant, que han estat nombrosos.

Eduard Rocamora, president de la Fundació Cultural Privada Rocamora, ens va facilitar l'accés i la consulta de l'arxiu familiar en diverses ocasions. Aquest estava fragmentat i els documents s'havien d'endregar per poder treballar-los, i així ho vam fer. D'altra banda vam poder digitalitzar tot el material necessari per dur a terme el treball, cosa que ens va facilitar la feina notablement.

L'arxiu del Centre de Documentació del Museu del Disseny va ser imprescindible per poder documentar adequadament aquesta investigació. Aquest es trobava en un estat caòtic i fragmentari quan ho vam consultar per primer cop. Montse Peris, conservadora del d'aquest, va col·laborar amb nosaltres des del primer moment, i ens va facilitar les eines per a la consulta i manipulació de l'arxiu, en múltiples ocasions.

Sent tan important el gruix de documents que havíem de consultar, resultava molt difícil treballar-hi, ja que aquests no mostraven cap ordre ni coherència. Vam solucionar aquesta qüestió proposant fer una ordenació d'aquest. Amb la Montse Peris vam acordar realitzar una nova distribució dels documents, catalogant-los i inventariant-los seguint mitjançant un sistema informàtic. Gràcies a aquesta laboriosa feina actualment l'arxiu Rocamora del CDOC es pot consultar amb major facilitat, ja sigui materialment o digitalment, ja que el procés va culminar amb la digitalització de l'arxiu.

Primer vam dividir els documents per blocs temàtics – el col·leccionista, la col·lecció, el museu, l'edifici, gestió econòmica, etc. – i dins d'aquests vam plantejar un seguit de subtemes. Un cop endreçats per categories, vam procedir a fer-ne la catalogació i la digitalització pertinent, atorgant un número de registre correlatiu a cada document, que trobava el seu equivalent en la imatge digital.

Aquests s'enumeren en una taula on es descriu el tipus de document, el seu format, el volum, les mides, la datació, les característiques i altres informacions útils per a la seva identificació. Tot i que va ser una feina colossal ens va facilitar la feina posterior.

Un cop vam tenir tots els documents informatitzats havíem de fer-ne l'anàlisi, examinant-los curosament un a un i destriant els que ens serien útils dels que no. El corpus documental trobat va ser tan gran que vam haver de ser molt selectius, i malauradament molta d'aquesta informació no ha pogut aparèixer finalment en aquesta investigació.

Per últim vam fer una recerca bibliogràfica profunda, consultant tots els catàlegs referents a la col·lecció Rocamora i a d'altres col·leccions tèxtils, mirant de trobar el nom de Manuel Rocamora a la premsa, buscant què s'havia dit d'ell i què quedava per dir. Algunes de les cròniques i articles trobats estaven ben datats i se'n pot conèixer el mitjà de comunicació en el que foren publicats o l'autor, però en d'altres no es conserva aquesta informació, ja sigui per les condicions en que es trobaren o simplement perquè no se'n donaven aquestes dades.

Un cop reunit tot el material de treball calia analitzar el tema, contrastant la informació i classificant-la degudament. S'ha intentat dividir la investigació en cinc grans apartats que parlen d'aspectes diferents en relació al tema principal, que és el Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, i dins d'aquests apartats hi ha un seguit de subapartats. A cada secció apareix la informació detallada i ordenada cronològicament, per tal de poder fer un seguiment el més clar possible de la qüestió, tot i que ha estat inevitable incloure alguns salts temporals en determinades ocasions.

Per acabar, un cop analitzat el tema en profunditat i exposada tota la informació, ha estat bàsic fer-ne una valoració crítica, i extreure'n les conclusions.

ESTAT DE LA QÜESTIÓ

Part de la importància d'aquesta investigació rau en que encara no se n'havia fet cap d'específica sobre el tema amb anterioritat, ja sigui de Manuel Rocamora com a persona, o bé de la col·lecció d'indumentària històrica que va reunir i que va desenvolupar-se en el seu museu. El seu interès és proporcional a l'esforç que requereix, ja que la documentació estava dispersa i fragmentada, sent molt nombrosa – gairebé inabastable en una recerca d'aquestes característiques – i havia estat poc o gens treballada per altres investigadors.

No existeix cap biografia o recull sobre Manuel Rocamora, sinó que tot el que es conserva parla sobre una faceta o aspecte concret de la seva personalitat, sense fer-ho de forma global. Les cròniques de l'època es solen centrar en l'excentricitat del personatge, lloant-lo pel seu caràcter i la tasca de mecenes que desenvolupà, i en la seva faceta de col·leccionista, més que en la resta. Tot i això, els estudis realitzats són molt escassos.

Només ens consta que s'hagin dut a terme algunes investigacions que han tractat el tema que ens ocupa, i majoritàriament s'ha fet d'una manera superficial o centrant el seu interès en altres aspectes. Un d'ells és la tesi doctoral portada a terme per Yolanda Pérez Carrasco, titulada *Pel camí de cendres: la confiscació i l'èxode de les col·leccions d'art privades de Barcelona durant la Guerra Civil (1936-1939). Trajectòries de les col·leccions Muntades i Rocamora*, llegida el 25 de gener de 2016 a la Universitat de Barcelona. Aquesta es centra en les col·leccions d'art catalanes confiscades per la Generalitat de Catalunya durant la Guerra Civil per tal de salvaguardar el patrimoni artístic. L'autora analitza el llegat de la família Rocamora – no es centra en la col·lecció d'indumentària, ni en Manuel Rocamora – i en la seva fortuna durant la guerra.

D'altra banda podem trobar valuosa informació en un llibre recentment publicat per *Cases Singulares*,¹ en el qual es fa un repàs a diverses cases d'algunes de les famílies acomodades de la Catalunya de finals del XIX i principis del XX, presentant-nos també als seus propietaris amb les seves peculiaritats. En quant a Manuel Rocamora podem trobar unes quinze pàgines on es descriu, d'una banda la seva vida i de l'altra la seva casa, amb totes les seves col·leccions.

¹ VALLÈS, I.; PASTOR, L. *Cases singulares, personatges singulares*. Barcelona: Albertí Editor, 2015.

La investigadora Rosa M. Martín i Ros és probablement una de les majors coneixedores de la col·lecció Rocamora, havent estat durant més de vint anys la conservadora i directora del seu museu. Martín i Ros ha publicat un gran nombre de treballs que analitzen la història de la moda a partir de l'estudi de les peces tèxtils i les fonts històriques. En el nostre cas podem fer al·lusió a la conferència *L'Art Nouveau dans la Collection Rocamora*, presentada a Lisboa l'any 1978 en el marc de la *Réunion du Comité du Costume* de l'ICOM, on es classificaven les peces de la col·lecció d'una manera més transversal, relacionant-les amb el corrent artístic del moment. També en aquest cas comprovem que la investigació analitza un aspecte concret de la col·lecció d'indumentària, però no tracta qüestions específicament biogràfiques ni museístiques.

RESUM

Manuel Rocamora va ser un important prohoms de la Barcelona del segle XX, que va dedicar la seva vida al col·leccionisme i al mecenatge artístic i cultural. En la present investigació s'ha fet una recerca sobre la seva figura, que pretén mostrar informació inèdita o poc coneguda fins ara de la seva biografia. Una de les facetes més destacades de la seva personalitat va ser la de col·leccionista, especialment d'indumentària històrica. La investigació es centra en analitzar el procés de formació de la seva col·lecció d'indumentària, estudiant-ne el procés de gestació, l'evolució i la donació feta a l'Ajuntament de Barcelona que va culminar amb la creació del Museu de la Indumentària – Col·lecció Rocamora l'any 1969. Aquest museu va ser la primera institució museogràfica dedicada a la indumentària de forma monogràfica a Catalunya, arribant a ser un dels museus més importants d'Europa. En el present treball se'n fa un seguiment des dels orígens fins a la desaparició, passant per la seva fusió amb l'antic Museu Tèxtil l'any 1982 i la seva conseqüent transformació en el Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona, que va ser desmantellat l'any 2008, per integrar-se en el fons del Museu del Disseny de Barcelona.

Paraules clau: col·leccionisme, patrimoni, mecenatge, indumentària, tèxtil, història, museus, museologia, arts decoratives.

ABSTRACT

Manuel Rocamora was an important forefather of Barcelona during the twentieth century, who devoted his life to collecting and to artistic patronage. This investigation is a research about his figure, which aims to show unknown or unpublished information about his biography. One of the most important facets of his personality was the collector one, especially dedicated to the field of historical clothing. The research focuses its interest on analyzing the process of formation of his collection, studying the process of gestation, the evolution and the donation he did to the City Council of Barcelona, which culminated in the creation of the *Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora* in 1969. This museum was the first institution dedicated to the clothing monographically in Catalonia, becoming one of the most important museums in Europe of its field. This dissertation follows the process, from the beginning until the disappearance of the museum, through its merger with the former *Museu Tèxtil* in 1982 and its subsequent transformation in the *Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona*, which was dismantled in 2008 to join the collection of the *Museu del Disseny de Barcelona*.

Keywords: collectibles, cultural heritage, patronage, clothing, textiles, history, museum, museology, decorative arts.

ABREVIATURES

CDOC – Centre de Documentació del Museu del Disseny de Barcelona

MTIB – Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona

CDMT – Centre de Documentació i Museu Tèxtil

MICR – Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora

DHUB – Disseny Hub Barcelona

AGRAÏMENTS

Aquesta investigació ha estat possible gràcies a l'ajuda de moltes persones que, de manera directa o indirecta, hi han estat implicades. M'agradaria deixar constància aquí de la importància que han tingut totes elles en el transcurs del treball.

En primer lloc voldria agrair a Juan Ramon Triadó la seva dedicació en el seguiment de la meua recerca. Ha estat un tutor excel·lent i m'ha donat en tot moment les eines necessàries per desenvolupar-la adequadament. Gràcies a les seves correccions he pogut aprendre dels errors i rectificar-los. La orientació ha estat útil i essencial.

Vull agrair també a tots els professionals que han posat al meu abast els seus coneixements. A Josep Casamartina, qui des del començament es va entusiasmar amb el tema de la investigació i em va motivar a començar-la. A Rosa M. Martín i Ros, gran coneixedora del tema que m'ha pogut parlar en primera persona de la fortuna del museu, i de la seva història, a més d'ajudar-me a identificar imatges i documents. A Rosa Maria Creixell i a Laura Casal per posar el fil en l'agulla. A Rosa Maria Subirana per ser una coordinadora excel·lent, per la seva absoluta disponibilitat i dedicació, i per mostrar una passió contagiosa.

A Eduardo Rocamora, qui va obrir-me les portes de la Casa Rocamora, seu de la Fundació Cultural Privada Rocamora que ell mateix presideix, i qui em va permetre visitar-la tants cops com vulgues. Gràcies a ell vaig poder consultar amb tota llibertat un seguit de documents familiars íntims i valuosos, i no podria estar-me'n de gratificar-li la seva amabilitat i la total disponibilitat que ha demostrat.

A Montse Peris, conservadora del CDOC del Museu del Disseny de Barcelona, qui va localitzar i preparar els arxius Rocamora. Gràcies a la seva col·laboració vam poder fer una gran tasca de classificació, catalogació i digitalització d'aquests documents, posant ordre al caos. Ella va donar-me les eines necessàries per consultar i manipular l'arxiu lliurement, i gràcies a la seva bona disposició he pogut concloure una feina del tot gratificant. A Sílvia Ventosa, comissària del Museu del Disseny de Barcelona, per explicar-me quina ha estat la fortuna del museu i parlar-me de la col·lecció en el seu estat actual.

Finalment, vull agrair a tots aquells que han estat al meu costat durant aquests mesos la seva ajuda i els ànims. Als meus pares, per tot. A la Leti, per creure sempre en mi. A la Júlia, per cada dia. A l'Edgard, per la força i l'empenta. A Jorge, per ser intel·lectualment estimulante. I en definitiva, a tots els amics i companys que han viscut amb mi aquesta experiència. A tots vosaltres, milions de gràcies.

1. INTRODUCCIÓ AL COL·LECCIONISME TÈXTIL A CATALUNYA

1. INTRODUCCIÓ AL COL·LECCIONISME TÈXTIL A CATALUNYA

La nostra investigació abasta molts àmbits – col·leccionisme, museografia, història de la indumentària, conservació i restauració del tèxtil, gestió patrimonial, etc. – i tots ells estan relacionats amb el concepte de patrimoni. Històricament els museus, com a institucions patrimonials, han rebut béns de moltes fonts i sota condicions molt diverses. Generalment existeix un patrimoni fundacional que prové d'un o diversos col·leccionistes, del contingut moble d'un monument o un lloc històric. Posteriorment es van acumulant altres tipus de béns procedents d'entitats públiques – que en solen mantenir la propietat – i també d'algunes donacions privades.

Segons ho defineix Eulàlia Morral², el col·leccionisme és una activitat molt arrelada en l'ésser humà. Aplegar coses, classificar-les i contemplar-les ha estat i és, per a molts, una passió que dóna sentit a la vida. Comporta una actitud de recerca constant, ja sigui per trobar nous objectes o per conèixer els que ja es tenen, i els estímuls del col·leccionista poden ser la curiositat per descobrir i el desig de posseir un tipus determinat de béns.

No tots els col·leccionistes han tingut o tenen les mateixes sensibilitats; uns són generalistes, i adquireixen béns molt diversos entre sí, i d'altres opten per especialitzar-se fins al punt que els seus coneixements són una referència per als professionals del patrimoni. Alguns s'han motivat per aplegar la màxima quantitat possible de béns, mentre que d'altres en valoren qualitats més específiques com l'origen, la tècnica o el context històric. Uns han actuat amb mentalitat de salvar uns objectes de la desaparició, i d'altres els han obtingut simplement per la satisfacció de posseir-los.

En qualsevol cas, molts museus catalans – i europeus – s'han nodrit o han nascut gràcies a les col·leccions privades. De vegades, per iniciativa dels propis col·leccionistes i en altres ocasions – segurament la majoria – perquè aquests col·leccionistes han acabant venent o donant els seus objectes a les administracions públiques. D'aquest fet se'n deriven algunes situacions comuns en els centres que gestionen el patrimoni cultural: la semblança o repetició d'objectes en diferents museus,

² MORRAL, E. “Col·leccionisme tèxtil: llums i ombres.”, *Datatèxtil*, núm. 31, 2014. [en línia] <http://www.raco.cat/index.php/Datatextil/article/view/287335> (Consulta: 8 de juny de 2016)

la presència d'objectes culturalment llunyans i la manca d'informació sobre la procedència d'aquestes peces i la seva trajectòria.

Centrant-nos en l'àmbit que ens ocupa, que és el del patrimoni tèxtil, veiem com entre finals del segle XIX i principis del XX hi va haver una gran activitat col·leccionista a Catalunya, lligada al desmantellament d'esglésies i propietats rurals, i també a les grans Exposicions Universals que despertaven l'interès per altres èpoques i cultures. Les col·leccions es fan, es dispersen per parts i tornen a reunir-se en altres mans, al mateix país o en d'altres, sent venudes pels mateixos titulars o per intermediaris. Durant aquests intercanvis, qualsevol informació que el col·leccionista hagués tingut sobre les peces és susceptible de perdre's.

Els interessos privats i públics costen de destriar. Particulars i museus formen part per igual del moviment de compravenda i això genera una certa rivalitat entre ells, que competeixen per tal de fer-se amb l'objecte més preuat.

Segons Luís G. Turell i Coll³ és a principis del segle XX, coincidint amb l'Exposició Universal de París, quan va tenir lloc l'anomenat “auge de l'arqueologia de la indumentària”. Aquest fet coincideix amb que Catalunya era, amb diferència, la zona d'Espanya on més interès es mostrava pel món tèxtil i de la indumentària, i els seus col·leccionistes van contribuir d'aquesta manera a enriquir el patrimoni català, en un moment en que els col·leccionistes d'arreu del món licitaven fortament dins el mercat de les antiguitats.

1.1. Les col·leccions tèxtils a Catalunya

Per apreciar el teixit cal una sensibilitat una mica especial, ja que de l'excel·lència al drap només hi ha un pas, per això el teixit sovint acaba sent el parent pobre dels museus d'art.⁴ Tot i això, Catalunya ha tingut una gran tradició de col·leccionisme tèxtil, paral·lela a la seva indústria, que es remunta a mitjan segle XIX.

³ TURELL, LL. “El coleccionismo de Tejidos coptos en Cataluña y la formación de la colección del Museu de Montserrat.”, *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, núm. 2, 2008. [en línia] <http://www.raco.cat/index.php/QuadernsMEV/article/view/132449> (Consulta: 8 de juny de 2016)

⁴ BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans.”, *Quadern d'El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.

Mariano Fortuny hauria estat un dels primers en elevar la categoria del teixit a la qualitat del sublim, seguit pels pintors orientalistes. Després trobem el grup dels decoradors modernistes, grans amants de les arts aplicades, sobretot Josep Pascó i Gaspar Homar, i alguns teòrics tèxtils com Pau Rodón, qui també va formar les seves pròpies col·leccions. Naturalment hi va haver col·leccionistes empedreïts com Francesc Miquel i Badia o Macari Golferichs, i altres com els Malvehy, Dupond o Masssana. Algunes de les peces de les seves col·leccions van acabar en museus europeus i nord-americans. Per sort, també moltes altres foren adquirides per la Junta de Museus de Barcelona i altres col·leccionistes locals.

La tradició va continuar amb gent més jove com Lluís Plandiura, Josep Biosca, Ricard Viñas, Tórtola, el pintor Lluís Tolosa o Manuel Rocamora. Alguns d'ells van ser col·leccionistes exclusivament de teixits, mentre d'altres veien el vestit com una peça més que ingressar a les seves col·leccions artístiques.⁵

Es considera que va ser Francesc Miquel i Badia, col·leccionista i crític d'art, qui va agrupar la millor col·lecció de teixits reunida al nostre país, posteriorment venuda a Nova York. Les crítiques que va fer Puig i Cadafalch a la venta de la col·lecció Badia a l'estranger van ser segurament el detonant per que, anys després, l'Ajuntament de Barcelona comprés la col·lecció Pascó. Segons Joaquim Folch i Torres, la col·lecció va ser comprada finalment perquè Catalunya era “terra de teixidors”. Miquel Badia, Pascó i el col·leccionista Emili Cabot van estar presents amb les seves col·leccions en l'exposició organitzada el 1894 per l'Associació Artística-Arqueològica Barcelonina, al Palau de Belles Arts. En referència a aquesta, Ramon Casellas publicà un article al *Boletín* de la citada associació, on s'entreveu una certa rivalitat entre col·leccionistes, deixant clar que cadascun d'ells tendia cap a una especialitat.

Les relacions de rivalitat i d'amistat són una constant en el món del col·leccionisme, així com els intercanvis i les compra-vendes de peces. En el cas que ens ocupa, Manuel Rocamora va estar molt vinculat a alguns contemporanis seus com Ricard Viñas i Geis (1893-1983), Josep Biosca i Torres (1902-1983) i Lluís Tolosa Giralt (1905-1973).

⁵ CARBONELL, S. “Los inicios del coleccionismo textil en Cataluña”, *Datatèxtil*, núm.21, 2009. [en línia] <http://www.raco.cat/index.php/Datatextil/article/view/275794> (Consulta: 8 de juny de 2016)

Un altre gran col·leccionista de teixits ja esmentat va ser Gaspar Homar, la col·lecció del qual va ser adquirida per la Junta de Museus l'any 1922, i algunes de les seves peces actualment formen part del CDMT. Homar va estar vinculat a l'industrial de la seda Malvehy, la col·lecció del qual es va dispersar i de la qual només conservem fragments al CDMT.

L'empresari Josep Biosca va partir de la idea de crear un museu tèxtil a Terrassa sense haver estat pròpiament col·leccionista. Va comprar la col·lecció d'Ignasi Abadal i va fundar el Museu Tèxtil Biosca l'any 1946, dins el qual també va jugar un paper important el nostre col·leccionista. Un cop aquest passà a ser municipal, va ser consolidat gràcies a peces procedents de la col·lecció Josep Moragas, afillat de Marià Fortuny, i Lluís García Capafons. També destaca el paper de Pau Rodón i Amigó, col·leccionista i fundador de la revista *Catalunya Tèxtil*. La col·lecció Ricard Viñas i Geis, comprada per la Diputació de Barcelona entre 1951 i 1957 per ingressar al CDMT dotà de gran valor artístic al seu fons. També cal mencionar als molts industrials tèxtils, com Bertrand i Serra o Samarach, que van formar les seves petites col·leccions.

En quant al col·leccionisme d'indumentària i el tèxtil, encara estar relacionats no acostumaven a barrejar-se. Algunes col·leccions d'indumentària destacades que van ingressar al MTIB van ser les de Josep Puiggarí i Marià Regordosa. Lluís Tolosa i Giralt, decorador i artista, va reunir una important col·lecció que va cedir testamentàriament a la Diputació de Barcelona, sent actualment un dels fons més importants del CDMT.

Frederic Marés (1893-1991) va ser un cas a part. Des de la seva primera adquisició el 1912 no va parar d'ampliar les seves variades col·leccions. Dins el seu gabinet de curiositats, inicialment anomenat "Museu Sentimental", la sala estrella fou la femenina: ventalls, puntes, indumentària, moneders, figurins de moda, etc. Mitjançant la seva donació, les seves col·leccions van passar a formar part del patrimoni de la ciutat de Barcelona l'any 1946. Dos anys més tard s'inaugurava aquest museu, situat en una part de l'antic Palau Reial dels comtes de Barcelona, al cor del barri Gòtic, que encara avui dia es pot visitar.⁶

⁶ Museu Frederic Marés. "Museu Frederic Marés. Museu." [en línia] <http://w110.bcn.cat/museufredericmares/ca/museu> (Consulta: 12 de juliol de 2016)

Però d'una cosa no hi ha dubte, i és que el màxim exponent en qüestions de col·leccionisme d'indumentària va ser Manuel Rocamora, i el museu més important de Catalunya – i com s'ha arribat a dir, d'Europa – fou el fundat gràcies a la seva donació.

1.2. Els museus tèxtils i d'indumentària de Catalunya

Com hem vist, Catalunya històricament ha estat un gran centre productor de teixits i una font important per als col·leccionistes de principis del segle XX. Marxants d'art, antiquaris o particulars van començar a repartir-se aquest patrimoni tèxtil, sovint fragmentat o descontextualitzat. Segons explica Sílvia Carbonell⁷ el fet de que el col·leccionisme tèxtil es doni amb més força a Catalunya potser és degut a la seva històrica tradició tèxtil i a que molts mecenes del moment van ser industrials. La inauguració del *Musée Historique des Tissus de Lyon*, el 1890, va ser decisiva per despertar l'interès de personatges com Folch i Torres qui, veient com aquest i altres museus europeus s'interessaven pel tèxtil del nostre país, van ajudar a crear els ciments que donarien lloc als museus tèxtils catalans actuals.

Si mirem enrere podem veure com l'any 1883 l'Ajuntament de Barcelona ja havia adquirit i exposat col·leccions de teixits, i es proposà per primer cop crear un Museu Històric de Teixits, en el Monestir de Sant Cugat del Vallès, projecte que no arribaria fins el 1932 i que finalment no va prosperar. Es van trigar encara alguns anys en tenir, no només un museu tèxtil sinó quatre, repartits pel territori català: el Museu Tèxtil de Terrassa (CDMT, 1946), que va ser fundat amb el fons del terrassenc Josep Biosca; l'antic Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona (MTIB, 1982), el Museu Marès de la Punta d'Arenys de Mar (1983) i el Museu de l'Estampació Tèxtil de Premià de Mar (1983).

D'altra banda cal també mencionar que les esglésies i catedrals conserven importants col·leccions d'indumentària i parament litúrgic – Museu de Montserrat, Catedral de Girona, Catedral de Tarragona, Seu de Lleida o Museu Episcopal de Vic – així com cal destacar la gran quantitat de col·leccions que continuen sent privades.

⁷ CARBONELL, S. “Los inicios del coleccionismo textil en Cataluña”, *Datatèxtil*, núm.21, 2009. [en línia] <http://www.raco.cat/index.php/Datatextil/article/view/275794> (Consulta: 8 de juny de 2016)

2. EL COL·LECCIONISTA

2. EL COL·LECCIONISTA

Manuel Rocamora i Vidal (1892 – 1976)

La següent contribució és una forma d'expressar la nostra passió per la moda, la indumentària i la història, així com l'estima que sentim per aquesta ciutat, estima que compartim amb Manuel Rocamora, un personatge essencial en la formació de la primera institució museística dedicada exclusivament a la indumentària de Barcelona. Farem una aproximació essencialment cronològica, amb *flashbacks* o salts temporals sempre que siguin necessaris, per tal de presentar els continguts de la manera més clara possible. Sent així, començarem amb una petita introducció biogràfica que ens servirà per presentar la figura de Manuel Rocamora qui fou un gran col·leccionista, entre moltes altres coses. [FIG. 1]

2.1. Família

Manuel Rocamora va néixer el 31 de març de 1892 a la plaça de Santa Anna, núm. 7 de Barcelona, en el si d'una família de l'alta burgesia catalana. El seu pare era Marcos Rocamora Pujolà i la seva mare Anna Vidal i Sala, i ambdós pertanyien a prestigioses nissagues barcelonines que havien gaudit de l'èxit dels seus negocis respectivament. El matrimoni va tenir quatre fills, el Manuel, l'Antonio⁸, la Mari Ángeles i la Carmen Rocamora. La nissaga era, com passa amb l'origen de moltes altres famílies acomodades del moment a Barcelona, d'industrials.

Els Rocamora havien aconseguit l'èxit financer gràcies als negocis de la producció de sabó, que segons Ramon i Muñoz⁹ van convertir Barcelona en el centre productor d'Espanya, conquerint també els mercats antillans i representant la major part de les exportacions colonials que es feien a Cuba i Puerto Rico.

⁸ Antonio Rocamora va contraure matrimoni amb Maria Catalina Nieto Casas, marquesa de Villamizar, neboda del pintor Ramon Casas. Això ens servirà per explicar la relació entre el pintor modernista i la família Rocamora.

⁹ RAMON, R. "Los Rocamora, la industria jabonera barcelonesa y el mercado colonial antillano (1845 – 1913)", *Revista de Historia Industrial*, núm. 5, 1994, p. 151-162. [en línia] [<http://raco.cat/index.php/HistoriaIndustrial/article/view/62351>] (Consulta: 2 de juny de 2016)

La bonança econòmica permeté que, a partir de 1888, els Rocamora comencessin a adquirir un important nombre de terrenys i immobles al Passeig de Gràcia de Barcelona. Aquests fructífers negocis els van permetre gaudir sempre d'una posició econòmica privilegiada, cosa que suscità que tots els seus membres gaudissin de certs luxes i despreocupacions, i en conseqüència poguessin viure amb certs privilegis propis d'un estatus social elevat. Manuel Rocamora va créixer i va ser educat en aquest context, i va saber aprofitar al màxim la seva situació.

2.2. Amistats

Personalment posseïa el caràcter propi de les persones de gran sensibilitat artística, sent un gran amant dels museus i de la cultura, cosa que aprengué de la seva mare, una dona culta i amant de l'art. La seva categoria social va propiciar la creació d'un ampli cercle d'amistats integrat dins l'elit intel·lectual i artística del moment. Va ser amic d'artistes tan coneguts com Pablo Picasso, qui l'anomenava “veí de museu” i d'altres pintors com Ramon Casas [FIG. 2] i Anglada Camarasa, amb els qui mantenia una relació de parentesc. El seu cercle d'amistats incloïa també artistes com Manolo Hugué, Ricard Opisso o Josep Maria Gol. També es va relacionar amb Apel·les Mestres, Santiago Rusiñol i Enric Granados entre d'altres¹⁰. És precisament en aquest context, afavorit pel contacte personal amb importants exponents del món de la cultura i de l'art, que va poder gaudir d'un estil de vida i d'un nivell cultural elevadíssims. A més, les aristocràtiques relacions que mantenia la seva família farien que tractés amb la mateixa naturalitat els pintors bohemis que a les baroneses.

2.3. Vida social

Manuel Rocamora era una persona amable i social a qui agradava tant fer com rebre visites dels seus amics i coneguts. El trobem citat a diverses cròniques de l'època com a assistent a innumerables inauguracions i esdeveniments de la vida cultural barcelonina.

¹⁰ Fundació Cultural Privada Rocamora. “Manuel Rocamora Vidal. Vida.” [en línia] <http://www.rocamora.es/manuel-rocamora-vidal/vida/> (Consulta: 2 de juny de 2016)

També n'era l'organitzador d'alguns d'ells, com per exemple la “Festa en Commemoració del Centenari del Romanticisme”, organitzada per ell mateix en col·laboració amb Isabel Llorach – amb qui també mantingué una íntima relació d'amistat – celebrada l'any 1930 als jardins del Laberint d'Horta¹¹, esdeveniment de gran importància al que assistiren membres tan destacats com la Família Reial i el comte Güell, entre d'altres.

Des de ben jove ja celebrava festes de societat al seu domicili, com per exemple, l'homenatge a Alfons XIII que es va fer pel 25è aniversari de la seva coronació, del que se'n va escriure una crònica en la que s'incloïa una descripció de la seva casa-estudi, i on ja es descrivia com es distribuïen les peces d'indumentària integrades en l'espai domèstic:

*“(…) Hace muy poco tiempo ha conseguido ampliar éste y ahora consta de dos grandes piezas y de algunas salitas en las que se admiran diversas vitrinas que contienen valiosas obras de arte. Véase admirablemente dispuestas en adecuados maniquíes, los trajes típicos antiguos que forman su espléndida colección, notables por su justeza de época y por su valor natural.”*¹²

Degut a aquestes activitats Rocamora va esdevenir, en certa manera, un personatge públic. Cal destacar també la festa organitzada l'octubre de 1949 en honor de la duquessa de la Rochefoucauld, aristòcrata francesa convidada pel *Conferentia Club*. En aquella ocasió, Manuel Rocamora actuà com a amfitrió selecte i no escatimà en recursos per complaure als seus assistents.

Solia assistir a tot tipus d'actes socials, com per exemple el que va tenir lloc en motiu d'una reunió de treball de l'Associació d'Amics del Carrer Montcada, el 27 de febrer de 1967 al Palauet Albéniz del Parc de Montjuïc, al que va acudir acompanyat de Pilar Tomás, llavors directora del MICR, i d'altres il·lustres personalitats vinculades a aquest carrer com la marquesa de Marianao, els marquesos de Vilallonga, Ana Maria Torra de Gili, Carlos Aubert, la comtessa de Lacambra, Adolfo Florensa, Amedeo Llopart, Frederic Marés, Artur Llorens Opisso, Agustí Duran i Sanpere, Joan Ainaud de Lasarte,

¹¹ Annex 1. *Currículum vitae* de Manuel Rocamora i Vidal. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

¹² TELLEZ, F. “Fiesta íntima en el estudio de Manolo Rocamora”, *La Vanguardia*, 24 de maig de 1927, p.43.

Rosendo Llates, el vescomte de Güell, Antoni Florens, Maria Vázquez de Llopart, Joaquim de Ros de Ramis, Camilo Pallás, Juan Baptista Bertrán Flórez, José Lluís de Sicart, Roberto Autonell, Ignacio Serra Goday, José Selva Vives i Ernesto Foyé, entre d'altres. [FIG. 3]

El seu nom apareixia sovint als diaris – a l'apartat de societat – on es descrivia amb detall com eren les festes organitzades a casa seva i el seu caràcter com amfitrió:

*“El joven aristócrata Manuel Rocamora y Vidal, obsequió a un reducido número de sus amistades con una reunión en su “estudio”, situado en la vieja e histórica calle de Montcada, en los altos de uno de esos caserones típicos, palacios-residencias de generaciones lejanas. (...) Los reunidos fueron obsequiados espléndidamente con emparedados o bocadillos de diversas clases, pasteles, dulces, bombones, whisky, vinos españoles, tabacos y cigarrillos, etc., que de nada faltó en esta reunión tan exquisitamente lograda. Y si al buen gusto que impera por doquier en el “estudio”, se unen a la amabilidad del joven artista, y lo distinguido de la concurrencia, el resultado no puede ser más halagüeño, pues las horas se van en rápida carrera, demostración de que allí se pasa el tiempo muy a gusto. (...) La fiesta acabada de reseñar ha servido para reunir en sociedad a conocidas personas y debemos agradecerse a Manolo Rocamora que ha querido hacernos pasar una tarde agradable, lo que ha conseguido con creces”.*¹³

2.4. Aficions

Com veiem, es tracta d'un personatge conegut i reconegut, però això es donà no només gràcies a les seves distraccions socials, sinó també a les múltiples tasques que va dur a terme durant la seva vida. Resulta difícil encasellar-lo en una professió, dedicació o un interès concret, ja que va ser un personatge polifacètic interessat per l'art, la història, la música, la literatura, les antiguitats, els viatges i, en definitiva, per la vida intel·lectual de la seva època. Probablement, la seva faceta més coneguda va ser la de col·leccionista, però aquesta vessant la deixarem per més endavant ja que serà la qüestió que analitzarem en profunditat.

¹³ Autor desconegut. Secció *De Sociedad*. “En el “estudio” de Manolo Rocamora”, *La Vanguardia*, 11 de maig de 1928, p.11.

En primer lloc va ser un gran aficionat a la música¹⁴ i va aprendre a tocar el piano de la mà del gran Enric Granados, havent arribat a aparèixer en actuacions públiques com acompanyant de la seva amiga, la soprano Mercè Plantada, en concerts íntims.

També va ser pintor, dibuixant i gravador, desenvolupant els seus coneixements i habilitats en l'Escola de Belles Arts de la Llotja, on va rebre lliçons del professor i pintor Fèlix Mestres, sent-ne el seu deixeble. Es va matricular per primer cop al curs 1927 – 1928 i va acabar vuit cursos complets. En aquest moment tenia ja 34 anys, cosa poc habitual, ja que normalment aquests estudis es començaven amb uns 12 anys.

El 1929 exposà obres seves per primer cop, a la galeria La Pinacoteca, inaugurada l'any anterior al Passeig de Gràcia.¹⁵ Les cròniques de l'època coincideixen en les descripcions que es fan de la seva obra pictòrica, i la qualifiquen com es descriu a continuació.

*“Tímida (...) i discreta, sense cap estridència i d'una elegant contenció. Rocamora, en aquesta primera exposició, se'ns mostra un artista correcte, però potser mancat d'un verdader temperament pictòric (...). La seva afinada visió, la seva dicció intel·ligent i d'entonació agradable, ens el fa estimable a més d'un sentit.”*¹⁶

La seva tímida habilitat va fer-lo guanyador de la Medalla d'Or del Concurs Masriera, organitzat per la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi l'any 1931. A partir d'aleshores participà amb assiduitat a les Exposicions de Primavera que se celebraven a Barcelona, a més d'exposar la seva obra en diverses mostres, tant individuals com col·lectives.

El seu estil era realista, centrat principalment en paisatges i bodegons, una temàtica que, sense ser massa original, li permeté penjar els seus quadres a les parets de les més prestigioses sales d'art barcelonines – Galeries Laietanes, Galeries Syra, Sala Busquets, Galerías Argos, Galerías Franquesa, Galerías Españolas, Sala Llorens, etc. – i pel que sembla el seu estil no va variar amb el temps.

¹⁴ Segons es diu al seu *Currículum vitae* era “músic i amic dels músics”. Annex 1.

¹⁵ VALLÈS, I.; PASTOR, L. *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015, p.74.

¹⁶ Autor desconegut. “Manuel Rocamora (La Pinacoteca)”, *Gasetta de les arts*, Segona Època, any III, núm.14, 1 de gener de 1930, p.22.

“La calidad de su estilo que, sin estridencia de ninguna clase, se orientaba hacia una concepción moderna de las artes plásticas.”¹⁷

En el millor dels casos es tractava d'obres correctes, academicistes, sense estridències ni propostes noves. La seva carrera com a pintor potser no era excepcional¹⁸ però va exercir la seva afició pictòrica fins als darrers anys de la seva vida, cosa que queda patent l'any 1972 amb l'organització d'una exposició que mostrava més d'una cinquantena d'obres a la sala *Galerías Españolas*, mostra que sorprengué a molta gent que desconeixia aquesta faceta seva. [FIG. 4]

Els seus coneixements i la seva alta cultura el van portar exercir l'escriptura esporàdicament, produint un bon nombre de llibres especialitzats i catàlegs, a més d'introduccions i pròlegs per obres d'altres autors. La temàtica acostumava a girar entorn de la indumentària històrica, els complements i la música. També va escriure algunes biografies, i entre els seus escrits trobem temes que sorprenen per la seva varietat i originalitat. A continuació citem les seves obres com autor, i més endavant les publicacions en les quals participà, en major o menor mesura, com a col·laborador.

Autor

- *Un siglo de modas barcelonesas, 1750-1850*. Barcelona: Aymá, 1944.
- *Historia de la navegación aérea en Barcelona: seguida del catálogo de la sección española de la colección del autor desde los precursores hasta 1914*. Barcelona: José Porter, 1948.
- *Estancia y fallecimiento del botánico La-Gasca en Barcelona, 1834-1839*. Barcelona: Enrique Tobella, 1955.
- *Abanicos históricos y anecdóticos*. Barcelona: E. Tobella, 1956. [FIG. 5]
- *Fernando Sor (1778-1839). Ensayo biográfico*. Barcelona: E. Tobella, 1957.
- *El capitán Lunardi. El caballero del aire*. Barcelona: E. Tobella, 1960.
- *Conciertos de Liszt en Barcelona, 1845: efemérides musical*. Barcelona: s.n., 1967.
- *Breves datos biográficos del pintor Luís Menéndez (1716-1780)*. Barcelona, s.n., 1972.

¹⁷ PLANA, A. “Galerías Syra: Manuel Rocamora”, *La Vanguardia*, 27 de març de 1936, p. 10.

¹⁸ VALLÈS, I.; PASTOR, L. *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015, p.76.

Catàlegs

- *Catàleg de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada per l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya. Museu de les Arts Decoratives, Palau de Pedralbes, Barcelona, 2 de juny a 2 de juliol, 1933.* Barcelona: Junta de Museus, 1933. [FIG. 6]
- *Catàleg de les sales que contenen la Col·lecció d'Indumentària donatiu de Manuel Rocamora al Museu de les Arts Decoratives inaugurades el 17 de febrer del 1935.* Barcelona, Palau de Pedralbes. Barcelona: Junta de Museus, 1935. [FIG. 7]
- *La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957.* Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957. [FIG. 8]
- *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora.* Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970. [FIG. 9]

Col·laborador

- CAPMANY, A.; ROCAMORA, M.; SELVA, B. *La moda i la dansa des del segle XIX a l'època moderna. Saló de festes del Palau Nacional d'Exposicions de Barcelona.* Barcelona: l'Estampa, 1930.
- SOLDEVILA, C.; LLORACH, I.; ROCAMORA, M. *Un siglo de Barcelona: 1830-1930.* Barcelona: Argos, 1946. [FIG. 10]
- ROCAMORA, M. *La Mode en Espagne au XVIème siècle. Communication faite au Palais Vendramin Calergi pendant le 1er Congrès International d'Histoire du Costume qui eut lieu a Venise du 31 Août au 7 Septembre 1952.* Barcelona : Enrique Tobella, 1955. [FIG.11]
- KLEPPER, E.; ROCAMORA, M. *El traje a través de los tiempos.* Barcelona: Gustavo Gili, 1971.
- *Guía Exposición de traje regional. Palacio de Bibliotecas y Museos.* Madrid: Imp. de Artes de la Ilustración, 1925. p.62.
- *Guia sumaria del Museu de les Arts Decoratives.* Barcelona: Junta de Museus, 1933. p. 55.

- *Exposición Retrospectiva del vestido. Museo de la Ciudad. XXV aniversario del Museo y Centenario de la Fundación del Círculo Sabadellés.* Sabadell, 1956.
- Catàleg de l'exposició "*Legados y donativos a los museos de Barcelona 1952/1963*", *Palacio de la Virreina.* Barcelona: Junta de Museos, 1963. p.167.
- Catàleg de l'exposició "*Tejidos de ayer, vistos hoy*". *Organizada por la Excelentísima Diputación de Barcelona y la Lonja Textil de España con la colaboración de los Museos Municipales de Arte. 29 setiembre/6 octubre de 1964. Palacio de las Naciones de la Feria Oficial e Internacional de Muestras de Barcelona.* Barcelona, 1964.
- Catàleg. *Exposición de Medias organizada por el Grupo nacional de Fabricantes de Medias con motivo de la Reunión del Comité Internacional de "l'Elégance du Bas".* Barcelona, 1965.
- Catàleg. *Catálogo Exposiciones de Indumentaria femenina y de estampados. XX Aniversario de la Creación del Museo Téxtil de Tarrassa.* Terrassa, 1966.
- Catàleg. *Exposición de chalecos y tirantes de la colección Rocamora de Indumentaria, con motivo del 11º Certamen de la Moda Masculina.* Barcelona, 1969.

Cartells i fotografies

- Cartell de l'exposició d'Indumentària – Col·lecció Rocamora al Palau de Pedralbes. 1933. [FIG. 12]
- Cartell de l'exposició "La Seda en la Indumentària". Palau de Comillas. 1957.
- Fotografies en color de vestits de la seva col·lecció en el seu jardí romàntic.
- Àlbum de fotos de l'exposició "La seda en la Indumentària". 1957.
- Àlbum de fotos de l'Exposició del *Centre Internazionale delle Arti e del Costume.* Venècia, 1951.

De fet, la seva passió pels llibres era innata. Llegia tot tipus de novel·les i llibres històrics, i entre els seus autors favorits en destacava a Julio Verne, especialment "Cinc setmanes en globus" amb el qual es va iniciar la seva afició per l'aerostàtica. També rellegia de forma fragmentària i periòdicament "*El Quijote*", i altres novel·les exemplars. Quan se li preguntava quins llibres portaria amb ell una illa deserta contestava que n'hauria de portar tants que li sembla que ocuparien tota l'illa però si hagués de concretar es decantaria per Ciceró, el "*De amiticia*" i el "*De Senectute*".

Com resulta evident, l'interessava també tot allò escrit referent al col·leccionisme. Quan se li preguntava per la diada de Sant Jordi, dia català del llibre, aquest contestava:

*“En realidad para mí no hay un día del libro, sino 365 días al año que son días para comprar libros. Además, los libreros me avisan de todo lo que va saliendo. También hay que saber buscar. Yo he llegado a encontrar en un Día del Libro, un manuscrito de Guimerà.”*¹⁹

Era un gran aficionat a viatjar, i com que gaudia de plena llibertat al no tenir esposa ni fills, es va poder permetre fer-ho amb certa constància. Coneixia bé les diverses regions d'Espanya, així com les més importants ciutats europees, i dins les seves destinacions habituals trobem Anglaterra, Alemanya, Itàlia i França, sent possiblement aquesta darrera la més habitual. També va viatjar als Estats Units, concretament a la ciutat de Nova York, en dues ocasions a mitjans dels anys trenta.

Posseïa una gran facilitat per aprendre idiomes i dominava l'alemany, el francès, l'anglès, l'italià, el portuguès, el castellà i el català, escrivint força bé la seva llengua en una època en la que no massa gent li feia cas.

Aquells que el van conèixer en destacaven la seva gran memòria que demostrava en la seva extraordinària capacitat d'explicar anècdotes, sobretot històriques, amb una gràcia especial.

El fet de néixer en una família acomodada també va facilitar que trobés l'afecció del col·leccionisme des de ben petit, quan començà a col·leccionar el que és propi dels infants. De ben jovenet ja va començar a reunir objectes diversos i ell mateix explicava aquesta afició associant-la als interessos de la seva família:

*“Mi madre guardaba restos de excavaciones, mi padre pinturas, mi hermano vidrios... ¿se explica Ud. mi manía coleccionista?”*²⁰

De fet, se l'ha anomenat “col·leccionista de col·leccions”²¹ i “col·leccionista de tot”, ja que el seu interès per recopilar objectes i conformar-ne repertoris va tenir múltiples vessants.

¹⁹ “Los libros que prefieren ellos: una encuesta de Tele/eXpres. Manuel Rocamora, coleccionista de todo”, *Tele/eXpres*, 22 d'abril de 1966, p. s/n.

²⁰ LUZÁN, J. “El museo de indumentaria de Barcelona, estudio completo del traje a través de los tiempos.”, *VestitRama, la moda en España*, núm. 11, 1973, p.148.

²¹ El primer en anomenar-lo així va ser Arturo Llopis i més tard es va popularitzar.

Segons explica Maria Lluïsa Borràs la seva voluntat col·leccionista nasqué el 1909 al Golf de Roses, de la companyia de la seva amiga Caterina Albert i Paradís, més coneguda pel pseudònim de Víctor Català. Els aficionats arqueòlegs es trobaven a Empúries quan van descobrir una escultura en forma de cap hel·lenístic d'una gran bellesa, i en veure'l, Manuel Rocamora va quedar tan encisat que va demanar pagar el que se'l demanés per la peça, per la qual abonà setanta duros que tenia estalviats. Va ser aquesta adquisició la que va despertar definitivament el seu instint com a col·leccionista.²²

Continuà col·leccionant ceràmica i peces d'excavacions que aconseguia amb la seva mare en expedicions que feien a Sitges i Eivissa, acompanyats del seu amic, l'artista Santiago Rusiñol, qui era l'encarregat de sufragar aquestes excursions arqueològiques juntament amb Anna Vidal. El desencant per aquesta afició va arribar en trencar-se tres de les fràgils peces per accident, cosa que el va dur a desitjar col·leccionar quelcom menys delicat. I de la terracota i la porcellana va passar a la confecció i la indumentària, començant d'aquesta manera la que seria la més important de les seves col·leccions.

De fet, la seva afició per la indumentària començà en l'àmbit quotidià. La seva mare, com és costum entre les dones de l'alta burgesia, era una seguidora de la moda del moment i tenia una peculiar mania que consistia en guardar dos dels models exclusius que cada temporada es feia confeccionar. D'aquest caprici de conservar els seus vestits predilectes va sorgir en el seu fill l'interès i l'admiració per les vestimentes: vestits, mitges, guants, calçat, moneders, barrets, ventalls, ombrel·les, etc.

De ben jove va fer les seves primeres adquisicions d'indumentària i a mesura que comprava anava augmentant el seu desig d'aconseguir-ne més. Això, sumat als seus viatges per Espanya, Europa i Amèrica el van convertir en un especialista d'indumentària d'un ampli període que abastia des del Renaixement fins a l'inici del segle XX. A mesura que la col·lecció creixia ho feia també la seva fama com a *amateur* de la indumentària històrica, fins al punt que molts comerços i antiquaris van començar a guardar-li les peces que consideraven que podien ser del seu interès. També els amics li regalaven peces pròpies per tal d'enriquir el seu repertori. Passats uns anys, Manuel Rocamora ja gaudia de la categoria de *connoisseur* dins del camp de la indumentària.

²² BORRÀS, M.LL. "Manuel Rocamora y su museo (I)", *Destino*, núm. 1618, 1969, p.48-49.

Els primers vestits que va adquirir eren confeccionats a Catalunya, sobre tot els femenins, i alguns pertanyien a les pubilles de les finques rurals. Les procedències eren diverses, n'hi havia de Vic, de Tortosa, de Figueres i també un gran nombre procedent de grans famílies de la noblesa barcelonina. Amb el temps, Manuel Rocamora es va aficionar a comprar vestits i complements també en els seus viatges. Acostumava a comprar en antiquaris de Roma i del sud de França, però la ciutat predilecta era París.

Quan ja havia reunit un nombre considerable de vestits i complements, va començar a interessar-se per peces singulars. Acostumava a localitzar peces especials a llocs específics com per exemple a Castella, on trobà un seguit de caps de cavaller del segle XVI. Com veiem la seva selecció no es limitava al vestit, sinó que també constava d'un gran nombre d'accessoris, alguns teixits i utensilis de comerciant del ram del vestit.

No abandonà però la resta de col·leccions. Al llarg de la seva vida va reunir un gran nombre d'objectes d'aerostàtica, autògrafs, enquadernacions, dibuixos, pintures, porcellanes, numismàtica, medalles, ceràmica, targetes de visita²³, vidres, mascarons de proa i rètols originals de cases comercials. Posseïa llibres raríssims, reproduccions de vaixells antics en miniatura, naips, cartes curioses de temps passats i postals pintades a mà, nomenaments de generals, governadors i virreis, documents de la Guerra de la Independència, estampes i “gozos”, pisapapers de Baccarat, bastons, raspalls de cabell de fusta de boix, de marfil i de carei, i un llarg etcètera.

Només amb una finíssima sensibilitat i amplis coneixements de totes les arts es pot reunir aquest incomparable grup d'objectes que enriqueix el corpus material del col·leccionista. Manuel Rocamora posseïa ambdues qualitats, en un grau molt alt, sent un gran coneixedor de la història, gran i petita, de la seva terra.

La major part d'aquests objectes eren exhibits al seu domicili privat, com si el col·leccionista hagués volgut fer de casa seva un gabinet de curiositats. [FIG. 13]

*“Allí tiene Manolo Rocamora, verdaderas maravillas encerradas en muy hermosas vitrinas. Retratos muy interesantes, con autógrafo, entre ellos los de SS.MM. don Alfonso XIII y doña Victoria Eugenia. Objetos de arte, antigüedades, telas riquísimas, trajes de otras épocas expuestos en apropiados maniqués, etc.”*²⁴

²³ Important col·lecció de més de 6.000 exemplars.

²⁴ TÉLLEZ, F. “En el “estudio” de Manolo Rocamora”, *La Vanguardia*, 11 de maig de 1928, p.11.

2.5. Residències

Pel que fa a les seves residències hem de dir que sempre va viure a Barcelona, des del seu naixement al domicili familiar ubicat al carrer de Santa Anna núm. 17, però va canviar de llar en diverses ocasions. Sembla ser que de la casa on va néixer va mudar-se a una segona casa paterna, ubicada al Portal de l'Àngel núm. 17.

Un cop independitzat es traslladà al que va ser el seu estudi del carrer Montcada 25, a l'anomenat Palau dels Cervelló, també conegut com a Palau Giudice, una construcció del segle XVI, amb parts d'una construcció anterior, del segle XV. Aquest palau va ser la residència de la noble família dels Cervelló fins al segle XVIII, quan va passar als Giudice, una important nissaga de comerciants genovesos.²⁵ Manuel Rocamora el va habitar entre 1923 i 1935, i va ser un estudi on hi va celebrar festes memorables, en alguna ocasió amb personatges tan il·lustres com Manuel de Falla al piano, i convidats de la categoria de Diaghilev i Danilova.²⁶

Probablement aquesta primera llar va fer néixer en ell un gran sentiment d'estima envers aquest carrer, ja que anys més tard esdevindria un dels membres fundadors de l'Associació d'Amics del Carrer Montcada, a més d'establir-hi allà la seu del museu que mostraria la seva col·lecció d'indumentària.²⁷

Pel que fa a la casa d'estiueig, sembla ser que tenia una casa vora el mar a Calella de Palafrugell, on passava les estones lliures en l'època del bon temps com els autèntics senyors de Barcelona.

La seva residència habitual des de l'any 1935 es trobava al barri del Putxet, concretament al Carrer Ballester número 12. En ella hi va viure sol, donat que no va tenir família, però tot i això mai va estar sol del tot. Durant el dia acostumava a convidar a amics a reunir-se i fer tertúlies, ja que li agradava mostrar i explicar les seves col·leccions. A les nits, en canvi, preferia gaudir de la seva tranquil·litat.

²⁵ Pobles de Catalunya. Guia del patrimoni històric i artístic dels municipis catalans. [en línia] <http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=1549> (Consulta: 10 de juny de 2016)

²⁶ MORALES, M.L. "Luto en el Museo", *Hoja del Lunes*, 8 de març de 1976, p. s/n.

²⁷ Com veiem, Manuel Rocamora va estar des de sempre molt vinculat al barceloní carrer i mai el va abandonar del tot, és per això que, en prendre's la decisió de traslladar el seu fons a un edifici contemporani, allunyat i gens relacionat amb l'encant històric del tradicional emplaçament, es va aixecar una forta polèmica de la qual parlarem més endavant.

En la que va ser la seva casa sembla no haver passat el temps, i en entrar encara es pot sentir l'esperit i la sensibilitat del col·leccionista envaint-ho tot, i això ha estat gràcies a que l'edifici ha estat objecte d'una profunda rehabilitació que va fer que recuperés el seu esplendor original. Es tracta d'un palauet isabelí, del segon terç del segle XIX, distribuït en dos pisos, que mostra un seguit de sales profusament decorades amb objectes diversos procedents de les seves col·leccions i un jardí romàntic on havia plantat palmeres, fulles d'acant i altres espècies exòtiques, amb templets i escultures de pedra, tot articulat al voltant d'un clàssic brollador d'aigua i un petit estany. [FIG. 14]

2.6. Fundació Cultural Privada Rocamora

Tot el que hi ha a la casa – objectes d'art i curiositats – ha quedat en bé de l'expansió de la cultura. La *Fundació Cultural Privada Rocamora* obre puntualment les seves portes i organitza visites guiades per mostrar les meravelles d'aquest indret a qui hi estigui interessat.

Com ja sabem, Manuel Rocamora no va tenir descendència, per tant, a l'hora de fer el seu testament va proposar la creació d'una fundació privada que custodiés els seus béns i en garantís la salvaguarda. La junta del patronat de dita fundació havia d'estar formada per un familiar, un notari, un advocat i per Josep Selva, qui va treballar per condicionar i inventariar tot l'immens fons d'aquest llegat per a que pogués fer-se realitat el desig de Manuel Rocamora, o sigui, fer la seva casa visitable obrint-ne les portes als interessats pel món artístic.²⁸ Segons la seva voluntat es va crear la *Fundació Cultural Privada Rocamora* l'any 1976 pel seu oncle-net Antonio Pellicer, marquès de Villamizar, estant ubicada al que va ser el seu habitatge del carrer Ballester, núm. 12.

La fundació alberga un important i variat patrimoni artístic, format per més de vint col·leccions, entre les quals destaca la ceràmica d'Alcora, dibuix, pintura i escultura dels segles XIX i XX. També s'exhibeix de forma permanent gran part del seu fons artístic, destacant especialment la sala dedicada al pintor Ramón Casas.²⁹

²⁸ Recordem la coneguda frase que pronuncià Manuel Rocamora l'any 1963: "les col·leccions es formen per ser mostrades al públic". "Fundació Cultural Privada Rocamora. Inici." [en línia]

<http://www.rocamora.es/inicio/> (Consulta: 10 de juny de 2016)

²⁹ "Fundació Cultural Privada Rocamora. Història." [en línia]

<http://www.rocamora.es/fundacion-cultural-privada-rocamora/historia/> (Consulta: 10 de juny de 2016)

En esclatar la Guerra Civil, Rocamora decidí cedir la casa a un dels obrers de la fàbrica familiar, amb la finalitat que conservés els mobles i els objectes que contenia. Mentrestant ell es retirà a una pensió, però cada diumenge els visitava per dinar, tant a l'obrer com a la seva família. Després de la guerra, Manuel Rocamora recuperà el seu patrimoni i la casa.³⁰

Allà va viure envoltat dels centenars de peces que constituïen les més de vint col·leccions que acumulà al llarg de la seva vida, fins esdevenir un museu particular. Gran part del seu mobiliari estava format per peces fabricades entre els segles XVII i XIX, i es distribuïa entre les diverses estances, juntament amb curioses col·leccions de reclams publicitaris, mascarons de proa i autòmats.

S'exposen peces tan singulars com la maqueta original en bronze del monument a Cristòbal Colón de Barcelona, realitzat en bronze per Rafael Atché o el mòbil de "Els Quatre Gats" creat per Picasso per a la coneguda taberna modernista.

La biblioteca conté uns cinc-mil volums de temes com la literatura, l'art, la música i la història. També hi trobem originals de Ramon Casas creats per a la revista *Pèl i Ploma*. A la coneguda com a "Sala Ramon Casas" hi trobem un retrat seu signat per l'artista, a més dels d'altres personatges de l'època amb els quals es relacionà, com l'artista Juli Vallmitjana, l'actor italià Alfredo Sainati o el filòsof alemany Hans Bethge. També hi ha escultures de Manolo Hugué i Ismael Smith, grans amics seus.

La saleta de música és presidida per un gran Modest Urgell, representant del Romanticisme català, i al costat encara hi podem trobar un piano de la marca Steenwey, on reposen fotografies de ballarins i cantants de l'època, i una composició de Frederic Mompou, dedicada al propietari. El saló principal està envoltat d'obres de Martí Alsina i Anglada Camarassa, entre d'altres, i té accés directe a una sala que comunica amb la cuina i a un passadís intern per on passava el servei. [FIG. 15]

Al pis superior destaca la col·lecció de ceràmica d'Alcorà del segle XVIII, i la porcellana que pretenia emular les de procedència xinesa i japonesa. La sala dels vestits conserva una petita col·lecció de casulles, vestits i complements d'època moderna.

³⁰ VALLÈS, I. ; PASTOR, L. *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015, p.78.

Com ja hem dit, Manuel Rocamora visqué més de quaranta anys en aquesta casa, sempre sol, tot i que comptava amb l'assistència d'una dona de la neteja i una cuinera, que no dormien a la casa. A més de les dues dones també disposava de xofer i jardiner.

La missió actual de la fundació és conservar i divulgar el seu patrimoni cultural i col·labora amb altres entitats cedint obres d'art amb finalitats culturals, artístiques o socials, facilita les consultes a la seva biblioteca, organitza visites guiades i exposicions temporals. De fet, aquesta tasca de promoció i divulgació cultural ja la va emprendre Manuel Rocamora en vida.

D'una banda va participar en la creació de l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya l'any 1933, una entitat que seria cabdal en l'organització dels primers museus públics de la ciutat, de la qual fou elegit vicepresident. Al cap d'uns mesos, el 9 de desembre del mateix any, organitzà una visita dels socis a l'exposició d'indumentària que tenia instal·lada a casa seva.

*“los visitantes pudieron admirar trajes de señora de positivo valor artístico y arqueológico, pues, desde un bello ejemplar del siglo XVI, hasta trajes de novia del XVII y uno de corte del XVIII, se encuentran allí, metódicamente colocados, zapatos de las mismas épocas, medias, guantes, sombreros, juguetes, abanicos, etc.”*³¹

La seva curiositat no coneixia límits ni fronteres, cosa que es demostra en la seva integració al patronat del Museu Marítim, al qual també feu nombroses donacions de maquetes de vaixells, mascarons de proa, pergamins, brúixoles, gravats, quadres, llibres i medalles. També fou fundador de l'Associació d'Amics del Carrer Montcada, promotora de la restauració dels palaus d'aquest prominent carrer de la Barcelona antiga, com hem mencionat anteriorment. Val a dir que l'any 1955 l'Ajuntament de Barcelona adquirí el palau del Marquès de Llió, un dels edificis més destacats del carrer Montcada, per sotmetre'l a una profunda restauració, amb la finalitat d'instal·lar-hi *“la espectacular colección de vestidos antiguos donada a la Ciudad por Manuel Rocamora”*³².

Aquest carrer va acabar consolidant-se amb la instal·lació del Museu Picasso al Palau Berenguer d'Aguilar, situat just al davant, esdevenint així un dels carreres més monumentals de la nostra ciutat.

³¹ VALLÈS, I. ; PASTOR, L., *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015, p.76.

³² “Renacimiento de un gran palacio barcelonés: el de Llió”, *La Vanguardia*, 28 d'agost de 1966, p.34.

2.7. Mort

Manuel Rocamora i Vidal va morir el 6 de febrer de 1976 a la seva casa del Putxet, envoltat dels seus tresors. Tenia vuitanta-quatre anys.

Abans de la seva mort va deixar una nota amb les seves últimes voluntats, disposant el seu enterrament sense cap pompositat i sense donar publicitat de la seva mort fins que s'hagués efectuat l'enterrament. Per això, el diumenge següent al dia de la seva mort, el seu museu romangué obert al públic com era habitual, ja que va ser massa tard per tancar-lo quan la direcció s'assabentà de la tràgica notícia.

Segons una nota manuscrita³³ Pilar Tomás informa de que es van assabentar de la seva defunció a mig matí del diumenge, que va procedir a telefonar al museu i al ser informada de que es trobava ple de visitants, van acordar juntament amb Joan Ainaud de Lasarte, llavors director dels Museus d'Art de Barcelona, que romangués obert el que restava de dia.

Es van rebre nombroses cartes de condol, la majoria d'elles dirigides a la llavors directora del museu. D'entre aquestes en destaquen la dels Amics dels Museus, enviada pel seu president, el vescomte de Güell, i contestada d'una forma prou íntima en la qual Pilar Tomás recordava:

*“No feia pas gaires dies que havia estat dialogant per telèfon amb D. Manuel i parlava del seu viatge a París per la pròxima primavera.”*³⁴

Mostrant-se afectada per la sobtada notícia, també informava de que es projectaria un acte adient per homenatjar l'il·lustre personatge a l'arribada de Madrid de Carmen Rocamora, germana del difunt.

Una de les cartes més curioses que conservem és enviada anònimament i dirigida a Ainaud de Lasarte, escrita per “*un grupo de pequeños coleccionistas independientes de toda organización*”³⁵ en la qual se li acusa de mostrar indiferència, passivitat i falta de psicologia en mantenir un absolut silenci per la mort de Manuel Rocamora.

³³ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

³⁴ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

³⁵ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

En ella es diu que des del dia següent del seu enterrament els diaris, la ràdio i la televisió van donar una nota cronològica *con bombo y platillo*, però que en canvi no s'havia organitzat cap homenatge al seu museu, ni conferències, articles, reportatges o entrevistes a les persones que el van conèixer.

Es remarcava que Rocamora va ser una personalitat, amic dels grans artistes catalans, espanyols, francesos i internacionals que es van moure al París de la *Belle Epoque*, i que el seu historial anecdòtic semblava ser que hagués marxat amb ell. L'escrit acaba amb l'acusació a Ainaud de Lasarte de no atendre com és degut a la seva missió i se'n demanava la dimissió.

Un dels articles publicats a la premsa de l'època és l'anomenat "*Luto en el Museo*" on s'explica que la seva mort va ser silenciosa, sense luxes d'esqueles cridaneres, ni carrosses fastuoses, ni múltiples corones de crisantems. Va ser una mort sense grans ostentacions ni dols multitudinaris. Unes breus línies explicaven els motius d'aquest pudor:

*"Por expresa voluntad suya quiso que su muerte y entierro no tuviera ninguna resonancia, avisándose solo a sus familiares y personas de mayor intimidad. (...) Veo los brocados, los rasos, los terciopelos, sedas, bordados, encajes, pedrerías, miriñaques y polisonas, majestuosas colas, graciosos boleros, rituales casullas, garbosos uniformes, casacas, chalecos, mantillas, sombreros, chales, zapatos, guantes, medias, ligas, bolsos, abanicos, pañuelos y cien bellas cosas más, todo deslucido, lacio, sin garbó ni vuelo, apagado, sin color ni brillo, como envuelto en negros crespones. (...) Es el luto por aquel que adquirió estas maravillas quizá con sacrificio, que las reunió con autoridad y talento, que las cuidó con amor y dedicación...que las salvó, en fin, del previsto desastre final, del olvido y la destrucción (...). Quiso Manuel Rocamora que estas piezas vivieran más que él...como así ha sido"*³⁶

Uns mesos més tard, el 27 d'abril d'aquest any se celebrà al MICR una exposició-homenatge pòstum a la seva figura, que tindria una durada d'una mica més de dos mesos, en la qual es destacarien les diferents facetes del personatge, posant de manifest la seva personalitat i la seva tasca com a col·leccionista, intel·lectual, mecenes, impulsor de manifestacions culturals, escriptor, pintor, amant de la música i amic dels músics i els artistes.

³⁶ MORALES, M.L. "Luto en el Museo", *Hoja del Lunes*, 8 de març de 1976, p. s/n.

La organització va córrer a càrrec de la Junta de Museus amb la col·laboració dels marmessors de Manuel Rocamora, el Consell Rector de Fundació Rocamora, així com també de l'entitat Amics dels Museus.

“Havent complert els seus desigs, creiem ara un deure de donar a conèixer als barcelonins la personalitat de Manuel Rocamora Vidal i per això s'organitza aquesta Exposició-Homenatge sota els auspicis de la Junta de Museus i la col·laboració des Srs. Marmessors i consellers de la Fundació, així com també de l'entitat Amics dels Museus.”³⁷

D'entre les nombroses necrològiques que se li van dedicar, sense dubte una de les més entranyables fou la conferència pronunciada pel cronista Andreu Avel·lí i Artis, titulada *Sempronio*, el 26 de maig de 1976 al museu Rocamora, que deia així:

“Rocamora lo coleccionaba todo y para venerarlo como el monumento ciudadano en el que había acabado por convertirse, tenía uno que visitarle en su palacete de la calle Ballester, al pie del Putxet. Cuando abrieron el cinturón de la Ronda, se le llevaron un pedazo de jardín por el que renunció a cobrar nada. “¿Para qué, si pienso dejarlo todo a la ciudad” – me dijo.”³⁸

³⁷ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

³⁸ MAISTERRA, P. “En la muerte de Manuel Rocamora”, *El Eco de Sitges*, núm. 4375, 1976, p.2.

3. LA COL·LECCIÓ

3. LA COL·LECCIÓ

3.1. La formació de la col·lecció: l'origen

*“A fuerza de constancia, tiempo y un sinfín de viajes por provincias y el extranjero, a lo largo de mi dilatada vida de coleccionista, he podido reunir y dar a conocer hasta cuatro siglos de historia del vestir.”*³⁹

El col·leccionista posseïa un caràcter inquiet i un enorme afany per conèixer i donar a conèixer tot allò relacionat amb la història de la indumentària. La seva curiositat per la cultura era immensa, però sobretot es va concretar en l'àmbit de la història del vestit. Rocamora va passar més de cinquanta-cinc anys de la seva vida formant una col·lecció única al món. Un cop feta la donació d'aquesta a la seva ciutat, l'ànima col·leccionista no va desaparèixer del seu esperit, sinó que es va continuar mantenint en ell amb la mateixa força fins al seu últim dia.

Segons el mateix Manuel Rocamora⁴⁰ la seva col·lecció comprenia unes noranta sèries, entre les quals podem trobar indumentària femenina i masculina, litúrgica, d'ordres militars i diplomàtiques, a més d'accessoris de tot tipus – sabates, mitges, guants, corses, pintes, gorres i barrets, carteres, mirinyacs, ventalls, nines d'època, bosses, armilles, petaques, para-sols, mantons, tirants, botons, etc. – que formaven un corpus de més de quatre-mil peces en total. No existeix a la seva col·lecció cap vestit popular, ja que l'evolució dels mateixos va ser alterada a través de les diverses èpoques, i aquest factor canviant no l'interessava especialment.

En el Catàleg del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora⁴¹, editat amb una gran profusió d'imatges, es descriuen breument un total de 3.408 peces en 350 pàgines. Aquest adopta la mateixa fórmula reduïda, a mode d'inventari, que es va utilitzar en els catàlegs anteriors, publicats respectivament el 1933⁴² i el 1957⁴³.

³⁹ GICH, J. “La colección Rocamora ya tiene museo”, *La Vanguardia*, 26 de novembre de 1969, p.49.

⁴⁰ ROCA, M.LL. “Mujer, moda y hogar”, *La Prensa*, 20 de juny de 1968, p.12.

⁴¹ *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

⁴² *Catàleg de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada per l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya*. Barcelona: Museu de les Arts Decoratives, 1933.

El primer registrava 800 peces i el segon 935, la majoria compresa també en aquell. En l'actual catàleg es descriuen les peces compreses en els anteriors, a més d'aquelles que no havien estat exhibides abans, adquirides posteriorment, i tots els exemplars que el donant ja havia cedit als Museus d'Art de Barcelona, ara integrades en la col·lecció.

L'ordenació del catàleg es fa per matèries, i dins d'aquestes per seriació numèrica, cosa que facilitava la cerca dels exemplars al text, tot i que això impedia una organització cronològica de les vestimentes, cosa que no sempre era possible ja que molts dels exemplars no estaven datats amb precisió.

Les indicacions de data, estil i procedència les va fer el mateix Manuel Rocamora, qui redactà també les fitxes de l'inventari amb l'ajuda dels operaris dels Museus d'Art i amb l'especial ajuda, l'any 1957, del conservador del Museu d'Arts Decoratives, Francesc de Paula Bofill i Balada, i per a les notícies més recents de l'equip del Museu Tèxtil, dirigit per Pilar Tomás. Així mateix van prestar la seva col·laboració, pel que feia referència als encaixos, Antonia i Montserrat Raventós, assessores del Museu de les Punes.

El catàleg no comprenia altres fons també molt valuosos que completaven la col·lecció donada per Manuel Rocamora: figurins, dibuixos, documents originals, bibliografia i pintura, així com tapissos, quadres i mobles que pertanyien a les col·leccions generals dels Museus d'Art de Barcelona, i que van ser cedides per completar-ne la decoració.

Al observar la magnitud de la seva col·lecció podem veure una desfilada evocadora de tots els temps que ens explica costums, personatges, l'art i el sentit de l'estètica a través de més de quatre segles d'història. Aquesta mostra és força completa per a realitzar un bon estudi del vestit occidental i la seva trajectòria, que ens serveix per a dibuixar la seva història des dels primitius egipcis fins als nostres dies.

Val a dir que les seves col·leccions no van limitar-se estrictament a la indumentària. Juntament amb aquesta, Manuel Rocamora va col·leccionar – i donar – un seguit de figurins que dataven des del segle XVI fins a començaments del XX. També van ser molt importants els llibres de la seva biblioteca que feien referència a indumentària,

⁴³ *La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957.* Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

algunes pragmàtiques i 70 ordenances reials que regien Espanya fins a finals del XIX, corresponents als regnats de Carles I, Felip II i Felip III entre d'altres.

D'aquestes ordenances resulta interessant destacar-ne alguns aspectes com les prohibicions d'importació de teixits estrangers que llavors s'estimaven més que els nacionals, dirigides a afavorir l'economia de les fàbriques espanyoles. El propi mecenes destacava, d'entre tots els llibres, un de titulat “*Proyecto de un traje nacional*” i datat el 1778. En ell es projectava la creació de tres vestits nacionals per a diverses categories socials, amb la finalitat d'afavorir la indústria del vestir i evitar que les dones malgastessin temps i diners en la indumentària (tot i que aquest projecte no va ser finalment aprovat). Resulta, com molts d'altres, un exemple curiós.

La seva col·lecció de llibres especialitzats era molt valuosa i es conserva, en la seva major part, a la *Fundació Cultural Privada Rocamora*. Manuel Rocamora no va fer només donacions de llibres, sinó que cedia generosament qualsevol cosa que tingués alguna relació amb el vestit, ja que per a ell era molt important compartir i posar en coneixement de tothom el seu valuós llegat.

Les sabates eren una de les seves peces fetitxe i segons ell mateix afirmava només tenia constància de l'existència de tres col·leccions de sabates al món en aquell moment: una al Museu de Cluny, una altra a Suïssa – que pertanyia a la gran empresa de calçat “Bally” – i finalment la seva pròpia, que constava de tres-cents parells de sabates. Aquesta escassetat era un dels motius fonamentals pel que creia tan important que tots els veïns de Barcelona, i de tot el món, tinguessin la possibilitat d'admirar les seves peces històriques. [FIG. 16]

Com hem anat veient, en aquesta col·lecció tenen la mateixa importància els vestits i les sabates, les pintes i els barrets. Els complements formen una part essencial de la col·lecció, i un bon exemple d'això són les mitges, que van acabar sumant un total de més de cent-cinquanta exemplars. [FIG. 17]

Amb motiu de la presència dels membres del Comitè Internacional de “*l'Elegance du Bas*” a Barcelona, Manuel Rocamora va cedir la seva valuosa col·lecció, oferint aquest llegat produït entre els segles XVII i XIX. Per a ell la delicadesa de les mitges les convertia en una peça de roba íntima, i per tant intentava eludir el nom de la seva propietària, encara que aquestes haguessin estat portades per figures il·lustres o de

renom, tot i això es va arribar a dir que un parell de mitges de seda van ser portats per la mateixa reina Maria Antonieta, cosa que el mecenes no va afirmar ni desmentir mai.

3.2. Peces estrella

“Cada pieza supone una anécdota, una historia”⁴⁴

Cada peça té una procedència i unes particularitats, i Rocamora mantenia un vincle especial amb cadascuna d'elles, parant molta atenció al moment de la seva descoberta, el lloc on es va fer la troballa o la manera en la que es va arribar a adquirir. Moltes d'elles, com hem dit, van ser portades des de París, Madrid, Versalles o Niça, i llueixen els noms de cases de moda tan conegudes com Worth, Doucet, Lanvin o Balenciaga, i de modistes com per exemple María Molist, més coneguda com a María de Taró. Tot i això, el nostre col·leccionista preferia sempre tot allò realitzat i lluit a les terres catalanes, des de les robes del Romanticisme fins als més sumptuosos i recarregats vestits d'època isabelina.

La col·lecció d'indumentària històrica conté algunes de les peces més antigues que es conserven en aquest tipus de compilacions. Es remunta cronològicament al segle XIV gràcies a la seva peça més antiga, una agulla de cap d'aquest moment. Les sabates més antigues daten de finals del XV, i van pertànyer a una abadessa.

També hi podem trobar diverses capes del segle XVI trobades al cofre d'un palau de Valladolid i les capes de cavaller de la col·lecció Lluís Tolosa, de quan Espanya dictava la moda a Europa, distingint-se per la sobrietat i la discreció en els seus colors, que allora duïen noms simbòlics (color d'aigua, de foc, d'amic trist, de temps perdut, etc.).

Els vestits més antics daten del segle XVII, quan s'inicià la preponderància de la moda francesa, encara que aquí el primer Borbó vestia encara “a la espanyola”, amb vestit negre i gorgera. [FIG. 18]

Aquesta col·lecció era coneguda arreu del món, cosa que enorgullia al seu propietari. Manuel Rocamora es mostrava molt content de posseir peces tan exclusives com les que havia tingut l'oportunitat d'adquirir en els seus viatges. N'enumerem algunes d'elles.

⁴⁴ Contestació de Manuel Rocamora a les preguntes formulades pel seu amic, l'escriptor Antonio Figueruelo Almazán. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

- La petaca del Rei Francesc d'Asís de Borbó, marit de la reina Isabel II. [FIG. 19]
- El mantó de Carles IV, que va pertànyer a l'ordre de Carles III. [FIG. 20]
- Peces de gran valor històric com les sabates que portava el cos de San Bernardo Calvo des de la seva beatificació fins a la seva santificació al segle XVIII.
- Un parell de sabates episcopals que van pertànyer a Pio IX. [FIG.21]
- Els mocassins regalats pels indis al primer bisbe de Califòrnia l'any 1856.
- El vestit de Josefina Baker confeccionat per Balenciaga – que va costar-li a la ballarina tres-cents mil francs d'ençà – i regalat al col·leccionista.
- Un vestit medieval pel qual va quedar meravellat el mateix Balenciaga, degut a la manera en que s'havien confeccionat les seves mànigues i com estat adherides al cos.

Podríem continuar la llista dels tresors i peces especials, però no és el nostre objectiu fer un anàlisi exhaustiu de la col·lecció, per aquest motiu ho deixarem aquí.

L'adquisició que més esforços va costar-li al col·leccionista va ser una peça trobada el 1967 a París, i que segons ell mateix explicava no havia vist en els seus cinquanta-cinc anys de recerca. Es tracta d'un guardainfant de l'època *velazqueniana* (segle XVII), brodat en fils d'or i plata sobre vellut vermell. Els barrets femenins també eren de les peces més difícils de trobar, ja que la forma i el material amb els que es fabricaven eren molt delicats, i degut a la seva fragilitat corrien el perill de deteriorar-se fàcilment.

A banda de les que hem anat citant, segons els experts trobaríem un seguit de peces úniques i exclusives que destacarien sobre la resta. Segons Pilar Tomás, la peça més important tenint en compte la seva vessant històrica seria el vestit de Cort d'Isabel II, autènticament portat per ella. [FIG. 22]

Si en canvi el que valorem és l'antiguitat de les peces hauríem de nombrar les tres capes castellanes del segle XVI. [FIG.23] Si el que ens interessa és trobar peces curioses, ella en destacava un seguit de camises de lli amb treballs a l'agulla molt ben executats en els medis rurals i que, per la seva dificultat de producció, ja ningú no sabia fer.

A més mencionava alguns complements com les dues bosses de mà, una de vellut i una altra de seda brodada en or, procedents de l'armari de la reina Cristina de Suècia. [FIG. 24].

En allò referent a altres accessoris també en destacava una copiosa col·lecció de mocadors teixits i estampats amb temes històrics, com per exemple les efemèrides des de Fernando VII fins a Alfons XIII. [FIG. 25] Seguint aquesta línia també podem trobar un peculiar vestit que porta estampades algunes escenes del Quixot.

Pel que fa referència a l'artesanía popular, tot i que la col·lecció no en tenia una gran quantitat, l'antiga directora assenyalava l'existència d'algunes peces importants en costura dels segles XVI i XVII, així com en punt de mitja, i altres treballs manuals dels segles XVIII i XIX.

Un altre tipus de peces destaquen precisament per qui van ser els seus propietaris, sovint personalitats famoses i conegudes, com per exemple una armilla que va portar l'actor Julián Romea, el vestit de núvia de la mare de Javier de Salas, les gales que van pertànyer a Isabel Llorach, Mercè Plantada, la marquesa de Marianao, Anita Delgado – la famosa *maharani* de Kapurtala –, la princesa Grace de Mònaco i Josefina Baker.

Si valorem aquest aspecte, una de les peces de major valor que va rebre el museu, en condició de donatiu, va ser la cedida per la princesa Grace de Mònaco, qui va donar un vestit curt i brodat en nacre, de còctel. [FIG. 26] L'entrega del vestit es va fer de manera oficial, mitjançant la convocatòria d'un acte públic que va tenir lloc el dimarts 22 de setembre de 1970 a les 13h al mateix museu. A aquest esdeveniment hi van acudir mitjans de comunicació com *Radio Nacional de España*, *el Noticiero Universal*, *TeleXpres* i *La Vanguardia*, els qui van informar de l'èxit de l'acte.

Un altre vestit, donat pràcticament alhora, va ser el pertanyent a la princesa de Kapurtala, coneguda amb el nom de soltera de Paquita Delgado. Una cosina d'aquesta, Victòria Winans, ho va oferir a Manuel Rocamora i aquest figura des de llavors en un lloc destacat de la col·lecció. Segons la premsa de l'època, la peça es considera d'un gran valor com a peça de museu, ja que el model del 1900 està efectuat artesanalment en batista, sent de tall llarg amb una lleugera cua en la qual destaquen la punta de ganxet, els encaixos de guipur i algunes incrustacions de pedres precioses i semi-precioses.

Aquestes dues darreres donacions van ser efectuades en part gràcies a la cantant Josefina Baker, qui ja havia cedit el seu vestit de Balenciaga, i al quedar tan encantada amb el resultat li va demanar un a seva amiga Grace de Mónaco per donar-ho també.⁴⁵

Finalment, les peces més importants pel seu valor sentimental han d'ésser per força les que van donar lloc a la gestació de la col·lecció, la seva font d'inspiració i l'origen de tot. Van ser aquells vestits que l'elegant Anna Vidal acumulava, guardant-los amb afecte a casa seva, els que marcaren el punt de partida. Un cop creat el museu que contindria la col·lecció, es va reservar una sala especial on es guardarien, amb especial amor, quaranta vestits de la mare del col·leccionista, qui també va ser d'alguna manera mare de la col·lecció. [FIG. 27]

La col·lecció, valorada pels entesos – si és que es pot valorar materialment – equivalia a uns vint milions de pessetes de l'època.⁴⁶

3.3. Exposicions

El primer lloc on es van mostrar les peces de la col·lecció d'indumentària, amb un cert criteri museístic, va ser a la primera casa del col·leccionista, al Palau Giudice del carrer Montcada núm. 25, on aquest va fer instal·lar els exemplars que considerava més importants en vitrines adequadament disposades. Això va ser cap el 1923. Aquestes peces, degudament protegides i conservades dins les seves vitrines, van ser traslladades l'any 1935 a la seva residència definitiva del carrer Ballester núm. 12.

En quant a les exposicions obertes cal citar la primera, que va tenir lloc a Madrid l'any 1925, sota la presidència honorària de la reina Victòria Eugènia, sent organitzada per la duquessa de Parcent. D'aquesta mostra no se'n conserva documentació.

La primera gran exposició en la que la col·lecció va ser mostrada al públic general va ser l'Exposició Internacional de 1929 que va tenir lloc a la nostra ciutat. El Palau d'Art Tèxtil, obra de Joan Roig i Emili Canosa, tenia una superfície de 20.000 m² dedicats a la indústria tèxtil.

⁴⁵ ANTEM, M.L.L. "Grace de Mónaco actualiza el Museo del Vestido", *Tele/eXprés*, 23 de setembre de 1970, p. s/n.

⁴⁶ TAPIOLA, F. "Las colecciones de don Manuel Rocamora", *Revista de Palafrugell*, octubre de 1966, núm.10, p.13.

En ell s'hi exhibia una mostra d'empreses espanyoles, alemanyes, austríaques, franceses, italianes i suïsses. A l'interior destacava l'expositor de la seda, promogut per Alemanya i dissenyat per l'arquitecte Ludwig Mies van der Rohe i la interiorista Lilly Reich, una original mostra del geni creatiu que va concebre un espai diàfan on, mitjançant una hàbil distribució de l'espai, va aconseguir l'efecte d'un espai obert per tots els seus costats, per tal de mostrar millor les peces.⁴⁷ [FIG. 28]

Abans de tenir una seu permanent i pròpia on ser exhibida, la col·lecció Rocamora va mostrar-se integrada en d'altres institucions artístiques i culturals. Tot i la brevetat del període de temps en què el Museu d'Arts Decoratives estigué obert durant la República – menys de quatre anys – s'hi realitzaren en ell diverses exposicions de caràcter temporal, les quals seguiren bàsicament dues línies. Una anava dirigida a donar a conèixer col·leccions de caràcter privat relacionades amb el món de les arts sumptuàries i decoratives i que completaven els buits existents al museu, i l'altra anava encaminada a mostrar el reconeixement públic a donants i testadors que hi havien col·laborat.

En aquesta tasca divulgativa cal destacar la implicació de l'associació Amics dels Museus de Catalunya, constituïda el 1933, pel que fa a la producció de la majoria d'aquestes exposicions, així com la Junta de Museus, institució de la qual depenia orgànicament aleshores el Museu de les Arts Decoratives.⁴⁸

⁴⁷ LIZONDO SEVILLA, L.; BOSCH REIG, I.; SANTATECLA FAYOS, J. *Recuperación del legado cultural arquitectónico de las exposiciones de Mies van der Rohe y Lilly Reich: la Exposición Internacional de Barcelona de 1929*. Instituto Universitario de Restauración del Patrimonio de la Universidad Politécnica de Valencia. Análisis y actuación en arquitectura monumental e histórica. Valencia: Arché, núms. 4-5, 2010. [en línia]

<https://riunet.upv.es/handle/10251/36725> (Consulta: 22 de juliol de 2016)

⁴⁸ El Museu de les Arts Decoratives es va obrir l'any 1932 al Palau Reial de Pedralbes. El seu origen es remunta a l'any 1888, arrel de l'Exposició Universal de Barcelona. Al finalitzar aquest esdeveniment, l'Ajuntament va pensar en reunir diverses col·leccions de béns culturals i obrir alguns centres museístics. Així, l'any 1902 es va crear el Museu d'Art Decoratiu i Arqueològic en l'antic arsenal de la Ciutadella, format per un conjunt de col·leccions molt heterogènies. El 1932 aquest va patir una reestructuració completa del seu fons i va ser desmantellat. Les col·leccions van ser traslladades a Montjuïc per constituir, d'una banda el Museu Nacional d'Art de Catalunya, i per l'altra el Museu d'Arqueologia de Catalunya. Els objectes que no s'inclouen ni dins la categoria de Belles Arts ni en la de material arqueològic van ser portats al Palau de Pedralbes per decisió de la Junta de Museus, formant-se així el Museu d'Arts Decoratives. CASPIR, J. *El Museu de les Arts Decoratives de Barcelona: 1932-2007, 75 anys*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008, p. 35-40.

Va ser precisament en el si d'aquesta institució en la qual Manuel Rocamora va mostrar per primer cop la seva col·lecció amb nom i cognoms. Amb l'exposició anomenada "Col·lecció d'Indumentària de Manuel Rocamora", produïda per l'Associació d'Amics dels Museus, es va mostrar gran part del seu fons durant un mes, del 15 de juny al 15 de juliol de 1933, al Palau de Pedralbes. Aquesta exhibició consistia en un recorregut per la història de la indumentària i els seus accessoris a través de la mostra de vuit-centes peces. [FIG. 29]

*"En cuanto a la colección de Indumentaria donada por el conocido coleccionista barcelonés don Manuel Rocamora, no hay que decir como ella viene a establecer en nuestro Museo de las Artes Decorativas, una sección que iniciada apenas por escasos materiales que poseía la Junta de Museos, se hallaba mucho en falta. (...) Las tres bellas salas de Indumentaria del Museo de Pedralbes, pues, obra suya son. Suyos los objetos, suya la disposición, suyo el catálogo. El señor Rocamora ha dado con ello una prueba efectiva de amor a la ciudad y al Museo de las Artes Decorativas."*⁴⁹

La premsa remarcà la qualitat d'aquesta aportació reconeixent que *"la col·lecció de Manuel Rocamora és un conjunt preciós per als qui volen estudiar o, si més no, conèixer la indumentària catalana."*⁵⁰

L'any 1936, amb l'esclat de la Guerra Civil espanyola, diversos museus catalans van ser tancats i com molts d'altres, el Museu d'Arts Decoratives va ser traslladat a Olot per garantir la seva salvaguarda durant el conflicte bèl·lic. En finalitzar la guerra, el patrimoni que havia estat custodiat majoritàriament a Olot retornà a la capital catalana. Al mateix temps, les estances del Palau de Pedralbes, primera seu del Museu de les Arts Decoratives, foren habilitades novament per a l'ús privat, en aquest cas del nou cap d'Estat, el general Franco.

Aquestes circumstàncies van propiciar que les autoritats municipals aconsellessin la recerca d'un nou emplaçament per reubicar les col·leccions d'arts decoratives. L'indret escollit fou el Palau de la Virreina, adquirit el 1944 i remodelat amb aquest objectiu, on es van organitzar els espais expositius de manera similar a com estaven en l'anterior seu.

⁴⁹ FOLCH I TORRES, J. "En el Museo de Pedralbes. La colección de indumentaria de Don Manuel Rocamora y la de arte chino de Don Damián Mateu", *La Vanguardia*, 7 de febrer de 1935, p.9.

⁵⁰ Autor desconegut. *D'Ací i d'Allà*, setembre de 1935, p. s/n.

El 3 de febrer de 1949 tingué lloc la inauguració oficial del museu⁵¹ i a l'acte hi assistí Manuel Rocamora entre d'altres.

Els espais d'exhibició del Museu d'Arts Decoratives instal·lats a la planta noble del Palau de la Virreina no superaven els 800 m², la qual cosa suposava una reducció important de superfície en comparació a l'anterior seu. En la concepció del centre museístic no hi tenien cabuda les reproduccions d'objectes, és a dir, el discurs expositiu es basava en exemples originals de cada època, la qual cosa marcava un plantejament museològic inèdit en l'àmbit de l'exhibició de les col·leccions públiques d'arts decoratives a Barcelona. A l'hora d'ordenar els espais, s'utilitzà una fórmula similar a la de Pedralbes. Hi havia espais que intentaven recrear ambients d'època, d'altres contenien objectes agrupats d'acord amb la tècnica artística en què van ser produïts o bé segons la seva tipologia.

En el vestíbul s'exhibia un conjunt de vuit vestits col·locats als seus respectius maniquins i custodiats en vitrines individuals. Aquests exemplars d'indumentària masculina i femenina del segle XVIII foren cedits en qualitat de donació per Manuel Rocamora setmanes abans d'inaugurar-se el Museu d'Arts Decoratives. Amb aquest gest, l'il·lustre pròcer i col·leccionista continuà la tasca de mecenatge que havia iniciat en temps de la República. Anys més tard aquests vestits foren traslladats i exhibits al Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.

L'any 1945 la col·lecció participà novament en una exposició temporal d'indumentària, organitzada pels Instituts Francesos de Madrid i Barcelona al Palau de la Virreina, que portava el títol de *“La influencia francesa en la moda de 1930 a 1945”*.

Una altra exposició temporal fou l'anomenada *“La seda en la indumentaria. Siglos XVI-XIX”* organitzada pel Col·legi d'Art Major de la Seda, del 23 de setembre al 23 d'octubre de 1957, al Palau de Comillas.

⁵¹ El 1985 es va decidir un nou ús municipal per al Palau de la Virreina i el Museu de les Arts Decoratives va haver de tancar les seves portes de nou. Les col·leccions van ser traslladades de nou al Palau de Pedralbes, el qual va albergar en les seves reserves aquest fons durant una dècada. El 1995 el museu va obrir de nou al públic, recuperant els espais expositius del Palau de Pedralbes, però incorporant com a novetat la col·lecció de disseny industrial espanyol. L'any 2014 va ser unificat juntament amb el MTIB i el Gabinet de les Arts Gràfiques en l'actual Museu del Disseny de Barcelona, emplaçat a l'edifici del DHUB, a la plaça de les Glòries Catalanes de Barcelona.

La mostra incloïa peces d'indumentària de seda dels segles XVI al XIX provinents de la col·lecció Manuel Rocamora, que van ser exhibides en el marc de les festes de la Mercè. [FIG. 30]

Finalment, el mateix Museu d'Arts Decoratives feu una exposició anomenada “*Legados y donativos a los Museos de Barcelona. 1952 – 1963*” organitzada per la Junta de Museus i oberta del 23 de desembre de 1963 al 26 de gener de 1964 al Palau de la Virreina, que consistia en una presentació dels llegats i donatius que van possibilitar l'increment patrimonial dels fons dels Museus d'Art de Barcelona durant el període 1952-1963 i el reconeixement públic envers els seus donants.

4. LA DONACIÓ

4. LA DONACIÓ

Són múltiples els motius que poden moure a un col·leccionista a despendre's dels seus tresors, així com també són diverses les raons que el poden moure a fer-ho. En la història del col·leccionisme català trobem donacions, cessions, entregues en dipòsit i vendes de caràcter molt diferent. N'hi ha que es fan per necessitat, ja sigui per les dificultats de manteniment que comporta una gran col·lecció, o bé per qüestions econòmiques, mentre que d'altres es fan pel plaer que proporciona compartir quelcom estimat amb els altres. Un exemple del primer àmbit el trobaríem en la venda de la col·lecció de Lluís Plandiura, qui va viure una situació delicada i compromesa que portà al seu propietari a prendre la difícil decisió de vendre la seva col·lecció, en aquest cas a la Junta de Museus. Les cròniques de l'època ens expliquen com el propietari s'havia vist empès a prendre una decisió que per ell resultava més que dolorosa, i és que com ell considerà, acabava de vendre's l'ànima.⁵²

Molt diferent va ser la situació que va viure Manuel Rocamora. Afortunadament ell no es va veure obligat a vendre la seva col·lecció, sinó que més aviat, en un acte d'immensa generositat va fer-ne el donatiu – sense rebre cap retribució econòmica – a la seva ciutat. Quan algú reuneix durant tants anys i amb tants esforços un tresor d'aquesta magnitud sembla impossible creure que algun dia se'n despendrà, però el nostre col·leccionista va voler compartir la riquesa dels seus béns amb tots els barcelonins.

A Catalunya, una de les fórmules més utilitzades per tal d'anar completant les col·leccions pròpies d'una institució museística o incloure'n de noves fou la del dipòsit, però la inversió de recursos econòmics i humans que comportà la instal·lació d'algunes d'aquestes col·leccions, paral·lelament al procés d'inventari i catalogació, no donà uns rendiments òptims des del punt de vista de l'increment patrimonial. L'increment del patrimoni en la majoria de museus catalans es degué bàsicament a donacions de particulars o bé d'institucions de caràcter privat. També es recolliren els fruits obtinguts de diversos llegats així com la realització d'alguna compra important.⁵³

És en aquest context en el que té lloc la donació del nostre amable i generós mecenes.

⁵² BERENGUER, M. *La incidència de la venda de la col·lecció Plandiura a la premsa de l'època*. Barcelona: Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, XVI, 2002, p. 11-25.

⁵³ CASPIR, J. *El Museu d'Arts Decoratives de Barcelona, 1923 – 2007. 75 anys*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008.

*“Mía no, sino de usted y de todos los barceloneses,
puesto que he hecho donación de mis colecciones a la Ciudad.”*⁵⁴

El 21 de febrer de 1961 l'alcalde de Barcelona, Josep Maria de Porcioles, va reunir-se amb Manuel Rocamora, qui va fer el primer oferiment de la seva col·lecció d'indumentària a l'administració pública. Un any després, aquest encara no s'havia acceptat, i davant d'aquesta aparent manca d'interès, Manuel Rocamora es va veure obligat a escriure una carta⁵⁵, a data de 31 de març de 1962, al·legant que lamentava profundament que aquella primera audiència no arribés enlloc, i que no culminés un procés que hauria afavorit a la ciutat de Barcelona.

Recordava que la donació feta un any enrere anava condicionada per diversos factors. Un era l'acceptació de l'Ajuntament de Barcelona de proporcionar un palau al carrer Montcada – o un altre de la mateixa categoria o similar – per exposar de forma permanent la col·lecció. L'altre era la fixació d'una data propera per a iniciar els tràmits administratius i de gestió, ja que el donant voldria veure realitzat en vida aquest projecte, i afegia que precisament escrivia la carta aquell dia concret, el del seu aniversari, quan complia els 70 anys. Rocamora es mostrava incòmode amb la situació, ja que ell, il·lusionat amb la donació, esperava rebre l'atenció que creia que aquesta mereixia.

Incansable, tornà a escriure el dia 18 de novembre de 1968, passats més de sis anys del primer oferiment. El col·leccionista informava de que durant aquest temps, en col·laboració amb les funcionàries del Museu Tèxtil de Barcelona, havien anat omplint les més de 4.000 fitxes que inventariaven i descrivien els vestits i la resta d'objectes que el mecenes guardava a casa seva. La lentitud, les repetides suspensions i els retards que va anar patint el procés havien acabat impacientant-lo, i en aquest escrit demanava la urgent instal·lació de les peces i una immediata inauguració del nou museu. En aquest cas el to que utilitza és més íntim, sobretot en el moment en que confessava tenir 75 anys i estar afectat d'artrosis en ambdues cames i d'insuficiència de miocardi, cosa que no li permetia fer excessos “físics ni morals”, i admetia trobar-se amb menys forces que sis anys enrere, quan va acceptar cuidar-se de dur a terme la instal·lació de les peces al museu ell mateix.

⁵⁴ M.L.A. “Medias con alegoría en la colección Rocamora”, *Tele/eXpres*, 28 juny 1984, p. s/n.

⁵⁵ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Finalment, l'11 de juny de 1969 va fer-se l'acceptació oficial de la donació amb la signatura de l'acta per part de Manuel Rocamora i José María de Porcioles, amb la presència de Juan Ignacio Bermejo Gironés com a Secretari de l'Ajuntament. [FIG. 31]

Es conserven diverses còpies del document, tot i que la original pertany a la família i es conserva a l'arxiu de la *Fundació Cultural Privada Rocamora*⁵⁶.

4.1. Mecenatge

El nostre prohom afirmava que les col·leccions es formen per ser mostrades al públic i es va mantenir sempre fidel a aquest principi. Mecenes convençut, Manuel Rocamora va demostrar molt aviat que les seves donacions serien la llavor creadora de molts museus de la ciutat i en va nodrir molts d'altres.

En la següent ressenya trobem una donació de 127 peces al Museu del Teatre, que contemplava tant indumentària i complements – un vestit de l'època de Lluís XV procedent de la col·lecció d'indumentària d'Alexandre Dumas (fill), una armilla de vellut de seda del primer imperi, un parell de finíssimes mitges de seda de Lyon, un parell de tirants amb brodat de seda i sivelles de plata – com altres objectes artístics – un gravat amb el retrat de Lola Montes trenant una dansa espanyola, una escena teatral de Gavarni gravada sobre paper de blonda, un figurí femení del Consolat, tres gravats de Geoffroy de disfresses, una escena d'interior de teatre gravada en colors, un gravat de primera edició de la cèlebre “*The beggars opera burlesqued*” de Hogarth, 19 llibrets d'òpera del 1827 al 1833 (totes edicions de Barcelona), 6 gravats en colors de primitius intèrprets de teatre catalans, un exemplar de l'edició de 1783 de “*El Arte del Teatro*” de Joseph de Resma, 83 invitacions i programes de balls de màscares dels teatres Romea i Liceu, del segle XIX – molt valuosos.

En la nota informativa, l'anònim redactor lloa l'esperit entregat i desinteressat del benefactor:

⁵⁶ Annex 2. Acta de donació de la Col·lecció d'Indumentària de Manuel Rocamora a l'Ajuntament de Barcelona. Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

*“Para don Manuel Rocamora ha sido enriquecido el museo del teatro con un valioso donativo (...) En total ciento veintisiete piezas. Para el bien del patrimonio artístico e histórico de Barcelona, es de desear que el bello rasgo de desprendimiento de don Manuel Rocamora tenga imitadores.”*⁵⁷

Com veiem, la donació d'indumentària va ser la més important que va fer, però no va ser la única. Podem trobar ressenyes a prestigioses revistes i articles a diaris que ho fan constar, com el que citem a continuació, titulat *L'amistat, les visites i les targetes de visita*, que ens dóna a conèixer una altra de les seves originals col·leccions.

*“El nom de Manuel Rocamora ha sonat més d'un cop en els nostres diaris i revistes donant a conèixer algunes de les seves col·leccions, com la de vestits del segle XVIII, quants i altres peces d'indumentària en que s'ha especialitzat. El nostre amic, que és un d'Els XII⁵⁸, ha exposat a les Galeries Laietanes la seva extensa col·lecció de targetes de visita, molt interessant, per a informar-se en l'evolució que aquests petits documents han sofert a través dels anys. A l'article es reproduïxen algunes de les targes, entre elles les del propi Rocamora.”*⁵⁹

També va fer contribucions a institucions diverses com la Junta de Museus de Catalunya (394 peces d'indumentària), al Museu Marítim de Barcelona, als museus de Vilanova i la Geltrú, al museu Diocesà de Vic, al Museu del Vi de Vilafranca (60 ampolles de vidre), al Museu Tèxtil de Biosca de Terrassa (col·lecció de teixits estampats), al Museu de la Música de Barcelona, al Museu Històric de la Ciutat, al Museu Municipal de Madrid (diverses peces de rajola i objectes de ceràmica), a la Biblioteca Central (160 llibres, 300 fullets i 66 dibuixos).⁶⁰

Tenim documentada la cessió d'un conjunt tèxtil de gran valor, consistent en una cinquantena de teles estampades, que van passar a enriquir el patrimoni del Museu Municipal Tèxtil de Biosca.

⁵⁷ Autor desconegut. *La Vanguardia*, 13 de desembre de 1925, p.16.

⁵⁸ *Els XII* fou una Associació de bibliòfils creada a Barcelona l'any 1927 per un grup d'amics, tots ells bons col·leccionistes i amants dels llibres, però que va ser més una agrupació purament privada sense caràcter associatiu i amb la idea de fer trobades a les seves biblioteques per gaudir, ampliar i potenciar els seus coneixements sobre bibliofília. QUINEY, A.; ESTRUGA, J. *Col·leccions privades, llibres singulars*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2005, p. 88-90.

⁵⁹ MASFERRER, S. “L'amistat. Les visites i les targetes de visita”, *D'ací i d'allà*, vol. 17, núm. 123, 1928, p. 82-83.

⁶⁰ VALLÈS, I. ; PASTOR, L. *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015, p.80.

Manuel Rocamora, en motiu de la seva assistència a les reunions del Centre Internacional d'Estudi de Teixits Antics de Lyon, va tenir l'oportunitat de conèixer les activitats i el caràcter de dit museu, cosa que va promoure que fes entrega d'aquest llegat als fons del Museu de Biosca, que passà a conservar-los i mostrar-los en la coneguda com “Col·lecció Rocamora d'Estampats”.

Entre els teixits en destacaven diversos fragments de damascos i velluts, així com alguns paraments de casulles de teles italianes, espanyoles i franceses dels segles XVI al XVIII. També eren notables els fragments de brodats i *labores* d'artesanía espanyola de gran delicadesa i perfecció, sent en la seva major part peces senceres de grans dimensions, molt notables pels motius decoratius que ostentaven – en alguns casos escenes mitològiques o bíbliques, i en d'altres reproduccions de les temàtiques *chinoiseries* o escenes romàntiques a l'estil de l'època – i perfectament conservades.

Entre les peces més destacades trobem la que reproduceix els principals monuments del París de l'època napoleònica, una que mostra escenes de la caça del porc senglar i un grup que recullen diversos episodis del Quixot. Finalment cal destacar-ne les que mostren els motius bàsics de la Verge de Montserrat i la seva famosa escolania.

En motiu de la seva donació, Manuel Rocamora va visitar Terrassa, sent rebut per l'alcalde Miguel Onandía, qui va testimoniar-li el seu agraïment personal i el de tota la ciutat pel seu gest exemplar.⁶¹ [FIG. 32]

Tot i que van ser múltiples les seves aportacions, la que destaca amb diferència és la col·lecció d'indumentària històrica, que conforma un llegat d'un immens valor patrimonial, tant a nivell quantitatiu com qualitatiu. Però, tot i la seva importància, Manuel Rocamora no va voler quedar-se amb les seves riqueses per gaudir-ne ell sol, sinó que en va fer donació expressament amb l'objectiu d'estimular la promoció cultural.

Ell mateix deia que la seva col·lecció d'indumentària la regalava a la ciutat de Barcelona, i per això feia els tractes amb l'Ajuntament, perquè aquest és el representant la ciutat, però que la col·lecció no deixava d'ésser cosa d'ell, perquè la donava a tots els barcelonins i ell n'era també un, d'aquesta manera continuava tenint-la en propietat.

⁶¹ CASTELLS, J. “Importante colección de telas estampadas cedida al Museo Textil de Biosca”, *La Vanguardia*, 23 novembre 1965, p. 40.

4.2. Premis i reconeixements

La voluntat de mecenatge i de promoció cultural intrínseca en la personalitat de Manuel Rocamora el van portar a rebre nombrosos reconeixements al llarg de la seva vida.

Va ser membre fundador de diverses associacions culturals del seu temps, com la coneguda com a “Cultura Musical”, que es dedicava a promoure l’afició a la música a través de l’organització de concerts i altres activitats relacionades, l’associació “Amics del Carrer Montcada”, promoguda juntament amb Isabel Llorach, que tenia la finalitat de promoure la rehabilitació dels edificis del monumental carrer, i la coneguda “Amics dels Museus”, entitat creada l’any 1933 juntament amb Pere Casas Albarca, de la qual va ser tresorer, vocal, secretari general, vicepresident i soci honorari, de 1933 a 1936.⁶² Com a reconeixement a la seva dedicació, aquesta institució li va fer entrega de la seva Medalla d’Honor.

També el podem trobar com afiliat a altres associacions com “l’Associació d’Art” i “l’Associació Bonanova” i com acadèmic de l’“Academia Geneològica” de Palma de Mallorca. A més, ostentava el càrrec de Sastre d’Honor del Gremi de Barcelona i també el de Sabater d’Honor, i era membre del Patronat del Museu Marítim de Barcelona.

Va dur a terme activitats diverses, com ser soci corresponsal del Museu Canari, de la *Unione Nazionale Collezionisti d’Itàlia* i del *Centre International d’Étude des Textiles Anciens de Lyon*. Pels seus coneixements d’història de la indumentària va ser escollit com a representant d’Espanya al “Primer Congrès Internacional d’Història de la Indumentària” celebrat a Venècia l’any 1952, cosa que l’honorà enormement.

En la seva faceta de pintor va destacar també, rebent la Medalla d’Or dels Premis Masriera, atorgada per l’Acadèmia de Belles Arts de Barcelona l’any 1928.

Però sense dubte, la distinció més important de la qual fou mereixedor va ser la Medalla d’Or de la ciutat de Barcelona, atorgada l’any 1969 i entregada el 26 de gener de 1970. Aquesta es se li va concedir per la seva llarga trajectòria i especialment en agraïment per la donació de la seva col·lecció d’indumentària a la ciutat.⁶³ [FIG. 33]

⁶² SERRA DE DALMASES, F. *70 anys d’amics: 1933 – 2003*. Barcelona: Amics dels Museus de Catalunya, 2003, p. 13.

⁶³ Autor desconegut. “La Medalla de la ciudad, en su categoría de oro, a Don Manuel Rocamora Vidal”, *Diario de Barcelona*, 25 de noviembre de 1969, p. s/n.

El 4 de maig del mateix any va rebre la Medalla de Plata al Mèrit Cultural, atorgada per la Corporació Provincial de Barcelona.

4.3. De la col·lecció privada al museu públic

Primer va ser el setmanari *Destino* de Barcelona, en el número extraordinari de Nadal de l'any 1963, i després *Tele/eXpres* en la seva edició del 13 de març de 1965, que van informar de que la importantíssima col·lecció d'indumentària, propietat de Manuel Rocamora, passaria a formar part dels museus de la ciutat comtal, per donació en vida de l'il·lustre barceloní.

Una primera part del donatiu es va cedir el febrer de 1935, quan Manuel Rocamora lliurà a la Junta de Museus en concepte de donació un aplec de 294 objectes d'indumentària, complements i accessoris dels segles VII al XIX. Molts d'ells havien figurat a l'exposició temporal "Col·lecció d'Indumentària de Manuel Rocamora", presentada al Museu de les Arts Decoratives l'any 1933. Aquesta donació possibilità en gran mesura que la indumentària tingués un espai rellevant en la instal·lació museística, en aquest cas dedicada honoríficament a la seva persona. La selecció es veié reforçada mesos més tard quan el pròcer barceloní afegí 77 peces més a la seva darrera donació.

El 3 de novembre de 1965 s'iniciava l'inventariat de la resta de la col·lecció, que fins llavors es conservava al domicili del col·leccionista. L'Ajuntament de Barcelona va enviar alguns operaris a treballar en les tasques de catalogació i descripció de cadascuna de les peces, feina que compartirien amb el propietari, treballant colze a colze, en estreta col·laboració.

Les tasques d'inventariat es feien generalment un dia per setmana, tot i que de vegades prenién més temps. Durant els treballs d'inventariat 112 de les peces van ser traslladades al Museu Tèxtil (ubicat llavors a l'antic Hospital de la Santa Creu, carrer Hospital, 56) entre 1965 i 1966.

Ens consta que al setembre de 1968 ja s'havien fet 108 sessions fotogràfiques amb unes 300 peces fotografiades. A finals d'abril de 1969 el nombre havia augmentat fins a les 3.366 fitxes. El juny de 1969 es donà per finalitzada la tasca d'inventariat de les peces amb un total de 3.435 peces.

Els llistats dels inventaris es conserven a l'arxiu del CDOC mentre les fitxes originals i les fotografies d'època romanen a l'antiga casa de Manuel Rocamora, actual seu de la seva Fundació. [FIG 34]

*“Cuatro siglos de vestidos, cuatro mil piezas de indumentaria. Tal es el resumen en cifras – que es como impresionan los resúmenes – que se da de la donación que va a constituir el Museo Rocamora, colección reunida durante cincuenta años por el donante, don Manuel Rocamora Vidal, que el Ayuntamiento, a pocos días vista de las Fiestas de la Merced, ha recibido con la solemnidad escrita del acta de donación”.*⁶⁴

La col·lecció va ser traslladada des del domicili de Manuel Rocamora fins al Palau del Marquès de Llió amb un camió⁶⁵ on es carregaven els maniquins amb els vestits incorporats. Es van fer dues entregues importants, la primera el dia 20 i la segona el dia 23 de setembre de 1969, i després es van anar portant de mica en mica les peces que es requerien, normalment en maletes.

Els elements que van conformar definitivament la donació d'indumentària i van passar a formar part del MICR van ser els següents:

Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora

- Maniquins exposats a les vitrines en inaugurar el museu: 188
- Secció indumentària: 1289 peces
- Accessoris d'indumentària: 1304
- Peces litúrgiques i devoció popular: 122
- Annexos: 693
- Biblioteca 779
- TOTAL: 4187

⁶⁴ Autor desconegut. “Un museo para el vestido”, *La Vanguardia*, 18 de setembre del 1969, p.20.

⁶⁵ Segons un document conservat a l'arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona el camió pertanyia al “Sr. Lladó”.

5. EL MUSEU

5. EL MUSEU

5.1. El Museu de la Indumentària – Col·lecció Rocamora

Ja començaven a moure's els fils en la premsa de l'època un any abans de la seva inauguració. S'anunciava tant a mitjans generals com especialitzats la propera apertura d'un "museu del vestit" únic al món pel que es refereix a l'agrupació monogràfica de les seves peces. Ja feia sis anys que la ciutat havia rebut "la generosa donació d'un patrici barcelonès, gran amant de la cultura"⁶⁶, però sent més propera l'apertura d'aquest museu la premsa es començà a interessar cada cop més.

*"Cierta vez, en París, leí unas declaraciones del alcalde de la Ciudad, señor De Porcioles, en las cuales se mostraba interesado en la buena instalación de la colección de indumentaria que he donado a la ciudad. Al darme cuenta que alguien se interesaba por lo que había hecho, aquel mismo día – y siempre para regalarlos a la ciudad – adquirí en París una serie de vestidos, entre ellos uno magnífico que había pertenecido a Josefina Baker."*⁶⁷

Certament, l'obertura del museu va fer-se esperar, degut al llarg procés d'adquisició del palau i a la dilatada duració de les reformes necessàries per habilitar-lo.

5.2. L'edifici

En el segle XII, el carrer de Montcada va néixer per a fer d'enllaç entre el barri de Sant Pere i el barri de la Mar. Sembla que va ser Guillem Ramon de Montcada qui va intervenir en la parcel·lació i venda del terreny pla entre els dos suburbis i el començament de la edificació. Fos com fos, el carrer portà el seu nom, i així continua fins els nostres dies. Potser per això les cases que s'hi anaren construint foren per a un veïnat de certa categoria.

Tenim testimonis de l'existència d'un seguit de cases importants ocupant aquest carrer durant el segle XIII, i la majoria d'aquestes presentaven una torre de planta quadrada o rectangular que assegurava la seva defensa per trobar-se extramurs. Precisament, el Palau del Marquès de Llió conserva un artesanat amb pintures del darrer quart del segle XIII que ens demostra que aquestes cases foren ocupades per famílies nobles militars.

⁶⁶ Autor desconegut. *La Prensa*, Secció "Mujer, moda y hogar", 20 de juliol de 1968, p. 12.

⁶⁷ LLOPIS, A. "Siete días de la Ciudad", *Destino*, Barcelona, 27 de maig de 1965, núm. 1442, p. 41.

A una d'aquestes pintures s'hi representa un combat entre un rei català amb Frederic de Sicília, i a una altra d'un cavaller català amb un sarraí.

Durant dècades, el carrer Montcada ha sigut un dels més coneguts de la ciutat de Barcelona i al desembre de 1947 el conjunt monumental del carrer Montcada fou declarat monument històrico-artístic . [FIG. 35]

L'edifici que havia d'ocupar el Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora era el conegut Palau del Marqués de Llió, ubicat al número 12 d'aquest carrer. La seva estructura constava de tres plantes i conservava importants elements medievals. Havent patit diverses reformes durant els segles XVI, XVII i XVIII se li va realitzar una restauració problemàtica i delicada en època moderna. Un cop adquirit per l'Ajuntament de Barcelona, l'edifici va haver de ser novament restaurat per tal d'adequar l'espai a la nova funció museística.

L'Ajuntament, impulsat per les Associacions “Amics del carrer Montcada” i “Amics dels Museus”, va comprar l'edifici l'any 1955.⁶⁸ Entre 1955 i 1959, l'arquitecte municipal Adolf Florensa va dur a terme una primera restauració de l'edifici, seguint un criteri historicista, donant prioritat al passat medieval en detriment de l'acabament barroc, tot i que aquest darrer era majoritari en la finca. En la sessió del 22 de maig de 1968 es van adjudicar les obres de reconstrucció del palau a Francisco Closa Alegret, quedant definitivament assentada la nova destinació del museu, sotmetent l'edifici a una segona remodelació. [FIG. 36]

El Palau del Marqués de Llió

El palau estava format per dos edificis que formaven un sol cos, un d'ells amb una torre. Estilísticament mostrava una barreja de diversos estils artístics i èpoques, conservant uns fonaments que probablement dataven d'època romana, ja que a la sala número 7 es conservaven pedres d'aquest període. Tot i això, la part més antiga es considera que pertanyia al segle XIII.⁶⁹

⁶⁸ *Guide to the Museums of Catalonia*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2000, p. 131.

⁶⁹ CABALLÉ, F.; GONZÁLEZ, R. *Valoració patrimonial i estudi de cronologies relatives de l'antic Palau del Marquès de Lió*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Carrer Montcada 12 de Barcelona, Juliol de 2007.

PROPIETARIS DEL SEGLE XIII. El cos principal del palau, amb dues torres, es va edificar durant la segona meitat del segle XIII per part de famílies de llinatges no identificats. A una d'elles pertany un escut amb creus i rodelles sembrades que es va pintar en la torre principal, i a una altra un grífol rampant sobre un camp d'or, emblema d'un cavaller representat en un dels dos grans sostres pintats durant el darrer quart del segle XIII.

PONTONS. 1315-1332. Dalmau de Pontons va comprar la casa a la família Segrià l'any 1315. El seu fill Pericó de Pontons la va vendre el 1332. L'escut dels Pontons i del Rei es va superposar a les pintures més antigues de la torre major.

CONOMINES – MARIMON. 1332-1538. Un cop construït el segon recinte emmurallat de Barcelona, la casa principal va ser adquirida l'any 1332 per Arnau de Conomines. Per successió hereditària va passar a Francesc de Conomines, la filla del qual, Elisabet Anna, va ser esposa de Romeu de Marimon. El fill del matrimoni, Francesc de Marimon, va rebre l'herència el 1528, i en morir l'any 1532 el palau passà a mans de la seva vídua Joana de Rebolledo i al seu fill Joanot de Marimon, els qui van vendre el palau el 1538.

CODINA – QUERALT. 1538-1705. Pere Bernat Codina, patriarca d'una família de mercaders i tesorers reials va adquirir la casa aquell mateix any. La seva nora, Gerónima de Cardona, va comprar el 1587, en nom del nét d'aquest, Pere Berenat Codina III, la casa de la cantonada del carrer de la Barra de Ferro, i el 1604 una altra contigua, agregant aquestes a la major. L'herència passà llavors a Maria Codina, també filla de Gerónima i casada el 1591 amb Pere de Queralt, comte de Santa Coloma. El nét d'ambdós, Lluís de Queralt, va prendre possessió del patrimoni el 1685 i els seus hereus (descendents del germà i la germana de la seva mare, Juana de Alagón) el van vendre l'any 1705. El palau quedà llavors abandonat. Un escut del segle XVI dels Codina es conserva sobre una finestra del pati.

MORA, MARQUESOS DE LLIÓ. Josep de Mora i Cirera va comprar les cases l'any 1705 i va iniciar la seva restauració. El seu fill, Josep de Mora i Catá, va obtenir el 1749 el títol de Marqués de Llió, que va transmetre al seu fill i al seu nét. Després del marquesat va passar a la família Alós, descendents d'una filla del primer Marqués, Maria Ventura de Mora i d'Areny.

L'edifici va ser reformat considerablement entre 1706 i 1726. El Palau va passar llavors als seus successors i va albergar la famosa Biblioteca del Marqués de Llió, greument malmesa, així com el saló que l'albergava, en un incendi durant el segle XIX. Llavors les cases estaven comunicades per una claraboia que tenia una passarel·la encara existent – durant els primers anys del funcionament del museu – i un pou d'aigua.

Aquest palau va ser la seu de l'*Acadèmia de Buenas Letras* en temps de Josep de Mora i Catá (Marqués de Llió) o si més no, s'hi van celebrar allà les seves sessions, a l'ombra de la seva coneguda biblioteca. El 1919 el palau va ser utilitzat per l'Ateneu Obrer.

Durant la segona meitat del XIX, com moltes altres cases, en iniciar-se la construcció de l'Eixample de Barcelona, el Palau del Marquès de Llió en va sofrir la devastació. Molts dels palaus d'aquest i d'altres carrers de la ciutat van ser convertits en pisos i la planta baixa que havia servit de cotxera esdevindria ara un espai de magatzems i negocis.

La presència del barri del Born, a tocar del carrer, naturalment va influir-hi. No va ser fins ben entrat el segle XX que, degut a la reacció a favor dels monuments i conjunts antics, i en arribar a l'Ajuntament les queixes dels veïns – representats pels Amics del Carrer Montcada – s'arribà a la decisió de fer una profunda tasca de revalorització de l'antic carrer, i es començà a plantejar l'adquisició dels palaus més importants del conjunt per la seva restauració. En definitiva es volia recuperar el seu gust senyorial i retornar-li el prestigi original.

L'any 1955 l'Ajuntament de Barcelona va comprar el palau per a la seva restauració, amb Joan Ainaud de Lasarte al capdavant de la direcció dels Museus d'Art de Barcelona i sent Joaquim de Ros i Ramis l'arquitecte en cap dels Serveis d'Edificis Artístics.

L'edifici apareix degudament registrat i tenim constància de que a l'epígraf de Béns Immobles de l'Inventari Municipal figurava amb el número 10.075 la finca assenyalada amb el número 12 del carrer de Montcada, on es trobava el "Museu Tèxtil i d'Indumentària Rocamora", i que el municipi n'adquirí la propietat mitjançant l'expropiació forçosa de la Sra. Maria Comamala Molins, segons l'acta administrativa del 10 d'abril de 1956.

La finca figurava inscrita al Registre de la Propietat d'Orient T1935; L 69; F 203; FN 962; Inscripció 22^a i constava qualificada com a “bé de domini públic” que afectava al servei públic com a museu.⁷⁰ D'altra banda conservem una còpia de l'informe redactat per Adolf Florensa i entregat a Joan Ainaud de Lasarte, en el qual l'edifici solament figura com a “dependències dels Museus”, datat el 27 d'octubre de 1958. En la sessió de l'11 de novembre de 1965 es fixa el preu total de la finca en 2.358.210 ptes.

No va ser fins 13 anys més tard, el 22 de maig de 1968, quan s'adjudicaren a Francisco Closa Alegret les obres de reconstrucció de l'edifici, donant ja per assentat que el seu destí seria el del nou Museu de la Indumentària.

Afortunadament conservem gran part de la documentació relativa a la rehabilitació de l'edifici, així com la proposta d'adquisició del Palau Nadal per a l'ampliació del museu que tindria lloc anys més tard. A continuació enumerem els documents⁷¹ que hem considerat més rellevants en referència a aquest procés, ordenats cronològicament i detallant-ne el seu contingut.

04-10-1961. L'associació d'Amics dels Museus felicita a l'alcalde i a la seva corporació per la incorporació de les importants col·leccions de Manuel Rocamora als Museus Municipals d'Art, citant-ne les dues condicions que aquest va establir per dur a terme la seva cessió: la primera era que les col·leccions s'instal·lessin a un palau del carrer Montcada – o un de categoria similar – i la segona que la instal·lació fos acabada abans dels dos anys des de la realització del donatiu. El motiu de la carta fa referència a la segona condició, que té com a objectiu activar les obres de restauració i adaptació de l'edifici necessàries per a la instal·lació del museu.⁷²

25-10-1961. En un informe del Delegat d'Urbanisme i Obres Públiques s'esclareix que es portaran a terme, amb la major urgència possible, els tràmits per deixar lliure d'inquilins la finca referenciada, que en aquell moment estava ocupada per tallers i magatzems en la seva planta baixa, inquilins particulars i l'Ateneu Obrer en els pisos superiors.

⁷⁰ Còpia de la certificació oficial del 2 de març del 2000, signada per Francesc Lliset i Borrell, Secretari General de l'Ajuntament de Barcelona. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

⁷¹ Tots ells pertanyen a l'arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

⁷² Carta de salutació de l'alcalde (Josep Maria de Porcioles acompanyat de l'escrit de l'associació Amics dels Museus, relatiu a les col·leccions de Manuel Rocamora. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

18-11-1961. S'emeten els expedients de desallotjament iniciats per decret de l'alcaldia el 4 d'agost de 1960. Aquests afectaven a cinc ocupants: Saturnino Alonso Ortiz, qui tenia una fruiteria; Ricardo Fortuny Ribas, fabricant de sabates; Juan Pairó Verdolet, qui tenia un magatzem; "Soler y Llobet", també propietaris d'un magatzem; i l'"Ateneu Obrer de Barcelona", associació que ocupava tres plantes de l'edifici destinades a tasques pedagògic-socials a favor dels obrers i els empleats. De tots els propietaris només es va poder arribar a un acord amb Pairó, per la suma total de 87.780 pessetes.

En quant a la resta de propietaris els expedients respectius es trobaven al Jurat d'Expropiació, en espera de que aquest organisme en decidís el just preu.

La major problemàtica en quant al desallotjament dels antics propietaris va donar-se amb els responsables de l'Ateneu Obrer, ja que pel seu caràcter d'entitat sense ànim de lucre i per les tasques que s'hi desenvolupaven, que tenien caire de labor social, la seva pretensió era que l'Ajuntament els hi facilités un nou local en el que poder continuar desenvolupant les seves activitats. Per resoldre aquest problema es va considerar la possibilitat de cedir algun dels locals que es desocuparien en començar a funcionar l'edifici, llavors en construcció, dels Jutjats de Primera Instància municipals, sent aquest qualsevol dels existents en les Tinències de l'Alcaldia de Sant Gervasi, Sarrià o el Clot.

31-03-1962. Instància de Manuel Rocamora oferint la col·lecció de peces d'indumentària de la seva propietat.

25-04-1962. Informe del Director General de Museus municipals d'Art, Joan Ainaud de Lasarte, en el que s'informa de que la col·lecció Rocamora és la més important d'indumentària no religiosa d'Espanya, i de les més notables del món, tenint un valor insubstituïble i destacant-ne la impossibilitat de reunir-ne cap de similar.

Ainaud remarcava el fet que Manuel Rocamora va ser dels primers ciutadans en preocupar-se de la revalorització del carrer Montcada, ja que hi va instal·lar allà el nucli inicial de la seva col·lecció, traslladant-la després a la seva residència del Putxet, ja que el seu primer domicili era insuficient per albergar l'enorme quantitat d'objectes, i que posteriorment va demanar un espai més adequat per conservar les peces, és a dir, un museu que les guardés i les mostrés.

Ainaud diu ser conscient de les dificultats existents d'ordre material (desallotjament o trasllat dels inquilins, restauració total de l'edifici, obres d'il·luminació i col·locació de

vitribres adequades, etc.), però tot i això, com en el cas del Museu Marés, l'empresa és d'un valor ciutadà excepcional i d'altra banda, no existia cap altre palau disponible en condicions similars a Barcelona. En quant a la reunió de les peces donades n'estimava lògica i aconsellable la futura instal·lació del Museu Tèxtil en algun altre palau del carrer Montcada, com a complement indispensable per als visitants, aconseguint alhora una unió de dues col·leccions que representarien una enorme economia en la organització dels fitxers i altres serveis tècnics i administratius.

06-05-1963. Escrit dels Amics dels Museus proposant l'adquisició, per part de l'Ajuntament, de la casa contigua al Palau del Marqués de Llió, és a dir, el Palau Nadal. Fins aquell moment la propietat estava ocupada per la “Casa de los Navarros”, els quals la van abandonar per traslladar-se a un nou edifici de la seva propietat. Es recomanava la urgent adquisició de la finca per tal de situar el Museu Tèxtil al costat del Museu de la Indumentària, aconseguint així una considerable economia de personal tècnic i vigilància, i una major facilitat en la conservació de les valuoses peces.

27-07-1963. Informe del Director General de Museus Municipals d'Art, Joan Ainaud de Lasarte, sobre l'estat del palau núm. 14 del carrer Montcada. S'informa de que el palau roman ocupat en aquell moment per diversos inquilins. La “Casa de los Navarros” es situava a la planta noble i al cos principal de l'edifici, amb accés directe per l'antic pati que es trobava ocult per sostres i parets. L'accés es feia per la porta principal, de forma clàssica, oberta en el paràmetre medieval a la façana. Aquesta era la única part restaurada de l'edifici. A l'extrem esquerre de la façana hi havia un arc o portal d'accés a un antic magatzem.

La Comunitat de Germanes Carmelites Descalces, propietària de l'edifici des de feia més d'un any, tenia la seva residència i escola a la part posterior de la finca al llindar, en el núm. 9 del carrer dels Banys Vells. Aquesta comunitat va efectuar-ne la compra amb una triple finalitat: en primer lloc per aconseguir un pati amb llum i sol per a les alumnes de l'escola, en segon lloc per aconseguir espai per a construir algunes aules més, i finalment per tal de tenir un accés directe a l'escola a través del carrer Montcada, ja que algunes tabernes del carrer dels Banys Vells feien poc aconsellable el pas de les alumnes, especialment al vespre o a la nit. Es proposà negociar un conveni amb la comunitat religiosa per tal d'adquirir la propietat.

El Palau Nadal es va formar l'any 1637 per la unió de dues cases contigües. La primera, al nord, pertanyia el 1484 a Joan Desvall, qui la va vendre el 1484 a Elisendis, vídua de Francesc Alfonso. El seu besnét, Lluís Coll, la va vendre el 1531 a Joan Bargalló, i el seu nebot Jaume Antic Bargalló la va vendre el 1546 a Francina, vídua de Bartomeu Bruch. Els tutors de la seva neta Montserrat Bruch la van vendre a Pere Voltor, i la vídua d'aquest, Gerònima, juntament amb el seu segon marit, Gregori Oller, la van vendre el 1610 a Rafael Nadal de Major. El seu fill i hereu, Jeroni Nadal i Moner, va agregar per compra la casa contigua, l'any 1637, al sud, adquirida a Magí Vilamajor i els seus pares. Aquesta i el seu primer marit, Pau Ferrer, l'havien comprat el 1619 a Francesc Gràcia de Sarrià. Des del segle XIV a la primera meitat del XVI la casa havia estat propietat de les famílies Marbres Boscà, Aram i Segarra. Manuel de Nadal, nét de Jeroni Nadal, va heretar la casa i en morir sense fills la propietat passà a la seva germana Maria i als seus descendents i els del seu marit, Marc Olives. Bernat Olives i de Martorell, net de Jaume Olives, resident com tota la seva família a Menorca, va cedir la casa als germans Félix i Francesc de Magarola l'any 1770.⁷³

Aquestes circumstàncies expliquen que la casa estigués dividida en dues parts desiguals, sense espais oberts a l'interior. Al segle XVII s'hi van obrir tres balcons. La façana principal, remodelada en estil neoclàssic, abans va tenir en la seva planta noble finestres gòtiques amb columnes germinades, de les quals encara en quedaven alguns elements. Al pis principal es va restablir la galeria gòtica del pati, de la que se'n conservaren nombrosos elements. La casa constava, en el moment de l'adquisició, de dos semi-soterranis, planta baixa, entresol, planta noble i segona planta, a més d'un cos alt que la separava del Palau del Marqués de Llió.

Les obres de restauració i la instal·lació del Museu Tèxtil al palau contemplaven la terminació de les obres de coberta, façana exterior i patis, el pavimentat de tots els terres, la restauració de les escales, sostres i artesanats, la restauració de les pintures “El Vigatà” a les sales de la crugia sud, la col·locació de les fustes i vidres a portes i finestres, la reposició dels elements metàl·lics i del vidre per mostrar el pati des del carrer, les instal·lacions completes de llum, ventilació, calefacció, aigua i ascensor, el sistema de seguretat, les alarmes antirobatoris i antiincendis, i la col·locació de vitrines, llibreries, mobiliari i serveis de visita pública, treball, consulta i reserva.

⁷³ Document conservat a l'arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

11-11-1965. Acord de la Comissió Municipal Executiva relatiu a l'adquisició de la casa núm. 12 del carrer Montcada. En aquesta negociació es fixa en 2.358.210 pessetes el preu de la finca inclosa en el Catàleg de Monuments i Edificis de Caràcter Artístic, Arqueològic, Típic o Tradicional, adjudicant a la Comunitat de Carmelites Descalces el preu de 94.500 pessetes lliures de despeses per a l'Ajuntament, segons la disposició de l'article 100 de la Llei del 12 de maig de 1956.

En quant al terreny interior del pati de 135 m², se li concedeix a la congregació, pel preu de 40.500 pessetes, el dret d'utilitzar com a accés la planta baixa de la finca.

22-05-1968. Adjudicació a Francisco Closa Alegret, en virtut de concurs, de les obres de reconstrucció de l'edifici núm.12 del carrer Montcada, pel preu de 6.500.000 ptes. S'aplicà una despesa, en quant a 3.500.000 pessetes amb càrrec al Cap. IV, art. 1r, part 26, del Pressupost d'Obres Assistencials, i en quant a la resta de 3.000.000 de pessetes amb càrrec al proper Pressupost. Segons aquest acord es fixa en 190.000 pessetes la garantia definitiva que constituïa l'adjudicatari per a respondre de l'acompliment del contracte.

Com podem comprovar el procés administratiu i burocràtic relatiu a la instal·lació i la restauració d'ambdós edificis és llarg i complex, ple d'entrebancs i problemàtiques que demanen temps per ser resoltes. Conservem una nota escrita per Manuel Rocamora el dia 15 de maig de 1968, en la qual mostra el seu desencant amb aquest procés, i diu:

“Jo estic molt tranquil. Que facin el que vulguin i el millor fóra que substituïssin el nom de carrer de Montcada per carrer Picasso i que es quedin tots els palaus per les obres d'ell. Jo demà marxo a París i compraré objectes per la meva col·lecció, no per la ciutat perquè abans ho cremaré tot que donar re si no està acabat el palau i a punt per la instal·lació. Cremar-ho, o qui sap... perquè a Terrassa són molt gentils i em tenen moltes delicadeses. L'Ajuntament de Barcelona em pren el pèl; tothom m'ho diu, i estic cançat que els amics em preguntin: Quan s'inaugura el Museu Rocamora? Només tinc el bon record de les estones que les Srtes. del Museu vénen a fer fitxes a casa...”.⁷⁴

Un cop iniciades les obres de restauració del palau, poc abans d'un any de la inauguració del museu, es va trobar un artesanat de fusta del segle XIV que, amb les seves bigues, llistons i taules, constituïa una estimable obra artística.

⁷⁴ Document mecanografiat, sense datar i sense signar. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Aquest conservava diversos escuts heràldics que havien quedat protegits, ja que quedava ocult per un cel ras afegit posteriorment – probablement en època moderna – a uns quaranta centímetres de distància. Ubicat al primer pis, sembla ser que tenia una extensió de 14x4 metres, és a dir, les dimensions exactes de la sala. En trobar-lo es va procedir a protegir el sostre i les obres de condicionament del pala van continuar. Al pressupost inicial, que havia de costar 3.500.000 de ptes. en el seu plantejament inicial, se li anirien afegint altres partides com aquesta.⁷⁵

Segons Pilar Tomás, primera directora del museu, l'edifici no era adequat per al seu ús però com que tenia un valor històric i artístic afegit creia que la visita podia tenir un doble objectiu. A més “és la única manera de restaurar i conservar els edificis medievals de la ciutat: destinar-los a servei del poble. Altrament, quedarien desbaratats per utilitat de magatzems o s'enderrocarien. Desapareixeria el famós carrer de Montcada medieval, joia de la nostra ciutat”.⁷⁶ A més, la directora defensava que el seu emplaçament era ideal, d'una banda per als turistes, estant a prop d'un dels barris més visitats i de l'altra per als barcelonins, sent pràctic i estant ben comunicat.

Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora

- **Propietat de l'Edifici:** Ajuntament de Barcelona.
- **Gestió del centre:** Unitat operativa de Museus i Institucions d'Art de Barcelona.
- **Superfície del solar (m²):**
 - Edificats: 726,20 m²
 - Construïts:
 - Pis 1: 624,40 m²
 - Pis 2: 607,30 m²
 - Pis 3: Torre 30 m³
 - Total: 1987,90 m²

⁷⁵ LLADÓ, J.M. “Se empieza a restaurar otro palacio”, *Tele/eXpres*, 20 febrer de 1965, p. s/n.

⁷⁶ Resposta a l'enquesta presentada per un grup d'alumnes del col·legi “Cor de Maria” de Mataró (C. Riera Gneralísimo, 19) per a un estudi sobre museus. Responsable: Anna Carné. Respon Pilar Tomás, directora del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, 31 de desembre de 1975. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

5.3. La Institució

El MICR finalment va obrir les seves portes al públic l'any 1969. Aquest s'havia nodrit essencialment de la col·lecció privada de Manuel Rocamora, i a aquesta se li van anar sumant amb el temps algunes donacions d'altres llegats, però aquestes van ser sempre menors al patrimoni fundacional.

Amb l'adquisició del Palau Nadal, palau contigu, es va fixar l'objectiu d'ampliar l'espai museogràfic i crear un museu que reunís tot el patrimoni tèxtil que havia aplegat i adquirit la Junta de Museus. La idea era unificar els tres pilars del tèxtil de Barcelona en una única institució: en primer lloc la col·lecció de teixits antics procedent de la Junta de Museus de Barcelona, reunida gràcies al seu secretari Joaquim Folch i Torres, director dels Museus de Barcelona, que va constituir el fons del Museu Tèxtil (1961); seguidament el fons del Museu de les Punes (1968) i finalment el corpus del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora (1969).

Aquesta fusió dels diversos llegats va donar lloc al naixement del Museu Tèxtil i de la Indumentària de Barcelona (MTIB), una nova institució que provocaria inevitablement que del nom del museu desaparegués el cognom Rocamora. La Direcció del MTIB va ser assumida per Pilar Tomàs, antiga directora del Museu Tèxtil des de l'any 1962, i el 1983 Rosa M. Martín i Ros n'assumí el control directiu, tot i que n'era conservadora ja des del 1978.

L'any 1981, la nova directora amb l'ajuda del conservador Antoni Fabregat va organitzar al museu l'exposició temporal *Cent anys d'indumentària, 1881-1981*, que commemorava el Centenari del naixement de Picasso i que va ser modèlica en el seu gènere, editant-se un petit catàleg que encara avui és una peça de referència.⁷⁷

Més tard, el 1985 s'obria la Sala Pedro Rodríguez, dedicada al gran modista barceloní, qui va donar una gran quantitat de material – 152 peces – a canvi que se li dediqués un espai en permanència.

Dos anys més tard, el museu col·laborava a l'exposició *Espanya, 50 anys de moda* celebrada al Palau de la Virreina, i gràcies a això es van rebre algunes noves donacions.

⁷⁷ Catàleg. 1881 – 1981. *Cent anys d'indumentària*. Barcelona: Museu Tèxtil i de la Indumentària, 1982.

Rosa M. Martín i Ros va liderar, entre 1992 i 1993 la nova presentació de l'exposició permanent del MTIB amb una síntesi representativa de tots els seus fons, que incloïen noves aportacions a l'estudi de les peces exposades, des de l'Antiguitat tardana fins a finals dels anys 80 del segle XX.⁷⁸

Una de les darreres tasques rellevants de Rosa M. Martín i Ros al museu va ser una exposició de Balenciaga que va durar un any, a partir del maig de 1995, organitzada en col·laboració amb l'especialista Marie-Andrée Jouve – dels *Archives Balenciaga* de París – que mostrava una selecció dels fons propis. Malauradament, el curt pressupost amb què es comptava no va ser suficient per editar-ne un catàleg exhaustiu, només un petit però acurat fulletó testimonial.

Un cop finalitzada l'exposició es va desmuntar la Sala Pedro Rodríguez, ja que el nou projecte contemplava una remodelació del Palau Nadal en la seva totalitat, però en aquest cas no acolliria les col·leccions del Museu Tèxtil sinó que s'hi instal·laria allà el Museu Barbier-Mueller d'Art Precolombí de Barcelona, inaugurat el 1997. Des d'aquell moment el MTIB va quedar definitivament afectat, tot i ser un dels museus més destacats de l'Estat Espanyol en el seu àmbit.

Poc després va tenir lloc un canvi substancial a la plantilla del museu, que anava quedant cada cop en una situació més precària. Aquest gir va coincidir amb una nova política cultural, sorgida des de l'Administració, que pretenia unificar els museus “menors”, cosa que va propiciar que, en comptes de continuar les obres d'adequació del Palau Nadal per a la instal·lació de la resta de col·leccions, es paralitzés l'expansió mentre es deixava el Tèxtil a poc gas, mig asfixiat.⁷⁹

El fons del MTIB aglutinava noms de l'alta costura nacional i internacional, així com una nodrida recopilació d'indumentària històrica, un conjunt de teixits coptes, orientals, hispanoàrabs, romànics, gòtics, renaixentistes, barrocs, neoclàssics i *art déco*. Un conjunt que possiblement hauria estat molt més valorat a l'estranger. El contingut del MTIB té valor tant històric com artístic, i denotava una identitat pròpia.

⁷⁸ Biografia de Rosa María Martín i Ros. “*Magistri Cataloniae*. Col·laboradors.” [en línia] <http://www.magistricaloniae.org/es/collaboradores/item/martin-i-ros-rosa-m.html> (Consulta: 16 de juliol de 2016)

⁷⁹ CASAMARTINA, J. “Els museus tèxtils. La crisi de la crisi”, *Quadern d'El País*, 12 d'abril de 2007. [en línia] http://elpais.com/diario/2007/04/12/quaderncat/1176338717_850215.html (Consulta: 16 de juliol de 2016)

El seu contingut era molt variat i es podria dividir en quatre grans seccions:

- a) Teixits europeus i exòtics, des dels primers segles de la nostra era fins els nostres dies.
- b) Indumentària litúrgica amb una bona representació de l'època medieval i segles XV, XVI, XVII.
- c) Indumentària civil dels segles XVIII i XIX, donacions de diverses famílies barcelonines. Conjunt notable de mantells de Manila i altres peces d'origen extrem-oriental.
- d) Secció d'objectes diversos relacionats amb la indústria tèxtil, accessoris de telers antics, motlles d'estampació a mà i mostraris de comerciants.⁸⁰

5.4. La instal·lació

Afortunadament conservem nombrosos documents originals que donen informació precisa sobre les obres i els treballs que s'estaven duent a terme als edificis durant el procés museogràfic.

Gràcies a aquests – en la seva majoria manuscrits – podem saber que el 21 de maig de 1965 es va fer la primera visita a l'espai, realitzada per Joan Ainaud de Lasarte i Carme Batlle. Quatre dies més tard fan una segona visita el mateix Ainaud de Lasarte amb dues funcionaries del servei fotogràfic. El 30 de juny hi van tornar, aquest cop amb el donant, Manuel Rocamora. El 26 de novembre ho visitaren Ainaud, Rocamora, Ros, Millet i Marquina. En aquell moment s'estava arreglant l'escala i les parets eren ja totes consolidades.

Segons apuntava Ros, la feina més forta ja era feta, i assegurava que quan comencessin a enguixar les parets tot es veuria molt diferent. Les modificacions que pateix el palau són essencialment estructurals, com per exemple tapiar una porta de la planta noble per tal de poder col·locar una gran vitrina a la sala.

⁸⁰ Resposta a la carta emesa pel INI (Instituto Nacional de Indústria) el qual realitza un estudi sobre la conveniència i possibilitats de crear un Museu de Ciència i Tecnologia d'Espanya. Com a treball preliminar pretenen conèixer l'existència en els diversos museus del país, d'objectes o documents que, relacionats amb la ciència, l'artesanía, manufactures o tècniques diverses, puguin existir amb la finalitat d'estudiar la seva possible reproducció. Demanen l'enviament d'una llista del que es considera significatiu respecte aquesta qüestió. Aquesta classificació és una de les formulades per Pilar Tomás.

Com és habitual en les reformes que es fan en profunditat, van haver-hi retards i els terminis es van anar allargant. L'alcalde pretenia que estigués enllestit pel maig d'aquell mateix any, però segons els directors d'obres resultava gairebé impossible acabar-ho abans del novembre de l'any següent.

El museu es va plantejar amb un total de 17 sales distribuïdes en 3 plantes. A continuació passarem a descriure la distribució i el contingut d'aquestes.⁸¹

Planta baixa

A l'entrar, el visitant trobava un vestíbul amb abillaments de lacais i criats, estratègicament col·locats per donar la benvinguda al palau. En la planta baixa [FIG. 37] hi havia les sales 1-8 que es presentaven amb un seguit de vitrines que contenien les col·leccions d'indumentària i la consergeria.

La primera sala era un espai informatiu on s'explicava la història i la distribució del palau, a mode d'introducció.

La sala 2 mostrava un seguit d'induments litúrgics, que anaven des del segle XVI fins al XIX, en una alineació de mitres i casulles, on el visitant podia fins i tot les sabates d'un sant. Aquestes estances es trobaven profusament decorades amb pintures i escultures religioses que ajudaven a crear una atmosfera adequada. [FIG. 38]

La sala 3 barrejava un conjunt de nines dels segles XVII, XVIII i XIX amb un seguit de vestits de cristianar. [FIG. 39] Les dues sales següents – quarta i cinquena – estaven dedicades als complements, mostrant calçat i mitges dels segles XVI-XIX i ventalls dels segles XVII-XX respectivament.

La sala núm. 6 era una de les més peculiars pel seu contingut folklòric, ja que en ella es podien apreciar un seguit de vestits de torero, de *majos* i de *majas*, agulles de cap, pintes i *mantillas* i altres accessoris similars, que anaven del segle XVIII al XX. També hi havia un seguit de vestits de Cort d'entre els quals destacava, per sobre de tots, el vestit de la reina Isabell II, tresor de la col·lecció. [FIG. 40]

La sala núm. 7 contenia tot tipus d'útils personals i roba interior de diverses èpoques, creant un ambient més íntim.

⁸¹ Annex 3. Distribució de les peces d'indumentària a les sales del museu.

Finalment, la sala 8 barrejava un seguit de mocadors de seda, utensilis d'òptica i altres accessoris. Hi havia una vitrina que reunia alguns objectes decoratius amb escenes referents a esdeveniments de la història de la ciutat.

Planta noble

Al primer pis s'hi acumulava la major quantitat d'indumentària femenina. [FIG. 41] Per a la visita del públic es va establir un itinerari que permetia, en la planta noble, constatar l'evolució de la moda des del segle XVI al XX. Supeditat a la constitució de l'edifici es va establir un criteri d'instal·lació. En quant a la disposició dels objectes a les vitrines es va procurar agermanar els conceptes d'atractiu i didàctic.

A la sala 9 hi havia un seguit de llibreres procedents de diverses cases de la noblesa barcelonina i europea, la majoria del segle XVIII. A la sala 10 s'hi exposaven un seguit d'induments dels segles XVI – XVIII, envoltats de tapissos del segle XVI.

A la sala 11 hi trobàvem una altra peça destacada, la ja mencionada capa reial de Carles IV, pertanyent a la ordre de Carles III, envoltada d'una col·lecció d'armilles masculines. [FIG. 42]

Les següents sales pretenien mostrar una visió transversal de l'evolució de la moda a través dels segles, a través de mostrar un seguit de vestits agrupats per èpoques que permetien veure la transformació de les formes i dels gustos de cada període. A la sala 12 s'hi podien contemplar els vestits més antics de la col·lecció, del segle XVI, [FIG. 43] a la número 13 hi havia indumentària femenina de les èpoques Directori, Imperi i Romàntica, [FIG. 45] i a la 14 hi trobàvem els vestits d'època isabelina [FIG. 44]. El recorregut acabava a la sala 16 amb els vestits més recents, que arribaven fins el segle XX. [FIG. 46]

La sala 15 constituïa un espai molt especial en el museu ja que albergava la col·lecció de vestits d'Ana Vidal i Sala de Rocamora, sent aquests vestits l'origen de tot plegat.

Segon pis

A la planta alta s'hi trobaven les tres darreres sales, inaugurades *a posteriori*. [FIG. 47] Aquestes contenien, d'una banda els vestits d'uniforme i un seguit de figurins, i de l'altra un seguit de documents i mostraris tèxtils que completaven la mostra. També en aquesta part es donava accés a la galeria superior o porxo, on es podia sortir a passejar.

El contingut de les col·leccions que no s'exhibia per falta d'espai era guardat a magatzems al segon pis, tot i això les peces més importants eren visitables pel públic que n'estigués interessat, ja que el seu sistema d'emmagatzematge consistia en armaris de vidre.

La instal·lació de vitrines i d'una il·luminació adequada, tal com fou concebuda per la inauguració del museu, era considerada excel·lent i causava molt bona impressió als visitants. Aquesta constava d'una base de fluorescents combinats a tres colors per tal que el color dels objectes exposats es mostrés de la manera més autèntica possible. A tot el local s'hi van instal·lar més de mil fluorescents, exactament 1.013. La conservació de l'esmentada il·luminació resultava molt costosa i amb el temps la direcció es va veure obligada a baixar-ne la qualitat i disminuir la quantitat de llums a conveniència.⁸²

Inicialment hi havia un total de 135 vitrines i 188 maniquins exposats a les sales, sense tenir en compte els que es conservaven als dipòsits. Els objectes exposats representaven la meitat de la donació aproximadament, i la resta quedava en reserva a l'espera de que es poguessin canviar els objectes exposats. La idea principal era poder realitzar exposicions monogràfiques periòdicament, canviant els continguts del museu, però aquesta acabà esdevenint un ideal utòpic ja que la major problemàtica del museu va ser la manca de pressupost, que acabà sent molt precari, com veurem més endavant.

5.5. Biblioteca

El caràcter de la biblioteca era públic, tot i que aquesta fos especialitzada. El seu fons l'integrava l'antiga biblioteca del Museu Tèxtil, el llegat Vilardaga i el donatiu Rocamora.

Rebia diverses publicacions periòdiques, tant nacionals com internacionals, com ara *Tapicerias Gancedo*, *Ciba*, *Textil Museum Journal*, *Bulletin de C.I.E.T.A*, La Catalunya Tèxtil, *Jaaverslag*, i també comptava amb col·leccions especials com la de la revista *Labores*, els figurins i un apartat d'arxiu amb fotografies antigues.

⁸² Resposta de Pilar Tomás a un qüestionari sobre el museu, el gener de 1971. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

5.6. Activitats

Les activitats del museu es poden dividir en dos tipus, les d'origen intern i les externes, segons qui les desenvolupa o a qui estan dirigides.

Les activitats d'origen intern es feien periòdicament i els responsables eren els treballadors i els operaris del museu. Entre elles es troben la verificació de l'inventari amb les peces rebudes, la identificació de fotografies antigues i la realització de instantànies de les peces no fotografiades, els treballs per a l'elaboració del fitxer topogràfic, les tasques administratives, d'organització i de gestió econòmica, i també la restauració de les peces.

D'altra banda podríem parlar d'un seguit d'activitats externes que es pretenien realitzar, però que malauradament i degut a l'escassetat de recursos del centre, mai no es van poder dur a terme. La intenció era oferir un programa de cursos i conferències relacionats amb la història de la indumentària, un seguit de visites organitzades per a grups concertats i visitants individuals i també activitats pedagògiques dirigides als escolars, ja que hi havia un bon nombre d'escoles i associacions culturals que visitaven el museu – concretament les estadístiques ens parlen d'uns cinc grups setmanals cap els anys setanta – i es volia donar una atenció especialitzada a aquests col·lectius.

No podríem parlar ja del MICR, però val la pena esmentar que ja en el MTIB, segons explicava Rosa M. Martín i Ros, entre l'any 1985 i el 2001 es va realitzar un cicle de conferències que englobava temàtiques com la Història de l'Art, l'estudi del Teixit, la Indumentària i la Tècnica. Aquest tenia caràcter anual i estava dividit per períodes històrico-artístics – Edat Mitjana, Renaixement, Barroc, etc. – sent publicades les actes d'aquestes activitats, que eren venudes a la botiga del museu en format de fotocòpia. També recordava la realització d'un seguit de cursos relacionats amb el reconeixement de teixits, i un seguit de xerrades i visites específiques per al professorat.

5.7. Recursos humans

Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora (1969 – 1982)

Director honorari: Manuel Rocamora

Directora adjunta: Pilar Tomás

Conservadora: Montserrat Terrassa i Rosa M. Martín i Ros (1978)

Auxiliar d'Institucions Culturals: Mercè Trepà

Restauradores: Maria Teresa Alberch, Maria Dolors Gendrau i Pilar Mata

El MICR estava atès, tant pel que fa a l'organització administrativa com a la conservació, pel personal que s'havia ocupat amb anterioritat del Museu Tèxtil.

En allò referent a l'atenció al públic, hi havia incorporats 5 mossos de vigilància per a les sales d'exposicions i taquilles, i 2 vigilants nocturns. Una senyora atenia els lavabos dels visitants. Aquest personal estava controlat per un “funcionari responsable”.⁸³

En l'àmbit intern hi havia una bibliotecària, una administrativa, tres especialistes i una auxiliar al taller de restauració i conservació, a més de la directora. En total el personal del museu estava format per set treballadors de vigilància i consergeria i set treballadors d'administració i restauració.⁸⁴

Com hem esmentat anteriorment, es considerava precari tant el nombre de vigilants com el personal en general. El museu atreia molta atenció de barcelonins i d'estrangers, i presentava moltes pretensions, no solament en allò referent a les visites, sinó també en quant a les consultes més especialitzades. Tot i que hi havia molts projectes per engegar, no es disposava de prou personal per atendre tan sols a les demandes diàries, ni per organitzar exposicions monogràfiques, ni per dedicar-se als serveis educatius.

⁸³ Resposta de Pilar Tomás a un qüestionari sobre el museu, el gener de 1971. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

⁸⁴ Resposta a l'enquesta presentada per un grup d'alumnes del col·legi “Cor de Maria” de Mataró (C. Riera Gneralísimo, 19) per a un estudi sobre museus. Responsable: Anna Carné. Respon Pilar Tomás, directora del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, 31 de desembre de 1975. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Segons explicava Pilar Tomás es va plantejar fer factible la recepció ajuda externa, és a dir, que el treball del museu pogués dur-se a terme amb una col·laboració eventual d'estudiants que volguessin fer pràctiques, o bé de persones grans que fossin aficionades a aquest àmbit. Aquesta solució es va proposar degut a que l'Administració no donava cap tipus d'ajut econòmic al museu i la situació començava a ser insostenible passats alguns anys des de l'obertura d'aquest.

“A més, compartint el treball professionals i amics dels museus, aquests es farien càrrec de les dificultats que comporta i nosaltres coneixeríem més de prop els desitjos dels visitants.”⁸⁵

El museu havia de ser un espai ple de vida, d'una banda pel moviment i l'acció dels visitants i per l'altra per l'activitat dels empleats que en ell s'hi desenvolupava. L'objecte primordial del centre i de la seva direcció, segons Tomás, hauria d'ésser l'atenció al públic i no pas preocupar-se pels problemes que haurien d'haver estat resolts des de la instal·lació i l'apertura del centre.

Els canvis d'ubicació dels objectes o peces exhibides – de la vitrina al dipòsit i viceversa – era quelcom previst però mai no es va arribar a fer. També existia el projecte d'organitzar exposicions específiques dins el ram de la vestimenta, treballs d'agulla, útils personals o de treball, plantejament que tampoc veié finalment la llum.

El MICR va donar una gran importància al públic procedent d'escoles i centres d'estudis, per això la seva direcció estava tan interessada en incentivar un programa pedagògic basat en les visites comentades a l'exposició, i també es volia condicionar la terrassa del segon pis per tal que els alumnes, després de la visita i quan fes bon temps, tinguessin un espai de treball a l'aire lliure. Però segons els documents veiem com encara l'any 1975 no podien més que aferrar-se a l'esperança que tot això, i altres coses, poguessin esdevenir realitat.

Pel que fa referència al servei de restauració, aquest es dedicava a la conservació – mesures preventives – i la reparació de les peces que necessitessin qualsevol intervenció, i estava integrat en el museu.

⁸⁵ Resposta a l'enquesta presentada per un grup d'alumnes del col·legi “Cor de Maria” de Mataró (C. Riera Generalísimo, 19) per a un estudi sobre museus. Responsable: Anna Carné. Respon Pilar Tomás, directora del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, 31 de desembre de 1975. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Els seus serveis podien ser també sol·licitats per agents externs, d'entre els quals figurava principalment el Museu d'Història de la Ciutat. Al museu es restauraven peces del propi fons i també d'altres museus tèxtils que ho encarregaven, tot i que de particulars no s'admetia res.

Conservem els testimonis de les que van ser, durant molts anys, les restauradores del museu⁸⁶, segons els quals podem esbossar una idea de com era el seu funcionament.

Maria Dolors Gendrau recordava com va entrar a treballar al museu, quan l'any 1969 aquest ja funcionava a ple rendiment, i el servei de restauració requeria la incorporació de nous professionals i se li va demanar, degut a la seva formació com a professora de labors i pels seus coneixements sobre teixits, si hi volia col·laborar.

En aquell moment el museu ja estava adherit a l'entitat internacional del C.I.E.T.A (Centre Internacional d'Estudis de Teixits Antics) i les fitxes tècniques de les peces havien de ser elaborades seguint la pauta d'aquest centre, que tenia la seva seu a Lió.

El seu debut al "Museu Rocamora" van ser un seguit de teixits dels segles XII, XIII i XIV que, en haver estat trobats a l'interior d'un sarcòfag procedent de la Catedral de La Seu d'Urgell, calia rentar i consolidar per a que no acabessin desapareixent.

Entre aquest conjunt de peces també hi havia un calçat del segle XVII que es va restaurar, tot i que va costar molt flexibilitzar-ne el cuir. La capa litúrgica del Bisbe Sant Armengol va ser una de les restauracions més laborioses. Un temps més tard de que la peça fos entregada a la Seu amb tots els fragments col·locats damunt un suport, i el suport amb la forma de capa formant una peça completa, un dia de sobte es van trobar els trossos que li faltaven, i naturalment la feina va ser doble, havent de descosir les parts de seda que s'havien col·locat al lloc que semblava adient per al dibuix, i trobant-se amb que la totalitat dels fragments s'havien de canviar de lloc segons la nova configuració del teixit.

Segons explicava la restauradora el rentat encara es feia a màquina, però posseïen uns atuells especials.

⁸⁶ Entrevista a *Radio Quatre* (espai de 18 a 18:45h, Pg. de Gràcia 1) realitzada per Amanda Camps (editora i presentadora) i Margarida Cases (ajudant) els dies 11, 12, 13 i 14 d'abril de 1977. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Els productes per a la restauració els proporcionava gratuïtament la Casa Sàndoz de Barcelona, i la Casa Sanitized de Sabadell. També en alguns casos va prestar ajuda en la qüestió d'anàlisi de fibres “*El Acondicionamiento Terrasense*” de Terrassa. El sistema de cosir damunt la roba de sosteniment que s'utilitzava per reestructurar aquests fragments de teixits era l'anomenat “*Riggisbert*”.

Pilar Mata va entrar al Museu Tèxtil específicament per restaurar vestits i capells, ja que aquesta era la seva especialitat. Manuel Rocamora era un bon coneixedor de la història de la indumentària i guardava els vestits a casa seva, adequadament col·locats en maniquins sense cap, ja que segons el seu criteri posar un vestit històric en un maniquí que semblés una persona li treia tot l'interès a la forma i l'elegància d'aquest. Normalment guarnia les vestimentes amb joies, donant un aspecte més realista pel que fa al sentit que tenia la peça en la seva època.

Manuel Rocamora, segons recorda Mata, tenia molta gràcia en la forma de col·locar els vestits, perquè era un artista, però les restauradores solien col·locar-les d'una manera més pràctica. Si per exemple, Manuel Rocamora agençava un vestit que havia d'anar amb un mirinyac i no en tenia cap a mà en aquell moment, com a bon artista que era, ho solucionava posant-hi papers sota la faldilla. Si aquests eren de diari anglès el resultat era molt millor, ja que era molt més flexible que el d'aquí, aconseguint-ne el mateix efecte que amb el mirinyac pròpiament dit. També, a l'hora de restaurar, l'equip de professionals de vegades es trobava amb peces de seda sota les faldilles, ja que en un primer moment tothom feia les coses a la seva manera.

Les tasques de Pilar Mata eren, un cop feta la instal·lació definitiva de les peces, anar arreglant cada vestit, sala per sala. Agafava els vestits i, si calia, n'hi posava un folro nou o li cosia la cinturilla. En planxava les cintes, les puntes i els tuls. Segons quina fos l'època del vestit – d'estiu o d'hivern – li buscava la roba de folro, tul o tafetà més adequada. També imitava l'efecte dels volums originals amb teles fortes i premsades, i segons de quina època fos s'hi afegia el mirinyac.

Els vestits més antics duïen mirinyacs circulars, però a partir de mitjans del segle XVIII aquests varen adoptar una forma ovalada, així és que, en el cas de no tenir a mà el mirinyac adient agafaven cèrcols i els hi donaven la forma corresponent. Segons Pilar Mata, el segle XVIII és el que més feina els hi donava a les modistes.

En la col·lecció hi havia un vestit del temps de Lluís XVI, exposat aleshores, que portava un guarniment a la faldilla a base d'una mena de canals, que després del treball de planxa requeria la col·locació de boles de cotó-fluix per tal que es mantingués com un canaló. Els llustrins o lluentons eren molt utilitzats en els vestits de l'època Imperi i es col·locaven en els vestits seguint la forma d'una sanefa o d'un guarniment floral. Aquesta restauració també resultava molt lenta i laboriosa.

Maria Teresa Alberch treballava al Museu Tèxtil des de l'any 1952. S'havia format amb els cursos de labors de l'Escola de la Diputació de Barcelona i, havent-se dedicat a treballs manuals d'artesanía tota la seva vida, va entrar al MICR com ajudant de restauració, tot i que després va esdevenir una de les professionals imprescindibles en aquest. Ella era l'encarregada d'arreglar ventalls, ombrel·les, capses i altres complements, i també va aprendre a restaurar teixits antics.

Per ella, cada peça era un món i mostrava una problemàtica específica, per tant era imprescindible conèixer en profunditat les característiques de cada teixit, a més de tenir traça i paciència.

Segons recordava Alberch, la peça que va donar-li més feina va ser un frontal de Santa Eulàlia, pintat sobre tela de seda, que es va trobar tan deteriorat que ja no era un frontal sinó un conjunt de trossets de roba xemicada amb un sol de gros – de tres pams – que va donar la pauta del dibuix al voltant del qual es faria la recreació, mostrant com a motiu principal un medalló amb la representació de la santa.

Aquesta restauració es va fer seguint el sistema que ella anomenava de “trenca-closques”, consistent en anar col·locant els trossets que s'havien pogut recuperar de la tela original i cosint-los damunt una tela nova molt fina. La minuciositat que requeria aquest tipus de treballs era extraordinària.

D'altra banda, la bossa que guardava les relíquies de Santa Eulàlia, propietat de la Catedral de Barcelona i conservada al Museu del Claustre, va ser un tipus de treball molt diferent. Aquesta mostrava un brodat atapeït de flors de lis, alternades amb fil d'or i fil ver o carmí, i es trobava en un estat molt deteriorat. Per tal que es veiés l'efecte que feia en els seus orígens, és a dir, el seu disseny, es va fer una tira a un dels costats, utilitzant fils actuals, units a les flors de lis daurades, que eren les més ben conservades. La resta del brodat es va deixar només consolidat, sense ser brodat de nou.

Aquests nous afegits i tota la resta d'alteracions que afectaven a les peces quedaven enregistrats a la fitxa de restauració que acompanyava cada vestit.

La restauradora recordava especialment un indument del segle XIV trobat al monestir dels Benedictins d'Oña – a prop de Burgos – que constituïa una peça tan delicada que va requerir la realització de fer patrons abans d'iniciar-ne la seva consolidació.

En quant a la conservació, segons Pilar Tomás, les peces exhibides i les del dipòsit estaven protegides de la pols i dels efectes lumínics que poguessin afectar a la conservació dels teixits, ja que els vidres de les vitrines per on traspassava la llum dels fluorescent es cobrien amb una laca especial que suprimia els efectes perjudicials dels raigs ultra-violeta.

Un cop inaugurat el museu es van començar a restaurar, una a una, cada peça i cada objecte, seguint les seves pròpies condicions. Les restauracions es van iniciar pels vestits de les vitrines del primer pis, i ja cap a finals de 1975 els treballs havien avançat fins a la sala 13 de la planta alta. Aquest fet demostra que el servei de restauració del museu era un dels que mostrava major efectivitat i eficiència.

Segons Rosa M. Martín i Ros, durant la seva etapa com a directora del MTIB es va renovar el taller de restauració, incorporant una taula de rentar de vidre i una taula de d'assecar. A més, les restauradores van tenir la possibilitat de realitzar diferents estades per estudiar a l'estranger, concretament a una escola de restauració de Suïssa.

Respecte a l'acceptació de les peces que s'oferien al museu, ja fos en condició de donació o de préstec, eren molt nombroses degut a les continues mudances que les famílies de l'alta burgesia anaven fent de les cases antigues a pisos i apartaments nous.

El procediment del museu en cada oferiment consistia en analitzar amb detall cada peça, i segons quin fos el seu estat de conservació i la qualitat de les seves teles es considerava si aquesta era aprofitable o si no valia la pena acceptar-la. Moltes donacions havien de ser rebutjades, per tal de no convertir el museu en un magatzem tèxtil. Fatal coincidència que les peces acceptades normalment coincidien amb ser el record de les famílies que no volien desprendre-se'n.⁸⁷

⁸⁷ Autor desconegut. *El Noticiero Universal*, 20 de setembre de 1976, p. s/n.

5.8. Obertura al públic i funcionament

A finals de 1969, un cop acabats els treballs de rehabilitació i adequació de l'edifici per la seva nova funció museogràfica, i feta la instal·lació de les peces de la col·lecció, tot estava llest per a la seva inauguració. Un dia abans de la inauguració oficial es va preparar una visita prèvia privada per a l'associació Amics del Carrer Montcada, en la que Manuel Rocamora va oferir als seus membres una visita comentada particular i exclusiva al museu.

El dia 30 d'octubre de 1969 va tenir lloc la inauguració oficial [FIG. 48] i uns dies després, el 3 de novembre el museu va obrir per primer cop les seves portes al públic.

L'acte d'inauguració del MICR va ser convocat a les 19h de la tarda i hi van assistir personalitats com Carmen Rocamora, Robert de Micheaux (president del C.I.E.T.A), Maria José de Mendoça, Maria José Taxinha, Felipa Niño Mas, el matrimoni Werner-Abegg i Carmen Bernis, entre d'altres.

L'acte va ser tot un esdeveniment dins l'elit cultural i social de Barcelona, i Manuel Rocamora es va encarregar de mostrar personalment les sales del museu, i de comentar les peces en una visita per als amics i coneguts.

Tot i el bon desenvolupament de l'acte, pel dia de la inauguració no va estar llest el catàleg del museu ni tampoc el fulletó informatiu de la col·lecció, degut a un seguit de problemes amb l'editorial. Ainaud de Lasarte va demanar responsabilitats per escrit, en un document que conservem⁸⁸ en el qual s'expliquen els motius d'aquesta desavinença.

Sembla ser que el dia 29 d'octubre a la tarda, un dia abans de la inauguració, va anar al museu el responsable de l'editorial per tal de comprovar quin era el vestit que havia d'aparèixer en la portada, gravat a color. Llavors va ser quan va dir que el catàleg no estaria llest el dia de la inauguració perquè en el moment que anaven a fer el tiratge van adonar-se que hi havia errors greus, i que haurien de repassar-ho tot. [FIG. 49]

Manuel Rocamora va recordar-li que després de que ell mateix corregís les errades van arribar a l'acord que des de l'editorial en farien una darrera correcció, però l'editor va contestar-li que al Departament de Cultura de l'Ajuntament havien retingut la publicació durant molt de temps, i que això havia causat un gran retard general.

⁸⁸ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

En quant al fulletó, l'editor va garantir que en tindrien “uns quants” pel gran dia. Sembla ser que la justificació que van donar des de l'editorial pel retard i l'absència d'aquests va ser una apagada de llum, deguda a una averia, que havia tingut lloc aquella tarda en la part de Barcelona on estava situada l'impremta, i que per aquest motiu el tiratge no va poder sortir. Tot i l'entrebanc el museu va ser inaugurat amb normalitat.

Passats alguns anys, el 7 de maig de 1972, es van inaugurar les sales 17 i 18 del museu, i també l'anomenada sala de Dipòsit. [FIG. 50] Joan Ainaud de Lasarte entregà a Rocamora una carta de part de l'alcalde, qui no va poder assistir a l'acte. El regidor d'aquell moment, representant de l'alcalde, va pronunciar unes paraules homenatjant els primers vuitanta anys del Sr. Rocamora, qui va contestar agraint-les.

L'acte oficial es va retardar una mica i gairebé es va ajuntar amb l'homenatge que van tributar a Rocamora els Amics dels Museus, en el seu vuitantè aniversari, parlament pronunciat pel Vescomte de Güell, qui dedicà unes paraules d'agraïment a Manuel Rocamora com a director de l'associació i com amic.

A continuació, el director honorari del museu va fer el recorregut per les noves sales acompanyant els assistents. Entre els parlaments i la visita va haver-hi repartiment de vi d'honor a la galeria dels porxos.

En quant al funcionament del museu, val a dir que durant els mesos d'estiu desfilava per aquest un públic molt heterogeni, que observava les mateixes peces segons punts de vista molt variats i seguint objectius diversos. Un alt percentatge dels visitants que travessava les seves portes mostrava una notable curiositat per les peces del passat, que abans només havien pogut admirar al cinema o a les pintures, i que allà podien ser contemplades al natural, amb el màxim detall.

L'interès que demostrés cadascú un cop dins del museu, per norma general, estava directament vinculat a la relació particular que cada visitant tingués amb el tema, com tendeix a passar en qualsevol equipament cultural. Resulta obvi que l'estudiós, el professional o l'aficionat que té un vincle més estret amb la indumentària recorrerà les sales amb major deteniment i, si és precís, tornarà un o més cops al museu.

Un altre sector del públic, potser menor en nombre però no per això menys important, acudia al museu per consultar la selecció de llibres especialitzats d'indumentària i tèxtil.

Aquests visitants anaven a la biblioteca a desenvolupar estudis sobre aspectes concrets, relacionats amb l'extensa col·lecció del museu o amb altres temes vinculats a la història de la indumentària. Els temes sol·licitats eren molt variats, i podien anar des de tapissos del Tibet, el banyador a través de les èpoques, les marques i cases de modes o la història de la corbata, per posar alguns exemples.

La profusió de temes i matèries amb les que els consultants podien documentar-se era variada, però sempre oscil·lava dins del mateix àmbit. El selecte grup de visitants que freqüentava la biblioteca estava format per historiadors, universitaris que realitzaven estudis i tesis, artistes que buscaven la inspiració en la moda del passat i professors. Els fabricants de teixits, també assidus, entraven sovint per analitzar com eren confeccionats els vestits en altres temps i recollir idees abans de llençar la propera temporada.

El fabricant i el dissenyador en de visitant més habituals, ja que envoltats de models antics, de la gran qualitat de les millors teles d'èpoques d'esplendor, trobaven en el museu una font d'inspiració.

És un fet que la història de la moda i els dictats d'aquesta a través dels temps prenen una consciència física i documental al món de la indumentària, on es trobaven reunides les peces que en el seu dia van vestir tant a l'anònim burges com a importants personalitats del món social, polític i artístic. Així veiem com les peces no només aportaven plaer estètic, sinó que eren un testimoni de la història, de la cultura i de la societat de cada època.

La procedència geogràfica dels visitants de la biblioteca acostumava a ser local, contràriament a públic de les sales, que generalment era estranger, i principalment anglès, nord i sud-americà i francès. Progressivament va anar augmentant la presència de públic més jove.

Conservem una nota informativa⁸⁹, aparentment d'origen intern, amb data del 15 de gener de 1979 i sense signar, en la que es fan un seguit de comentaris referents al funcionament diari del museu.

⁸⁹ Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

D'una banda es diu que la vigilància del museu era deficient, per manca de personal, fins al punt de veure's obligats a tancar dues sales entre setmana, fent-les no visitables, i els diumenges haver de tancar també les sales de la planta baixa d'ençà que es concedís als vigilants un diumenge festiu al mes.

Es comenta que la direcció del museu no tenia mitjans per establir relacions amb els museus estrangers, ni per fer intercanvis de coneixements i pràctiques amb estudiants o investigadors. Tampoc no es duïen a terme cap tipus d'activitats culturals de externes – serveis educatius, conferències, cursos – ni es produïa cap mena de publicació, també per manca de pressupost.

Tot i això, un dels problemes principals era no poder tenir les sales del museu en bones condicions d'il·luminació. La meitat del pressupost total del museu no era suficient per conservar els llums tal com foren presentats el dia de la seva inauguració, i encara no havia estat possible instal·lar-hi les llums que havien de fer visibles les pintures de l'enteixinat de finals del XIII, ni tampoc les llums d'emergència a les sales fosques de l'interior de la planta baixa.

En aquest document també es reclamaven els mitjans necessaris per millorar la instal·lació de la calefacció, tant a les sales d'exposició com la resta de dependències com la biblioteca i el taller.

Segons el testimoni de Rosa M. Martín i Ros, el funcionament del museu va mostrar una lleu millora l'any 1993, quan es va dur a terme una reestructuració del mateix. Es va instal·lar un muntacàrregues que facilitava el moviment de les peces, i es va realitzar una neteja en profunditat de la col·lecció, que l'any anterior havia patit una plaga de tèrmits. El procediment va consistir en instal·lar una cambra de gas al museu, i anar desinfectant la totalitat de les peces, sala per sala. Això portà a fer una revisió profunda del fons, la qual portà al descobriment de moltes dades fins aleshores desconegudes.

A partir d'aleshores es va posar en marxa un projecte molt pedagògic. El projecte museogràfic de Rosa M. Martín i Ros contemplava una nova retolació que proposava una revisió dels anteriors, afegint introduccions amb breus explicacions a cada sala, subvencionada pel departament de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

El seu plantejament oferia un seguit de petites exposicions monogràfiques – mantons de Manila, teixits estampats del s. XVIII, la donació de l'Associació Espanyola de Fibras Químicas, el centenari del naixement de Balenciaga, l'Escola de Puntaires, moda del segle XX, de teixits precolombins coincidint amb l'apertura del Museu Barbier-Mueller, etc. – que s'anaven succeint en paral·lel a la mostra permanent.

També va propiciar l'aparició d'una botiga del museu, que tal i com comentava l'antiga directora del museu, es va haver de sacrificar una sala per aconseguir el pressupost per a la seva instal·lació. Anys més tard també es va instal·lar una cafeteria a la planta baixa, amb una terrassa que ocupava el cel obert. La sala de la planta baixa es cedia per a exposicions d'altres institucions culturals i artístiques. Segons Rosa M. Martín i Ros les peces del museu es deixaven en dipòsit per a exposicions temporals, i d'aquesta manera els teixits que viatjaven es beneficiaven d'una revisió i restauració total. Tenim constància de la presència de la col·lecció al Museu d'Història de la Ciutat, a Madrid en exposicions organitzades pel Ministeri de Cultura i al Palais Galliera de París, tot i que feren molts més viatges a l'estranger, i foren demandades indirectament per països com Mèxic o Bèlgica.

En definitiva, sembla ser que al MICR s'hi va fer una primera inversió molt important, i es va tractar de donar-li un fort impuls, però que de mica en mica va anar quedant en un estat de precarietat i abandonament que requeria mesures urgents, segons explicava la seva directora Pilar Tomás. Posteriorment, ja en època del MTIB, sembla ser que es va tractar de donar impuls al museu, invertint en les seves instal·lacions i proposant una millora de les condicions de la col·lecció, així com dinamitzant-ne les activitats que s'hi duien a terme, segons explicava la seva directora Rosa M. Martín i Ros.

Possiblement les condicions del museu, ja a principis del segle XXI, no fossin les òptimes. El museu continuava tenint una carència de recursos econòmics i la instal·lació requeria una posta a punt. Malauradament aquesta no es va dur a terme, i pocs anys després del canvi de segle el que havia estat l'antic "Museu Rocamora" desapareixeria com a tal, sent integrats els seus fons en un nou museu molt més contemporani.

5.9. Desmantellament i desaparició

Durant una conferència pronunciada per Rosa M. Martín i Ros⁹⁰ al Museu Barbier-Mueller, veí del de la indumentària, la malaguanyada Tote Barri, que en aquell moment era bibliotecària del MTIB, va comentar a Josep Casamartina i Parassols⁹¹ que s'estava tancant el seu museu i que ningú no feia res per impedir-ho. En assabentar-se de la situació, segons explica Casamartina⁹² es va esperonar a pronunciar-se i denunciar un fet tan escandalós com era el desmantellament del MTIB, antic Museu Rocamora, per ser engolit pel que seria un nou “centre del disseny”.

Indignat pels fets, immediatament ho va comentar amb un grup d'amigues i especialistes en la matèria – entre elles Victòria Combalia, Margarita Rivièrre i Jeannine Mestre – i elles, també esverades en conèixer la situació en què es trobava el museu barceloní, van voler endegar una campanya per preservar-lo.

Casamartina i Combalia van redactar conjuntament un manifest⁹³ que va ser signat per un nombrós grup d'artistes, crítics d'art, escriptors, arquitectes, dissenyadors de moda, intel·lectuals i empresaris.

Després de rebre un gran suport van començar a comunicar la situació a la premsa i van fer la presentació oficial del manifest a la Galeria Joan Gaspar, la qual va comptar amb la presència de Xavier Trias (CDC), qui va assegurar que si el seu partit guanyava les eleccions intervindria en l'assumpte. Els responsables del manifest defensaven no tenir res en contra de la creació d'un nou “centre del disseny”, només creien que “per vestir un sant no calia desvestir-ne un altre”, segons comentava el mateix Casamartina.

⁹⁰ Rosa M. Martín i Ros (Barcelona, 1948) va ser conservadora i directora del Museu Tèxtil i d'Indumentària entre 1982 i 2002, desenvolupant diverses tasques entre les quals destaca l'ampliació del fons del museu gràcies a la tramitació de donacions. Entre 1992 i 1993 va liderar la nova presentació de l'exposició permanent del museu amb una síntesis representativa de tots els seus fons.

[en línia] <http://www.magistricataloniae.org/es/col·laboradores/item/martin-i-ros-rosa-m.html>
(Consulta: 22 de juliol del 2016)

⁹¹ Josep Casamartina (Sabadell, 1956) és crític d'art i comissari independent, i des de 2004 un dels motors de la Col·lecció Tèxtil Antoni de Montpalau. Fins al setembre del 2011 el Palau Robert va mostrar una part de la seva col·lecció en l'exposició “Barcelona prêt-à-porter. 1958-2008” que va ser reconeguda amb el premi ACCA (Associació de Crítics d'Art de Catalunya) en la categoria d'iniciativa patrimonial.

⁹² SENDRA, E. “Entrevista a Josep Casamartina”, *Diari Ara*, 30 de març de 2011, p.23.

⁹³ Annex 4. Carta de J. Casamartina i V. Combalia enviada a diversos agents de l'Administració pública.

En definitiva, el que pretenien era que es mantingués el Museu Rocamora, actualitzant-lo com fos convenient, atès que feia temps que no es dotava de cap mena de pressupost, i que en el nou “centre del disseny” hi hagués una representació de la moda i del teixit, tant com de la resta de disciplines artístiques, sent compatible la convivència de l'un amb l'altre.

Com era d'esperar, des de la direcció del Museu d'Arts Decoratives, que era des d'on es liderava el desmantellament del Museu Rocamora, l'actitud va ser del tot hostil.⁹⁴ No obstant això, es va aconseguir reunir multitud de signatures i la protesta va tenir un gran ressò mediàtic, fent sentir la seva veu també dins el món de la moda.

Entre alguns dels importants noms que van signar el manifest trobem els de Manuel Pertegaz, Toni Miró, Josep Font o el cèlebre modista parisenc Azzedine Alaïa. El conegut fotògraf de moda Manuel Outumuro explicava que el museu barceloní era molt més apreciat a l'estranger que no pas al seu propi país. En realitat, qui no semblava tenir-lo en compte era l'administració pública, perquè la gent si que se l'estimava, malgrat que en els darrers vint anys de la seva vida va ser pràcticament condemnat a mort.

El primer fet letal, segons explica Casamartina, va ser el desplaçament del conservador que llavors feia un equip perfecte amb la directora. Desfet l'eficaç tàndem i tancada l'aixeta pressupostària, la institució va començar poc a poc a caure en la decadència fins arribar a la descarada destitució de la directora, quan el museu va ser engolit pel d'Arts Decoratives.

Malauradament sembla ser que existien algunes rivalitats entre les institucions dedicades a aquest petit món. En aquest moment de transició van aparèixer certes tensions entre la que en aquell moment era la directora del MTIB, Rosa M. Martín, i el CDMT, perquè sembla ser que aquesta en representava una competència directa. Des de la Direcció de Museus de l'Ajuntament de Barcelona s'havia iniciat una dura campanya d'assetjament en contra de la seva figura. L'havien destruït i li havien tret tot el poder, fins i tot se li negava que pogués investigar o donar conferències al seu propi museu.⁹⁵

⁹⁴ Annex 5. Resposta de la Presidència a la carta de J. Casamartina i V. Combalia.

⁹⁵ BASSEGODA, B.; DOMÈNECH, I. *Mercat de l'art, col·leccionisme i museus. Estudis sobre el patrimoni artístic a Catalunya als segles XIX i XX*. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2014, p.87.

El menyspreu institucional vers Rosa M. Martín⁹⁶, una de les poques persones que als 80 i 90 havia mostrat un interès especial per recopilar i estudiar la moda catalana, va afavorir que s'establís un diàleg i es prepararessin alguns projectes que no van arribar a realitzar-se – degut a la manca d'implicació de les institucions – entre ella i Josep Casamartina. El primer va ser una gran exposició sobre el col·leccionisme tèxtil a Catalunya que van presentar a la Fundació Francisco Godia, però la fundació es va fer enrere. L'altre era sobre la moda a Barcelona, ofert a CaixaForum, qui havia decidit iniciar una línia d'exposicions sobre moda. El tercer ho van presentar al *Museo del Traje*, sobre Pedro Rodríguez, però també aquest va quedar parat. El refús de les institucions va animar a Casamartina a continuar amb la seva pròpia col·lecció.

S'havia decidit que el MTIB no havia de prendre protagonisme en el futur, tot i que ja feia temps que se'n refusaven les donacions, sobretot les de moda catalana dels anys 50 als 70. Aquest menyspreu de la moda – actitud que més endavant es rectificaria una mica gràcies a la pressió que va generar el manifest – va afavorir que Josep Casamartina comencés a encaminar la seva col·lecció cap a un recull i un estudi més sistemàtic del que havia estat la moda a Catalunya durant el segle XX, qui es va posar en marxa per cercar peces i testimonis.

La ferma oposició a la desaparició del MTIB i la seva ubicació al futur nou centre (DHUB) va ser defensada per Casamartina i molts d'altres, al·legant que es faria malbé un museu de la moda important a nivell europeu, trencant un fil amb la societat, ja que els barcelonins sentien el museu com a propi tant que “hi donava el vestit de la iaia”.⁹⁷

Durant la primavera de 2007 van aparèixer a la secció de Patrimoni del *Quadern d'El País* un seguit d'articles que encetaven aquesta qüestió. D'una banda Antoni Bargalló presentà un article anomenat “Crisi de què?” en el qual parlava sobre la difícil situació del tèxtil al nostre país, tenint en compte la seva complexitat respecte les altres arts.

El seu assaig girava entorn de l'economia del tèxtil i la seva rendibilitat, i vinculava la responsabilitat d'aquesta a tres agents: polítics, sindicats i empresaris, ja que “són aquests els qui controlen directa i indirectament els estadis econòmic-financers,

⁹⁶ BASSEGODA, B.; DOMÈNECH, I. *Mercat de l'art, col·leccionisme i museus. Estudis sobre el patrimoni artístic a Catalunya als segles XIX i XX*. Barcelona: Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 2014, p.102.

⁹⁷ SENDRA, E. “Entrevista a Josep Casamartina”, *Diari Ara*, 30 de març de 2011, p.23.

dirigeixen les accions del pensament i els manipulen amb finalitats centrades en la perdurabilitat partidista.”⁹⁸

Un altre important article que conformava aquesta secció – i que no hi podia faltar – va ser el de Casamartina, titulat “Els museus tèxtils, la crisi de la crisi”⁹⁹, el qual centrava el seu interès en explicar com els centres catalans dedicats a la història de la moda i dels teixits estaven vivint moments baixos i es trobaven en procés de desaparició.

L'especialista començava destacant la gran importància de la indústria tèxtil a Catalunya, principal font de riquesa durant els segles XIX i XX, i com aquesta s'ha anat perdent i ha anat sent substituïda pels “fabricants, que durant més de cent cinquanta anys han produït i venut teixits, ara venen terrenys i pisos construïts al lloc que ocupaven les seves fàbriques, que s'enderroquen. Després d'això ja no queda res, només turisme i serveis.”¹⁰⁰

Després de la desaparició de la indústria li toca el torn als museus. Aquests haurien de ser el reflex de moments d'esplendor, però la realitat és que a penes s'han arribat a consolidar quan ja es comencen a desmuntar.

El millor cas per exemplificar aquesta situació és el MTIB, que segons l'autor queda “condemnat a les galeries des que es va anunciar amb bombo i platets el nou i fastuós centre de les Glòries consagrat al disseny”¹⁰¹, una institució de nova planta.

“Mentrestant, la pressa per desmuntar el Tèxtil i posar-hi al seu lloc una prefiguració de propaganda del nou centre sembla fruit d'una implacable venjança bíblica. Tot plegat per cinc anys.”¹⁰² Segons les reconegudes restauradores tèxtils Carme Masdeu i Luz Morata, desmuntar el museu del carrer Montcada i traslladar totes les peces – més de 10.000 – costaria una autèntica fortuna si es fes bé, amb caixes especials, informes, controls, etc.

⁹⁸ BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.

⁹⁹ CASAMARTINA, J. “Els museus tèxtils, la crisi de la crisi”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007. [en línia] http://elpais.com/diario/2007/04/12/quaderncat/1176338717_850215.html (Consulta: 25 de juliol de 2016)

¹⁰⁰ BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.

¹⁰¹ BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.

¹⁰² BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.

En quant al tema del col·leccionisme tèxtil en destacava la gran tradició que arrossega Catalunya, i el fet de que moltes d'aquestes col·leccions privades haguessin acabat sent – per venda o donació – el principal fonament dels museus de teixit catalans. En dedicava la part final a fer un repàs de la situació dels centres i institucions del moment, i destacava que amb la batuda del MTIB, l'antic Museu Tèxtil de Terrassa sortia guanyant.

Establia un seguit de paral·lelismes entre la situació d'ambdós centres, com que el darrer va ser fundat l'any 1946 amb el fons del terrassenc Josep Biosca i dirigit durant quaranta anys per Francesc Torrella, però que amb el canvi de direcció la institució passà a ser el CDMT (Centre de Documentació i Museu Tèxtil), responent a un gir radical: la *desmuseïtzació*. Es va desmuntar l'exposició permanent, es van dur a terme unes obres que durarien quasi una dècada i es va reinaugurar el centre a finals de 2002.

Comentava també que el cas de Sabadell “és patètic” i que el Museu de l'Estampació de Premià de Mar, que ja ha perdut el nom de Tèxtil, era també complicat. Segons el seu primer director, Joan Gómez, molts problemes del ram venien arran d'haver-se dissolt la TMC, l'associació de Treballadors de Museus de Catalunya, ja que a partir d'aleshores els museus van passar a dependre exclusivament dels polítics. De fet, l'any 2000, Gómez va denunciar a l'Ajuntament de Premià per un acomiadament improcedent.

Les reivindicacions no van quedar relegades als implicats i els experts en el tema, sinó que també es van poder llegir articles d'opinió de ciutadans “profans” com la de Jordi Pausas titulada “Museus en Perill”, en la qual s'alertava de l'existència d'exemples anteriors de desmantellament de museus – el de Josep Clarà, que fou eliminat a pesar de les protestes de personalitats i institucions culturals eminents o el Museu Militar del Castell de Montjuïc que comptava amb una col·lecció d'armes única al món – i mostrava la seva preocupació amb una situació anòmala que “desdibuixa el noble propòsit cultural iniciat per Prat de la Riba de *fer país*”.¹⁰³ Acabava exigint una explicació urgent i una rectificació eficaç per part dels responsables de l'Administració.

¹⁰³ Jordi Pausas. “Cartas de los lectores”, *La Vanguardia*, 18 d'octubre de 2008, p.22.

El desmantellament del MITB va ser fruit d'un seguit de polítiques culturals qüestionables que, segons explicava Margarita Rivièr¹⁰⁴, si estudiem l'evolució de la indústria tèxtil i de la moda a Catalunya podem trobar un formidable exemple de com les circumstàncies generals i la falta de visió dels líders i responsables empresarials catalans han anat desaprofitant les possibilitats que el nostre panorama oferia.

El tancament per part de les autoritats municipals del MTIB rematava aquesta tasca d'oblit permanent d'una part de la sensibilitat i del patrimoni català com a llegat de les noves generacions. Aquest es va produir després que les autoritats autonòmiques decidissin orientar la producció de moda d'acord amb les exigències dels nous mercats globals, desentenent-se dels diversos salons de moda – *Passarel·la Gaudí* i *Barcelona Fashion Week* – que continuaven amb la idea de que Barcelona era la capital de la moda a Espanya.

Resulta certament notable que sigui en aquest moment – l'any 2008 – que Barcelona cedís a Madrid la iniciativa en el lideratge de la moda i amb ella l'intent de marcar el gust estètic que ha acompanyat sempre la història del vestit. La llavors futura integració del fons del MTIB en el nou 'Museu del Disseny', que pretenia unir la moda amb l'arquitectura, el producte industrial i la comunicació visual, segons Rivièr era una proposta més que discutible en quant a un llegat històric que estava en joc.

La industrialització, de la qual Catalunya va ser pionera i bona representant de la nova cultura econòmica i social, començà aquí amb el tèxtil. El segle XIX és el gran segle de l'expansió social de la moda, que ve de la mà de la nova burgesia europea. En aquell moment Catalunya es va convertir en la “fàbrica d'Espanya” i sobretot en la introductora de tota classe de novetats tècniques, comercials i estètiques, llegades al vestit.

La incapacitat de la indústria tèxtil catalana per aprofitar la disponibilitat dels mercats internacionals i adaptar-se a les noves formes de producció i comercialització, des de finals del segle passat fins a l'actualitat, està segurament relacionada amb la falta d'atenció dels nostres representants autòctons democràtics i cap a les escasses institucions que s'han mantingut com a testimoni d'una interessant evolució històrica

¹⁰⁴ RIVIÈRE, M. “La moda fa historia. La indústria tèxtil catalana i les administracions han desaprofitat l'oportunitat de posar en valor el seu patrimoni”, *Quadern d' El País*, núm. 1.238, 25 de novembre de 2008, p.2-3.

que parla de nosaltres mateixos, de les nostres virtuts i defectes. Que això succeeixi en el moment en que la moda és una icona de l'estètica i part indispensable d'un enorme negoci global resulta tan paradoxal com alliçonador.¹⁰⁵

La història es tornava a repetir. Durant el llarg procés de desintegració de l'antic museu i el naixement del nou centre van haver d'imposar-se certes "solucions temporals" per a mostrar la col·lecció. D'una banda la mostra permanent del MTIB va ser acollida per una nova seu temporal, ubicada al Palau de Pedralbes, i es va mostrar en forma d'exposició temàtica sota el títol *El cos vestit*.¹⁰⁶

Aquesta exposició va néixer inspirada per dues mostres temporals anteriors. La primera va tenir lloc el 1999, quan Akiko Fukai, directora del Kyoto Costume Institute, presentà *Visions of the body*, una exposició en què la moda era descrita com la història del cos fictici sobre una superfície visible i una estructura social que vertebrava les relacions humanes. La segona es desenvolupà l'any 2001, sota el títol "*Extreme beauty*", i va ser comissariada per Harold Koda en el Metropolitan de Nova York, qui analitzà els artefactes per comprimir o ampliar els cossos en diferents cultures.

El cos vestit es plantejava en el marc del projecte del "Disseny Hub Barcelona", i pretenia explicar la metamorfosis que ha patit el cos, especialment el de les dones occidentals, des de 1550 fins als nostres dies. Per fer-ho les comissaries de la mostra, Sílvia Ventosa i Teresa Bastardes, van seleccionar 134 peces (99 vestits, 24 complements i 11 estructures internes de vestit) de dissenyadors de tots els temps. En certa manera, la mostra havia de servir de prefiguració del que en el futur es veuria al Museu del Disseny.

D'altra banda la presentació de les exposicions temporals va tenir la seva seu al Palau del Marquès de Llió, precisament on abans hi havia el Museu Rocamora. La col·lecció Rocamora va ser retirada, emmagatzemada i desplaçada a l'altre extrem de la ciutat, cedint silenciosament la seva casa a uns nous inquilins més joves i atractius, ignorant el crit de denúncia, rèplica i reivindicació que s'estava fent des del món de l'art i la moda.¹⁰⁷

¹⁰⁵ RIVIÈRE, M. "La moda fa historia. La indústria tèxtil catalana i les administracions han desaprofitat l'oportunitat de posar en valor el seu patrimoni", *Quadern d' El País*, 27 de novembre de 2008, p.2-3.

¹⁰⁶ Annex 6. *El cos vestit*. La nova exposició del Museu del Disseny de Barcelona.

¹⁰⁷ Annex 7. Llista d'adhesions al manifest a favor del MTIB.

La polèmica de la ubicació

El 4 d'octubre de 1968, Manuel Rocamora escrivia al seu amic Ismael Smith, que llavors estava reclòs a un sanatori psiquiàtric de Nova York: *“Jo estic molt enfeinat amb lo del museu d'Indumentària: vaig fer la donació de la meva col·lecció de vestits a la ciutat de Barcelona i aquesta m'ha cedit el meravellós Palau del Marquès de Llió situat carrer de Montcada, i que és una veritable meravella (...). Al assabentar-se el gran Picasso que jo tindria el museu davant d'ell, va enviar-me un dibuix amb dedicatòria autògrafa.”*¹⁰⁸

En acceptar la donació, l'Ajuntament va comprometre's per escrit a mantenir, de forma perenne, el nom Rocamora pel museu que, d'altra banda, hauria de quedar-se “per sempre al Palau Llió o a un de característiques semblants.”¹⁰⁹

Per celebrar els quaranta anys de la seva inauguració, les autoritats municipals van desmuntar el museu en la seva totalitat. No es va demanar permís a ningú, ni als familiars del fundador, ni als modistes i la gent del ram, ni a la munió de privats que, rere la iniciativa del famós col·leccionista, van anar donant indumentària per convertir-lo en una institució d'abast internacional.¹¹⁰

D'alguna manera es va trencar l'acord que mantenien l'Administració pública i el comitent privat, violant una de les dues úniques exigències que aquest va imposar en fer la concessió. El màgic vincle que unia les meravelloses peces amb un espai expositiu privilegiat quedava trencat. Els vestigis d'aquella secreta i meravellosa relació que mantenia Manuel Rocamora amb el carrer de Montcada cauria en l'oblit amb la forçosa mudança. La col·lecció abandonaria per sempre més la Ciutat Vella i emprendria camí cap a la part alta de Barcelona, deixant enrere la possibilitat de ser descoberta pels moltíssims visitants que tafanegen per pel barri de la Ribera, anant a parar a una àrea molt menys freqüentada. La pèrdua resultava evident, tot plegat per crear un edifici de nova planta que res tenia a veure amb la història de la ciutat.

Ja al febrer del 2007 l'Ajuntament de Barcelona va presentar el projecte d'edifici que l'estudi MBM va crear per allotjar el nou Museu del Disseny, que des del començament va captar totes les mirades, eclipsant al que hauria d'haver estat l'autèntic protagonista,

¹⁰⁸ Carta conservada a l'arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

¹⁰⁹ Segons s'especificava en el primer oferiment de la col·lecció, fet el 21 de febrer de 1961. Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

¹¹⁰ CASAMARTINA, J. “Bye Bye Rocamora”, *Quadern d'El País*, 27 novembre 2008, p.3.

un projecte museogràfic que va néixer d'una idea llençada deu anys abans pel dissenyador gràfic Claret Serrahima.

El Museu del Disseny, abans fins i tot de tenir clar el seu nom, va començar a funcionar provisionalment al Palau del Marquès de Llió. Les peces del MTIB li van deixar lloc a una nova exposició temporal i van ser transportades a Pedralbes en un “moviment de fitxes complicadíssim”¹¹¹ que Vallbona justifica al seu escrit com una estratègia política, degut a la proximitat de les eleccions.

El que més cridava l'atenció era que es comencés a construir un edifici sense que existís cap projecte museogràfic. “Si l'interès que premsa, municipi i ciutadania té per un museu es limita a saber com és la capsa que el contindrà, per molt que sigui de disseny, anem a pedregar”¹¹² exclamava Vallbona a l'esmentat article.

Mentres el fons del MTIB descansava sigil·losament a Pedralbes, el nou i imponent ‘Disseny Hub Barcelona’ es plantejava com un nou centre dedicat a promoure el coneixement, la comprensió i el bon ús del món del disseny.

“Per aconseguir-ho, el DHUB transcendeix el seu propi espai físic i desenvolupa part de la seva acció en un entorn virtual. Alhora, es converteix en el nucli d'una nova xarxa d'observadors, creadors i consumidors del disseny que compartirà informació relacionada amb el sector”¹¹³ destacava Ramon Prat.¹¹⁴

Prat, va ser l'encarregat de gestar el primer projecte del DHUB i va comissariar l'exposició “*Turismo. Espacios de ficción*”, primera mostra acollida pel Palau del Marquès de Llió després del seu buidatge, organitzada ja pel nou equipament cultural.

¹¹¹ VALLBONA, R. “Metròpolis. El disseny vol un museu obert”, *El Mundo*, 4 de març de 2007, p.76.

¹¹² VALLBONA, R. “Metròpolis. El disseny vol un museu obert”, *El Mundo*, 4 de març de 2007, p.76.

¹¹³ *Disseny Hub Barcelona*. Dossier de premsa. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2 de desembre de 2008. [en línia]

www.22barcelona.com/documentacio/dossierpremsa_dhub.pdf (Consulta: 9 d'agost de 2016)

¹¹⁴ Ramon Prat (Barcelona, 1961) va estudiar Arquitectura, però es va acabar decantant pel món del disseny gràfic. Tot i així, sempre ha estat vinculat amb aquesta disciplina. Destaca el seu treball com a dissenyador gràfic de la revista *Quaderns d'Arquitectura i Urbanisme* (1989-1999), el comissariat del nou museu Disseny Hub Barcelona i la direcció de l'editorial ACTAR, entre altres projectes. [en línia] <http://www.revistadiagonal.com/entrevistes/ho-va-deixar/ramon-prat-ho-va-deixar/> (Consulta: 9 d'agost de 2016)

El comissari justificava amb passió el nom que rebria l'edifici (DHUB), i deia que “aquest centre ha d'ajuntar sinèrgies, posar en contacte diferents col·lectius i aprofitar les diverses xarxes de relacions, institucions i professionals relacionats amb el disseny, tant els historiadors com els industrials o els mateixos dissenyadors. D'això se'n diu un *hub*, que és un redistribuïdor d'estructures que funcionen en xarxa. El nostre objectiu, a més, és tenir repercussió internacional, aconseguint d'una vegada posar Barcelona en el mapa del disseny, que ara ja no hi està, i el mot anglosaxó *hub* ens serveix millor per explicar el que volem fer que no pas el de ‘museu’ o ‘centre’, perquè d'aquests ja n'hi ha molts.”¹¹⁵

Quan se li preguntava pel paper del patrimoni dins el seu projecte, contestava afirmant que la relació amb el passat és el que li donava consistència.

*“Està clar que hem de mirar al futur i plantejar projectes i activitats que ens permetin entendre millor la complexitat i l'allau d'informacions que tenim, però per això hem de recórrer també a la història. Els museus estaran dins del hub, però tindran els seus conservadors i estudiosos. El que diem és que està bé que tot estigui junt perquè així podem relacionar unes col·leccions amb les altres i crear nous discursos.”*¹¹⁶

Va ser Ferran Mascarell, en aquell moment el regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona – sota el mandat del socialista Jordi Martí a l'ICUB – qui va proposar a Ramon Prat en el desenvolupament del projecte conceptual del nou centre. El DHUB no havia de ser només un espai expositiu, sinó una espècie de terminal o plataforma. L'objectiu de Prat era “*canviar la idea unidireccional del museu dels segles XVII o XVIII, en què la institució proposa una mostra, una mirada que el públic pugui contemplar*”.¹¹⁷

Com hem vist, el projecte museogràfic va ser posterior al projecte arquitectònic, tot i que en termes normals, primer s'hauria d'haver elaborat un discurs i després projectar un edifici que s'hi adequés.

¹¹⁵ Monogràfic especial. “Disseny Hub Barcelona: un centro, un museo y un laboratorio”, *La Vanguardia*, 30 de gener de 2009, p. 28-29.

¹¹⁶ SERRA, C. “Un ‘hub’ per al disseny”, *El País*, 27 de novembre de 2008. [en línia] http://elpais.com/diario/2008/11/27/quaderncat/1227750318_850215.html (Consulta: 9 de juliol de 2016)

¹¹⁷ Entrevista de Guim Espelt Estopà i Ricard Gratacòs a Ramon Prat, *Diagonal.31*. [en línia] <http://www.revistadiagonal.com/entrevistes/ho-va-deixar/ramon-prat-ho-va-deixar/> (Consulta: 24 de juliol de 2016)

Prat afirmava ser conscient que el discurs que ell va plantejar podia ser diferent al que s'acabaria construint, en cas d'un canvi de govern a l'Ajuntament, i així justificava el fet de començar per la construcció de l'edifici i poder variar els programes *a posteriori*.

Efectivament, el DHUB va patir un canvi d'estratègia l'any 2012, que va provocar la sortida del que va ser fins aleshores el seu comissari general. L'ICUB (Institut de Cultura de Barcelona) va decidir no renovar el contracte de Prat, cosa que ell va acceptar entenent que el projecte que ell defensava no es podia dur a terme amb uns recursos econòmics que considerava mínims.

L'edifici de les Glòries estava pràcticament acabat i l'encarregada d'organitzar la museografia del nou equipament va ser Pilar Vélez, qui va substituir com a directora a Marta Montmany, en la seva jubilació. L'arquitecte responsable de les obres, Oriol Bohigas, va manifestar que els continus canvis de responsables van afegir dificultats i retards en el procés, tot i que va remarcar el bon enteniment entre ells.

La inauguració de *La grapadora*, nom amb que es coneix l'edifici de Bohigas, estava prevista per a l'any 2011, però no va obrir les seves portes fins el 2014. De fet, com proposa Catalina Serra al seu article¹¹⁸ en podríem dir el “Museu Bohigas”, ja que els dibuixos de l'edifici que l'estudi MBM (Martorell, Bohigas, Mackay) va presentar al concurs convocat el 2001 són quasi calcats al que actualment es pot veure. Els continguts que s'hi presenten, tot i les moltes voltes que va donar el projecte, a grans trets reflecteixen la intenció inicial expressada per primer cop per Oriol Bohigas el 1991, quan era regidor de Cultura. [FIG. 51]

En certa manera, la inauguració oficial del Museu del Disseny, que va tenir lloc el 13 de desembre del 2014, va tancar un cicle que va començar molts anys abans. La seva història és apassionant i ens ajuda a entendre els grans debats sobre museus, política cultural, arquitectura, disseny i patrimoni que ha viscut la nostra ciutat. El Museu del Disseny ha estat considerat el projecte mastodòntic de la Barcelona post-olímpica pel seu elevat cost (101 milions d'euros) i dimensions (25.000 m² de superfície útil).¹¹⁹

¹¹⁸ SERRA, C. “I si en diem Museu Bohigas?”, *Diari Ara*, 13 de desembre del 2014. [en línia] http://www.ara.cat/premium/suplements/diem-Museu-Bohigas_0_1265873424.html (Consulta: 24 de juliol de 2016)

¹¹⁹ SESÉ, T. “Barcelona ja té casa per al disseny. Quatre col·leccions es reuneixen al gran edifici de Glòries”, *La Vanguardia*, 11 desembre 2014, p. 30-31.

L'existència d'un museu del disseny a Barcelona respon a una vella reivindicació del sector, que des de feia dècades va fer d'aquesta disciplina una de les senyes d'identitat de la creativitat local. El que allotja l'edifici construït per Bohigas, Mackay i Martorell porta el mot “disseny” al seu nom, tot i que potser seria més apropiat – i probablement menys atractiu – el de Museu de l'Objecte, comú denominador d'un seguit de col·leccions que van de l'Alta costura als vàters amb rentamans incorporats.

Els fons es componen de 70.000 peces, de les quals per ara se n'exposen poc més de 2.000. Amb el gir comissarial, Pilar Vélez abandonà la lectura transversal que havia pres Ramon Prat i apostà per un seguit d'exposicions de temàtica independent. A més de les sales d'exposicions, el museu compta amb un Centre de Documentació (CDOC) que posa a disposició del públic més de 22.000 documents.

La polèmica es desencadenà en un context d'enfrontament entre els defensors del patrimoni històric, signants del manifest en contra de la desaparició del MTIB, i els implicats en el nou projecte aglutinador de tots els petits museus en un gran centre, encapçalats per Oriol Bohigas. Va ser arrel d'un article escrit per Oriol Bohigas i publicat a finals del 2008 que es va encendre definitivament la flama. Aquest responia als tres assajos publicats una setmana abans en referència al contingut i funcionament de la nova institució barcelonina¹²⁰ i es centrava en la problemàtica que despertava el desmantellament del MTIB.

Segons el mateix Bohigas, a ell l'interessava sobre tot explicar com s'integrarien els grans fons patrimonials en noves fórmules museístiques i suggeria “no sospirar nostàlgicament per la pèrdua dels petits museus creats pel fraccionament franquista”¹²¹, afirmant que la visió superposada, la transversalitat i la intercomunicació a gran escala permeten majors graus d'experimentació sense perdre identitat i autonomia. En aquest mateix paràgraf l'autor acusava a tots als signants del manifest de ser uns conservadors pintorescos. D'aquest atac frontal se'n van derivar diverses respostes.

¹²⁰ Anteriorment citats: RIVIÈRE, M.; SERRA, C. ; CASAMARTINA, J., *Quadern d' El País*, núm. 1.238, 27 de novembre de 2008, p.2-3.

¹²¹ BOHIGAS, O. “Triple ensayo del DHUB”, *El País*, 10 de desembre de 2008. [en línia] http://elpais.com/diario/2008/12/10/catalunya/1228874841_850215.html (Consulta: 24 de juliol de 2016)

Victoria Combalia no va trigar en llençar-se a les trinxeres, amb un article que començava afirmant que ella coneixia de llarg i personalment a Oriol Bohigas i en destacava la seva fama malbaratadora. Seguidament passava a la defensa del MTIB afirmant que aquest es nodria bàsicament de la Col·lecció Rocamora, i que amb el seu tancament s'estava incomplint un contracte firmat entre el donant i el propi Ajuntament.

Aquest defensava que el manifest, i per conseqüent els seus signants, no estaven en contra de la creació d'un museu del disseny, sinó de com i quan es fan les coses al Consistori, perquè “cada cop que es projecta quelcom nou, s'aprofita per desmantellar una institució existent.”¹²² En aquest cas, el museu conegut com el “de la moda” era un punt de referència del carrer Montcada, un lloc ple d'encant i, segons Combalia, les seves instal·lacions eren fàcilment millorables amb el mateix pressupost que l'Ajuntament s'havia gastat només en el trasllat i el muntatge de l'exposició temporal.

Acusava a Bohigas de mantenir una política museística que sempre ha privilegiat els museus faraònics¹²³, que en aquest cas seria construït pel seu propi estudi d'arquitectes, cosa que el beneficiava directament. L'autora afirmava que per arribar a aquest nom, el Consistori va haver de pagar a dues empreses de *naming*, subvencionades públicament.

L'abanderada conclou dient que en definitiva “*han tancat un museu, han col·locat les seves col·leccions a una exposició temporal a un lloc remot i sense una concepció museogràfica d'interès, s'han inventat una cosa que ningú entén (...) i han programat un museu del disseny en plena crisi econòmica*”¹²⁴ i demanava responsabilitats i explicacions, no només pels signants del manifest, sinó per tots els ciutadans.

Una altra de les parts implicades directament en la polèmica va ser la mateixa família Rocamora. Eduardo Rocamora, president de la Fundació Cultural Privada Rocamora, va escriure una carta oberta en la qual exposava la situació del museu en plena fase de desmantellament, al·legant que el motiu de la seva desaparició va ser la instal·lació d'oficines temporals per a la promoció del futur centre de disseny.

¹²² COMBALIA, V. “DHUB(itatiu)”, *El País*, 10 de gener de 2009. [en línia]

http://elpais.com/diario/2009/01/10/catalunya/1231553240_850215.html (Consulta: 25 de juliol de 2016)

¹²³ “Quería que el MNAC fuera el Metropolitano de Nueva York y ahora querría que el Museo del Diseño fuera el Victoria and Albert de Londres; olvida que nuestras colecciones no son las mismas y que nadie en Nueva York piensa cerrar la Frick Collection, ni en Londres la Wallace Collection, ni en París el Musée Moreau o el Musée Rodin, ejemplos todos ellos de museos pequeños.”

¹²⁴ COMBALIA, V. “DHUB(itatiu)”, *El País*, 10 de gener de 2009. [en línia]

http://elpais.com/diario/2009/01/10/catalunya/1231553240_850215.html (Consulta: 25 de juliol de 2016)

En resposta al controvertit article de Bohigas, Rocamora l'acusava de *“fer ostentació del seu menyspreu a totes les persones que han signat el manifest”* i afegia que *“segurament no s’ha aturat a llegir la llarga llista d’adhesions, entre les que es compten les de les reconegudes personalitats del món de la moda, la cultura, la societat civil i els màxims representants de les donacions.”*¹²⁵

També destacava el menyspreu que l'ex-conseller mostrà per Manuel Rocamora, qui dedicà la seva vida a recopilar indumentària històrica i la donà a la seva ciutat, creant la col·lecció més destacada d'Europa i afegia que el museu no va ser creat pel “fraccionament franquista” sinó que el seu creador i major promotor va ser Manuel Rocamora, no el franquisme.

Un cop es va desmantellar el museu i el seu fons va ser traslladat a Pedralbes, a l'espera d'un nou edifici que encara s'havia de construir, Eduardo Rocamora seguia defensant que només amb una petita part del que s'ha gastat en el trasllat provisional i en els fasts de concepció i propaganda del DHUB hauria estat suficient per posar al dia l'antic MICR, una institució de la que Barcelona hauria d'haver-se sentit molt més orgullosa i hauria hagut de promocionar amb molt més afany d'oportunitat. La seva carta acabava amb una reflexió que ens recorda que *“les coses que valen no sempre se saben apreciar i encara menys quan han estat regalades”*.¹²⁶

Cal recordar que uns mesos abans, la família Rocamora va plantejar la devolució de la col·lecció.¹²⁷ Els hereus del col·leccionista van estudiar amb els seus advocats els termes de la donació signada l'any 1969 per construir el MICR, un cop tancat, considerant que s'incomplien. La família Rocamora no va ser informada ni del tancament del museu, ni de l'estat dels vestits, ni de l'apertura del nou Museu del Disseny a la plaça de les Glòries, on estava previst que es mostressin els vestits.

Mentre la família Rocamora estava en possessió de la carta de donació on s'especifiquen els requisits de la donació, altres donants no van poder reclamar res perquè van realitzar les seves donacions sense contrapartides.

¹²⁵ ROCAMORA, E. “Bohigas y el Museo Rocamora”, *El País*, 24 febrer 2009. Secció *Cartas al director*.

¹²⁶ ROCAMORA, E. “Bohigas y el Museo Rocamora”, *El País*, 24 febrer 2009. Secció *Cartas al director*.

¹²⁷ PONTOVA, R. “Conflicto sobre un patrimonio. La familia Rocamora plantea la devolución de su Colección”, *El Periódico*, 1 novembre 2008. [en línia] (Consulta: 25 de juliol de 2016)
<http://www.elperiodico.com/es/noticias/barcelona/familia-rocamora-plantea-devolucion-coleccion-49333>

Recordem que el museu es va crear amb la col·lecció Rocamora, fons al qual es van afegir altres llegats de famílies barcelonines com els Bertrand, els Mateu, els Vilardaga i modistes com Balenciaga, Pedro Rodríguez o Carmen Mir. Com els Rocamora, alguns d'aquests col·leccionistes (o els seus hereus) van signar el manifest en protesta per aquesta situació i van demanar el retorn de les seves donacions. Actualment la família Rocamora només està en possessió de sis vestits que s'exhibeixen a la casa-museu de Manuel Rocamora, seu de l'actual fundació privada. [FIG. 52]

Quan se li preguntava a Manuel Rocamora si existien molts museus del vestit al món, en una entrevista realitzada un any abans de la inauguració del seu museu, l'any 1968, aquest contestava que dels que ell podia recordar cap no posseïa edifici propi.

En aquell moment, el de París estava instal·lat al Museu d'Art Modern, el de Londres al d'Arts Decoratives i el de Nova York al Metropolità. A més, deia que el de Barcelona seria l'únic on les diverses peces de vestir s'agruparien monogràficament.

Recordem les seves paraules que deien *“Pretendo exhibir en el Palacio del Marqués de Llió la moda a través de los tiempos (...) y demostrar que nuestras damas españolas de épocas pretéritas vestían con tanta elegancia como las más elegantes de otros países. De esta manera se podrá apreciar educativamente la evolución, historia y técnica de cada especialidad. De las medias, de los zapatos, de las petacas; en fin, de todo.”*¹²⁸

I és que aquest va ser un moment en el que, com deia Gómez Castón, *“el barcelonismo corre ya por otros rumbos, en donde los hechos sustituyen las palabras; y una tendencia al coleccionismo revive, con alguna protección oficial, al calor de los sempiternos aficionados al arte y a la conservación de las propiedades esenciales. Arqueología, coleccionismo y arte van tan unidos, que son inseparables, como continente y contenido unas veces, o como puntos de vista de una misma cosa. Así sucede en la calle Moncada, donde todo se reúne: la calle, los palacios, los museos y las colecciones que abriga. (...) La colección Rocamora, de indumentaria, ofrecida a la ciudad para su instalación en el palacio del marqués de Llió, recupera el palacio de su lamentable estado actual y, al mismo tiempo, se enriquece la ciudad con un museo que venía haciendo mucha falta en una ciudad como la nuestra.”*¹²⁹ Bé, sembla ser que aquestes paraules pertanyen a un temps remot i llunyà, tot i que no arribin a tenir ni cinquanta anys.

¹²⁸ ROCA, M. LL. Secció “Mujer y Hogar”, *Prensa*, 20 de juny de 1968, p.12.

¹²⁹ GÓMEZ CASTÓN, Secció *Indumentaria*. Retall de premsa sense datar, arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora,

A la seva carta, Rocamora s'acomiadava de Smith dient: “*Barcelona ha canviat molt, s’ha engrandit moltíssim però queda poca gent que tingui personalitat; la majoria sembla un ramat de bous.*”¹³⁰ Però l’apassionat col·leccionista no s’imaginava pas que entre la llana de totes aquelles ovelles hi estaven criant unes armes que li acabarien devorant el preciós i flamant museuet.¹³¹

¹³⁰ Document conservat a l’arxiu de la *Fundació Cultural Privada Rocamora*.

¹³¹ CASAMARTINA, J. “Bye Bye Rocamora”, *Quadern d’El País*, 27 novembre 2008, p.3.

CONCLUSIONS

En el pròleg del catàleg de l'exposició de la col·lecció Rocamora que va tenir lloc al Palau de Pedralbes l'any 1933, Manuel Rocamora reivindicava la necessitat de l'estudi de les arts enteses com a “menors” i, parlant de la indumentària, afirmava que *“és necessari l'estudi de la indumentària per a arribar a conèixer clarament l'esperit i el grau de cultura de cada època, imprescindible en tot allò que fa referència al teatre, literatura, etc., etc. (...) la indumentària és el document més viu per a estudiar les diferents èpoques i, al mateix temps, l'evolució de la indústria, els moviments socials, la moralitat i els moviments polítics dels pobles.”*¹³²

Aquest és un dels molts punts de confluència que mantenim amb Manuel Rocamora, donat que un dels objectius d'aquesta investigació ha estat reivindicar l'estudi de la història de la moda com a document que ens permet conèixer la cultura, la societat i l'esperit de cada època. La indumentària ens pot servir per arribar a entendre molts aspectes d'una societat, ja que és el seu reflex i forma part de la seva història. Aquesta disciplina ha estat una gran oblidada pel que fa als estudis acadèmics, com podríem dir que passa amb la majoria de les arts considerades menors. Al nostre país tot just ara es comença a reivindicar aquest tipus d'estudis i nosaltres n'hem volgut fer la nostra petita aportació.

S'ha d'admetre que la perspectiva amb la que s'ha dut a terme la investigació ha estat del tot transversal, donat que aquesta no ha centrat en absolut el seu interès en un aspecte únic o concret. El que va començar com una investigació que volia parlar sobre la història de la indumentària, ha acabat sent un cúmul de diverses històries: la d'un personatge singular que s'ha anat oblidant amb el pas del temps, la d'una col·lecció colossal que es va reunir durant més de mig segle amb molts esforços, la d'una donació que convertí un llegat privat en quelcom que ens pertany a tots, la del naixement i la mort d'un museu que no hem volgut que caigui en l'oblit.

Aquesta investigació no va sorgir d'una única pregunta, sinó que van ser moltes les que es van plantejar, ja des del seu inici. Ara bé, si haguéssim de fer una pregunta, aquesta potser seria ¿Què va passar amb el Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora?

¹³² *Catàleg de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada per l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya: Museu de les Arts Decoratives, Palau de Pedralbes. Barcelona. Barcelona: Junta de Museus, 1933.*

Com en totes les investigacions que es realitzen sobre temes inèdits o poc estudiats ens hem trobat, inevitablement, amb un seguit d'obstacles i entrebancs. En primer lloc treballar en arxius i tractar els documents històrics requereix paciència i temps, sobretot quan aquests presenten més la forma d'un calaix de sastre que no pas d'un arxiu. No podem oblidar les hores intentant desxifrar el significat d'alguns dels escrits, fent-nemuntanyes per tal de trobar-lis un sentit i un ordre, destriant-los i considerant-ne la seva importància, llegint-los i rellegint-los, escanejant-los i transcrivint-los. La feina documental és llarga i laboriosa, i tota ella queda sovint resumida en una breu frase, però en definitiva aquesta és la tasca de l'historiador de l'art, transformar allò complicat en quelcom senzill.

En quant als objectius que ens vam proposar a l'iniciar la recerca, es podria dir que s'han complert en la seva majoria. En primer lloc preteníem omplir un buit historiogràfic, parlar sobre un aspecte desconegut de la nostra història recent i treure de l'oblit un tema que ens semblava interessant. Tot i que ha estat fàcil documentar adequadament el treball, ja que s'ha trobat molta informació sobre el tema, val a dir que aquesta ha resultat força repetitiva i poc original. Les cròniques i notícies de l'època acostumen a ressaltar, un cop i un altre, els mateixos aspectes, i sovint n'obliden d'altres dels quals gairebé no se'n parla. En definitiva podríem dir que, tot i que hem trobat molta documentació, l'interès d'aquesta ha estat variable en funció del buit informatiu que es pretenia omplir.

D'altra banda també hem volgut fer una consideració sobre com afecten les polítiques culturals a la societat actual, sent aquest un tema de rigorosa actualitat que ens afecta – vulguem o no – a tots. A través de l'anàlisi dels esdeveniments succeïts recentment en motiu del desmantellament del MTIB hem fet una profunda reflexió sobre la importància de preservar el nostre patrimoni cultural.

La realització d'aquest treball ha estat una experiència gratificant i enriquidora, que ens ha permès descobrir una part – petita però valuosa – de la història de la nostra ciutat, i trobem que no hi ha res més satisfactori que poder compartir-la amb qui hi estigui interessat.

BIBLIOGRAFIA

BIBIOGRAFIA

Llibres

- BASSEGODA, B.; DOMÈNECH, I. *Mercat de l'art, col·leccionisme i museus. Estudis sobre el patrimoni*. Bellaterra: Universitat Autònoma de Barcelona, 2014, p. 87-111.
- BERENGUER, M. *La incidència de la venda de la col·lecció Plandiura a la premsa de l'època*. Barcelona: Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, XVI, 2002, p. 11-25.
- BORONAT, M. *La política d'adquisicions de la Junta de Museus de Catalunya 1890 - 1923*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1999.
- CASPIR, J. *El Museu d'Arts Decoratives de Barcelona, 1923 – 2007. 75 anys*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, 2008.
- *Guide to the Museums of Catalonia*. Barcelona: Departament de Cultura, Generalitat de Catalunya, 2000, p. 131.
- KLEPPER, E.; ROCAMORA, M. *El traje a través de los tiempos*. Barcelona: Gustavo Gili, 1971.
- QUINEY, A.; ESTRUGA, J. *Col·leccions privades, llibres singulars*. Barcelona: Biblioteca de Catalunya, 2005. p. 88-90.
- ROCAMORA, M. *La Mode en Espagne au XVIème siècle. Communication faite au Palais Vendramin Calergi pendant le 1er Congrès International d'Histoire du Costume qui eut lieu a Venise du 31 Août au 7 Septembre 1952*. Barcelona: E. Tobella, 1955.
- ROCAMORA, M. *Un siglo de modas barceloneses: 1750-1850*. Barcelona: Editorial Aymà, 1944.
- ROCAMORA, M.; SELVA, B.; CAPMANY, A. *La moda i la dansa des del segle XIX a l'època moderna*. Barcelona: [s.n.], 1930.
- SERRA DE DALMASES, F. *70 anys d'amics: 1933-2003*. Barcelona: Amics dels Museus de Catalunya, 2003.
- VALLÈS, I.; PASTOR, L. *Cases singulars, personatges singulars*. Barcelona: Alberti Editor, 2015.

Catàlegs

- *1881 – 1981. Cent anys d'indumentària*. Barcelona: Museu Tèxtil i de la Indumentària, 1982.
- *Catàleg de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada per l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya. Museu de les Arts Decoratives, Palau de Pedralbes, Barcelona, 2 de juny a 2 de juliol, 1933*. Barcelona: Junta de Museus, 1933.
- *La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957*. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.
- *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

Articles

- ANTEM, M.LL. “Grace de Mónaco actualiza el Museo del Vestido”, *Tele/eXprés*, 23 de setembre de 1970, p. s/n.
- Autor desconegut. “La Medalla de la ciudad, en su categoría de oro, a Don Manuel Rocamora Vidal”, *Diario de Barcelona*, 25 de novembre de 1969, p. s/n.
- Autor desconegut. “Los libros que prefieren ellos: una encuesta de Tele/eXpres. Manuel Rocamora, coleccionista de todo.”, *Tele/eXpres*, 22 d'abril de 1966, p. s/n.
- Autor desconegut. “Manuel Rocamora (La Pinacoteca)”, *Gasetta de les arts*, Segona Època, any III, núm.14, 1 de gener de 1930, p.22.
- Autor desconegut. “Renacimiento de un gran palacio barcelonés: el de Llió”, *La Vanguardia*, 28 d'agost de 1966, p.34.
- Autor desconegut. “Un museo para el vestido”, *La Vanguardia*, 18 de setembre del 1969, p.20.
- Autor desconegut. *D'Ací i d'Allà*, març de 1928, p. s/n.
- Autor desconegut. *D'Ací i d'Allà*, setembre de 1935, p. s/n.
- Autor desconegut. *La Prensa*, Secció “Mujer, moda y hogar”, 20 de juliol de 1968, p. 12.

- Autor desconegut. *La Vanguardia*, 13 de desembre de 1925. p.16.
- Autor desconegut. *Monogràfic especial*. “Disseny Hub Barcelona: un centro, un museo y un laboratorio”, *La Vanguardia*, 30 de gener de 2009, p. 28-29.
- Autor desconegut. Secció *De Sociedad*. “En el “estudio” de Manolo Rocamora”, *La Vanguardia*, 11 de maig de 1928, p.11.
- BARGALLÓ, A. “Crisi de què? La difícil supervivència dels museus tèxtils catalans”, *Quadern d' El País*, 12 d'abril de 2007, p.3.
- BARGALLÓ, M.; MORRAL, E. “Valorar el patrimonio textil”, *Datatèxtil*, núm. 28, 2013, p. 8-19.
- BERENGUER, M. “La incidència de la venda de la col·lecció Plandiura a la premsa de l'època”, *Butlletí de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi*, XVI, 2002, p. 11-25.
- BOHIGAS, O. “Triple ensayo del DHUB”, *El País*, 10 de desembre de 2008, p.2.
- BOHIGAS, P. “Resumen histórico de los museos de arte de Barcelona (Conclusión)”, *Anales y Boletín de los Museos de Arte de Barcelona*, V, 1947.
- BORRÁS, M. LL. “Manuel Rocamora y su museo (I)”, *Destino*, núm. 1681, 1969, p.48-49.
- CARBONELL, S. “La col·lecció de teixits Ricard Viñas Geis del CDMT: la catalogació sistemàtica d'una col·lecció”. *Datatèxtil*, núm. 32, 2015.
- CARBONELL, S. “Los inicios del coleccionismo textil en Cataluña”, *Datatèxtil*, núm. 21, 2009, p. 5-27.
- CASAMARTINA, J. “Bye Bye Rocamora”, *Quadern d'El País*, 27 novembre 2008, p.3.
- CASAMARTINA, J. “Els museus tèxtils, la crisi de la crisi”, *Quadern d'El País*, 12 d'abril de 2007, p.1.
- CASTELLS, J. “Importante colección de telas estampadas cedida al Museo Textil de Biosca”, *La Vanguardia*, 23 novembre 1965, p. 40.
- COMBALIA, V. “DHUB(itivo)”, *El País*, 10 de gener de 2009. [en línia]
- D.G., M. “De cómo el vestido modeló el cuerpo”, *Cultura(s) de La Vanguardia*, 3 desembre 2014, p. 20-21.

- FOLCH I TORRES, J. “En el Museo de Pedralbes. La colección de indumentaria de Don Manuel Rocamora y la de arte chino de Don Damián Mateu”, *La Vanguardia*, 7 de febrer de 1935. p.9.
- GICH, J. “La colección Rocamora ya tiene museo”, *La Vanguardia*, 26 de novembre de 1969, p.49.
http://elpais.com/diario/2009/01/10/catalunya/1231553240_850215.html
https://riunet.upv.es/bitstream/handle/10251/31139/2010_04-05_325_332.pdf?sequence=1
- J.T. “Manuel Rocamora”, *Destino*, núm. 232, 1941, p.11.
- LIZONDO SEVILLA, L.; BOSCH REIG, I.; SANTATECLA FAYOS, J. *Recuperación del legado cultural arquitectónico de las exposiciones de Mies van der Rohe y Lilly Reich: la Exposición Internacional de Barcelona de 1929*. Instituto Universitario de Restauración del Patrimonio de la Universidad Politécnica de Valencia. Análisis y actuación en arquitectura monumental e histórica. Valencia: Arché, núms. 4-5, 2010. [en línia]
- LLADÓ, J.M. “Se empieza a restaurar otro palacio”, *Tele/eXpres*, 20 de febrer de 1965, p. s/n.
- LLOPIS, A. “Siete días de la Ciudad”, *Destino*. Barcelona, 27 de maig de 1965, núm. 1442, p. 41.
- LUZÁN, J. “El museo de indumentaria de Barcelona, estudio completo del traje a través de los tiempos”, *VestitRama, la moda en España*, núm. 11, 1973, p.148-149.
- M.L.A. “Medias con alegoría en la colección Rocamora”, *Tele/eXpres*, 28 de juny de 1984, p. s/n.
- MAISTERRA, P. “En la muerte de Manuel Rocamora”, *El eco de Sitges*, núm. 4375, 1976, p.2.
- MASFERRER, S. “L’amistat. Les visites i les targetes de visita”, *D’ací i d’allà*, vol. 17, núm. 123, 1928, p. 82-83.
- MORALES, M.L. “Luto en el Museo”, *Hoja del Lunes*, 8 de març de 1976, p. s/n.
- MORRAL, E. “Col·leccionisme tèxtil: llums i ombres”, *Datatèxtil*, núm. 31, 2014, p. 1-7.

- PASALODOS, M. “La moda a principios del siglo XX: inspiración y modernidad”, *Textil e indumentaria: materias, técnicas y evolución*: 31 de marzo al 3 de abril de 2003, Facultad de Geografía e Historia de la U.C.M, 2003, p. 220 -230.
- PAUSAS, J. “Cartas de los lectores”, *La Vanguardia*, 18 d'octubre de 2008, p.22.
- PLANA, A. “Galerías Syra: Manuel Rocamora”, *La Vanguardia*, 27 de març de 1936, p. 10.
- PONTOVA, R. “Conflicto sobre un patrimonio. La familia Rocamora plantea la devolución de su Colección”, *El Periódico*, 1 de novembre de 2008, p. 36.
- RAMON, R. “Los Rocamora, la industria jabonera barcelonesa y el mercado colonial antillano (1845-1913)”, *Revista de Historia Industrial*, núm. 5, 1994, p.151-162.
- RIBAS, N. “Tot plegat, una mostra itinerant del patrimoni tèxtil de Catalunya”, *Datatèxtil*, núm. 32, 2015, p. 1-7.
- RIVIÉRE, M. “La moda fa historia. La indústria tèxtil catalana i les administracions han desaprofitat l'oportunitat de posar en valor el seu patrimoni”, *Quadern d' El País*, núm. 1.238, 27 de novembre de 2008, p.2-3.
- ROCA, M. LL. Secció “Mujer y Hogar”, *Prensa*, 20 de juny de 1968, p.12.
- ROCAMORA, E. “Bohigas y el Museo Rocamora”, *El País*, 24 de febrer de 2009, secció *Cartas al director*.
- SENDRA, E. “Entrevista a Josep Casamartina”, *Diari Ara*, 30 de març de 2011, p.23.
- SERRA, C. “I si en diem Museu Bohigas?”, *Diari Ara*, 13 de desembre del 2014. [en línia]
http://www.ara.cat/premium/suplements/diem-Museu-Bohigas_0_1265873424.html
- SERRA, C. “Un “hub” per al disseny”, *El País*, 27 de novembre de 2008, p.3.
- SESÉ, T. “Barcelona ja té casa per al disseny. Quatre col·leccions es reuneixen al gran edifici de Glòries”, *La Vanguardia*, 11 de desembre de 2014, p. 30-31.
- SOLDEVILA, C. “Manuel Rocamora”, *Destino*, núm. 1213, 1960, p. 27.
- TAPIOLA, F. “Las colecciones de don Manuel Rocamora”, *Revista de Palafrugell*, núm. 10, octubre de 1966, p.13.
- TÉLLEZ, F. “En el “estudio” de Manolo Rocamora.”, *La Vanguardia*, 11 de maig de 1928, p.11.

- TELLEZ, F. “Fiesta íntima en el estudio de Manolo Rocamora”, *La Vanguardia*, 24 de maig de 1927, p.43.
- TURELL, Ll. “El coleccionismo de Tejidos coptos en Cataluña y la formación de la colección del Museo de Montserrat” a *Quaderns del Museu Episcopal de Vic*, núm. 2, 2008, p. 114-125.
- VALLBONA, R. “Metropolis. El disseny vol un museu obert”, *El Mundo*, 4 de març de 2007, p.76.
- VAQUERO, I. “El reinado de la Alta Costura: la moda de la primera mitad del siglo XX”. *Indumenta: Revista del Museo del Traje*, núm. 0, 2007, p.123-124.
- VENTOSA, S.; BASTARDES, T. “El cos vestit. Visualització i crítica de la moda”, *La Vanguardia*, 2 de desembre de 2009, p. 20-22.

Recursos electrònics

- Museu Frederic Marès. “Museu Frederic Marès. Museu.”
<http://w110.bcn.cat/museufredericmares/ca/museu> (Consulta: 12 de juliol de 2016)
- Fundació Cultural Privada Rocamora. “Manuel Rocamora Vidal. Vida.”
<http://www.rocamora.es/manuel-rocamora-vidal/vida/> (Consulta: 2 de juny de 2016)
- Pobles de Catalunya. Guia del patrimoni històric i artístic dels municipis catalans.
<http://www.poblesdecatalunya.cat/element.php?e=1549> (Consulta: 10 de juny de 2016)
- *Magistri cataloniae*. “Martín i Ros, Rosa María. Biografia.”
<http://www.magistricataloniae.org/es/collaboradores/item/martin-i-ros-rosa-m.html>
(Consulta: 24 de juliol de 2016)
- Entrevista de Guim Espelt Estopà i Ricard Gratacòs, *Diagonal.31*.
<http://www.revistadiagonal.com/entrevistes/ho-va-deixar/ramon-prat-ho-va-deixar/>
(Consulta: 24 de juliol de 2016)
- *Disseny Hub Barcelona*. Dossier de premsa. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura, 2 de desembre de 2008.
www.22barcelona.com/documentacio/dossierpremsa_dhub.pdf
(Consulta: 9 d'agost de 2016)

Bibliografia consultada

- AMADES, J. *Indumentària Tradicional*. Barcelona: Editorial Arte Popular, 1939.
- BARTHES, R. *Sistema de la moda*. Barcelona: Gustavo Gili, 1978.
- CARBONELL, S.; CASAMARTINA, J. *Les fàbriques i els somnis: Modernisme tèxtil a Catalunya*. Terrassa: Centre de Documentació i Museu Tèxtil, 2002.
- CASAMARTINA, J.; MARTÍN, R. M. *Barcelona Alta Costura*. Barcelona: Edicions El Triangle Postals, 2010.
- *Conferencia Internacional de Colecciones y Museos de Indumentaria (1991. Madrid)*, Madrid: Museo Nacional del Pueblo Español, D.L. 1993.
- DE SOUSA, F. *Introducción a la historia de la indumentaria en España*. Madrid: Editorial Itsmo, 2007.
- ENTWISTLER, J. *El cuerpo y la moda: una visión sociológica*. Barcelona: Editorial Paidós Contextos, 2002.
- FABREGAT, V. *Tèxtil i Confecció*. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament d'Indústria i Energia, 1992.
- FOLCH i TORRES, J. *Els museus i el col·leccionisme*. vol. III, núm. 27. Barcelona: Junta de Museus, agost 1933.
- FONTBONA, F. *Repertori de catàlegs d'exposicions col·lectives d'art a Catalunya (fins a l'any 1938)*. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 1999.
- GALÍ, A. *Història de les institucions i del moviment cultural a Catalunya 1900-1936*. Barcelona: Fundació A. Galí, 1982.
- LAVER, J. *Breve historia del traje y la moda*. Madrid: Editorial Cátedra, 1989.
- MARTÍN, R.M.; BASTARDES, T. *El negre en el vestit*. Barcelona: Museu Tèxtil i de la Indumentària, Ajuntament de Barcelona, 1992.
- PEYRI, C. *La moda imagen de la historia*. Barcelona: IDEP, 1990.
- VV.AA. *Collecting textiles. Patrons Collections Museums*. Turin : Umberto Allemandi&Co, 2013.
- VV.AA. *Museos y Centros de patrimonio Cultural en Cataluña*. Barcelona: Departamento de Cultura de la Generalitat de Catalunya. Pàg. 28, 2010.

DOCUMENTACIÓ GRÀFICA

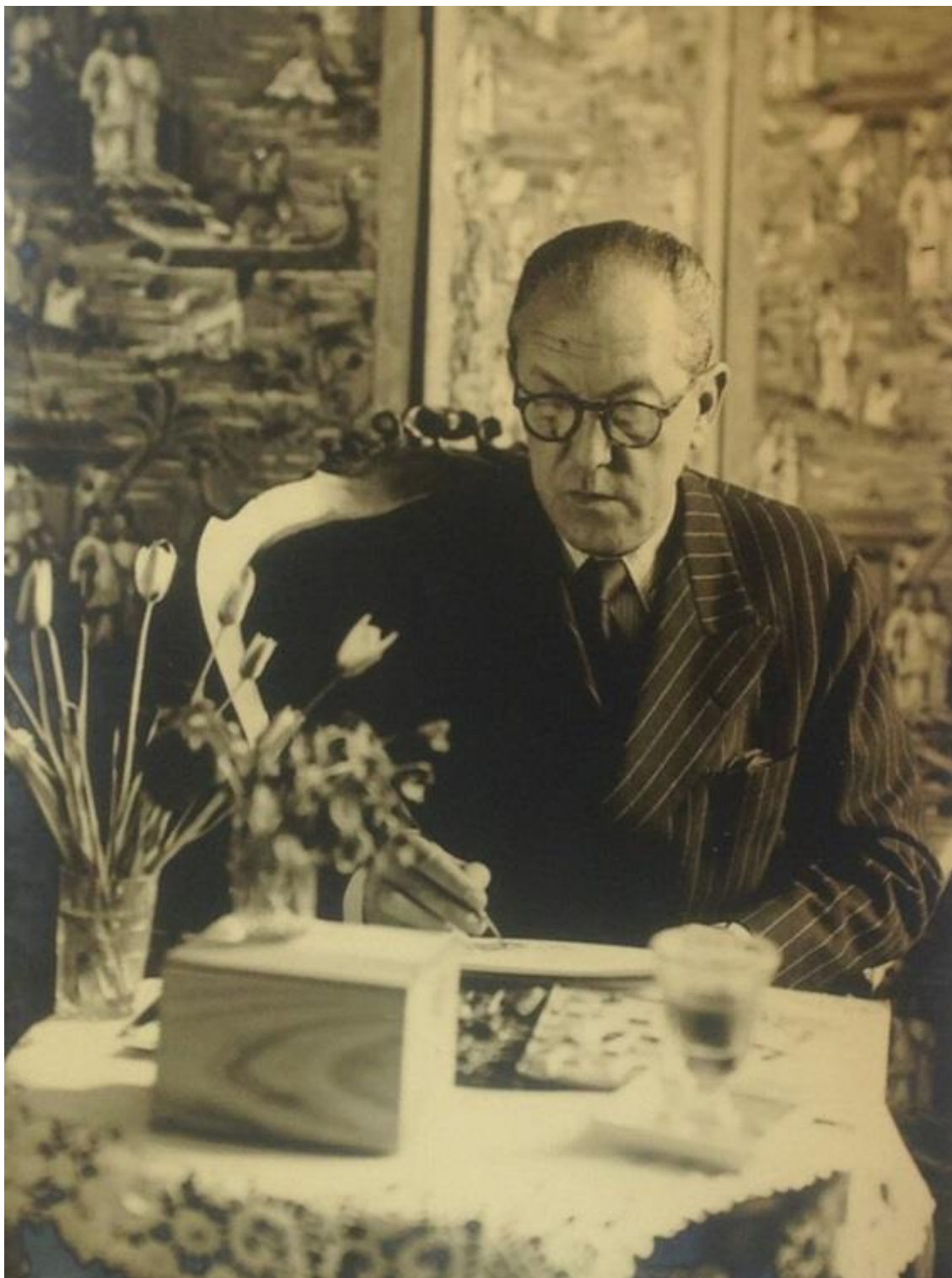

FIG. 1

Manuel Rocamora pintant a la seva casa del Carrer Ballester núm. 12.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 2

Ramon Casas, *Retrat de Manuel Rocamora*, 1920. Carbonet sobre paper.

60,50 x 46,5 cm. Fundació Cultural Privada Rocamora.

Fundació Cultural Privada Rocamora. "Manuel Rocamora Vidal. Vida." 2016. [en línia]

<http://www.rocamora.es/manuel-rocamora-vidal/vida/> (Consulta: 2 de juny de 2016)

FIG. 3

Dinar ofert per l'Alcalde de Barcelona a l'associació dels "Amics del Carrer Montcada" el 27 de febrer de 1967 al Palauet Albéniz. Invitació enviada a Pilar Tomás enviada per l'alcalde de Barcelona, Josep Maria de Porcioles i Colomer. Menú de l'àpat.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

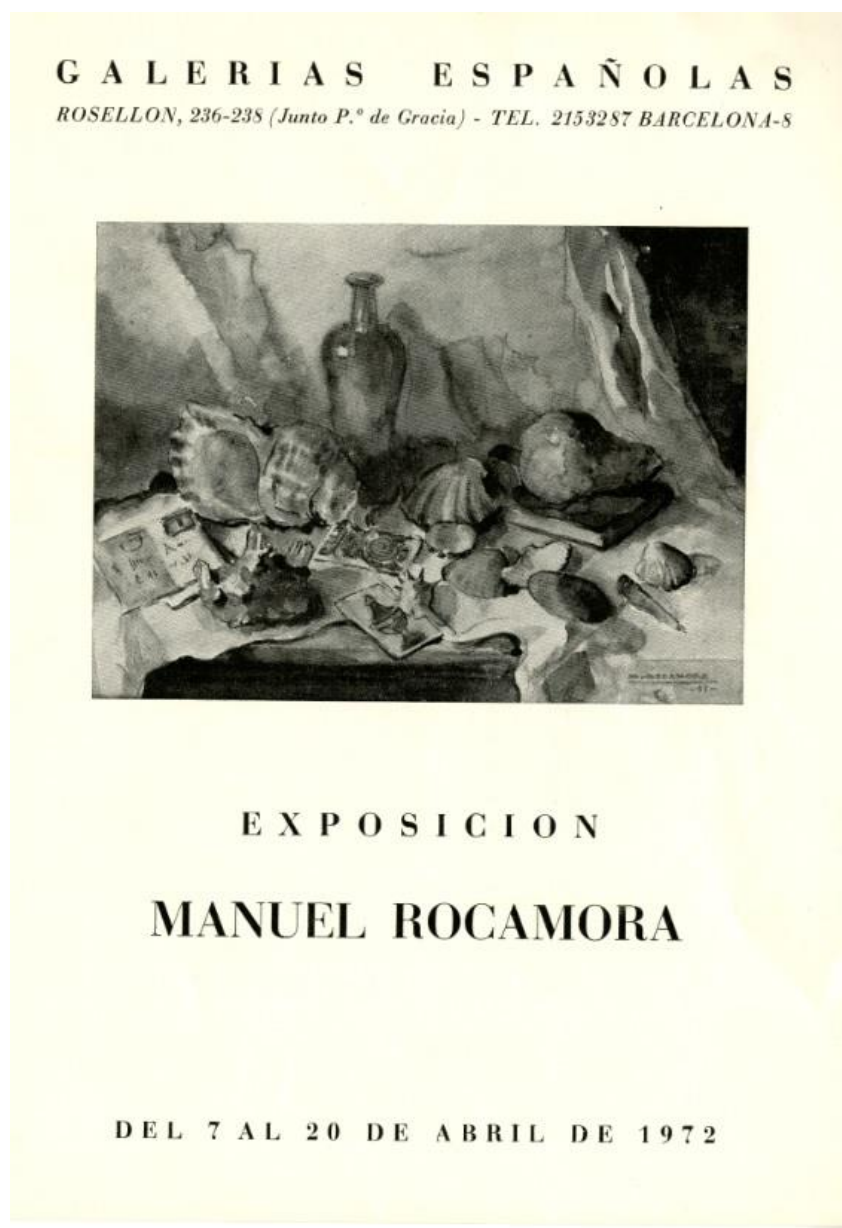

FIG. 4

Fulletó de l'exposició monogràfica de Manuel Rocamora a les *Galerías Españolas* a l'abril de 1972.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

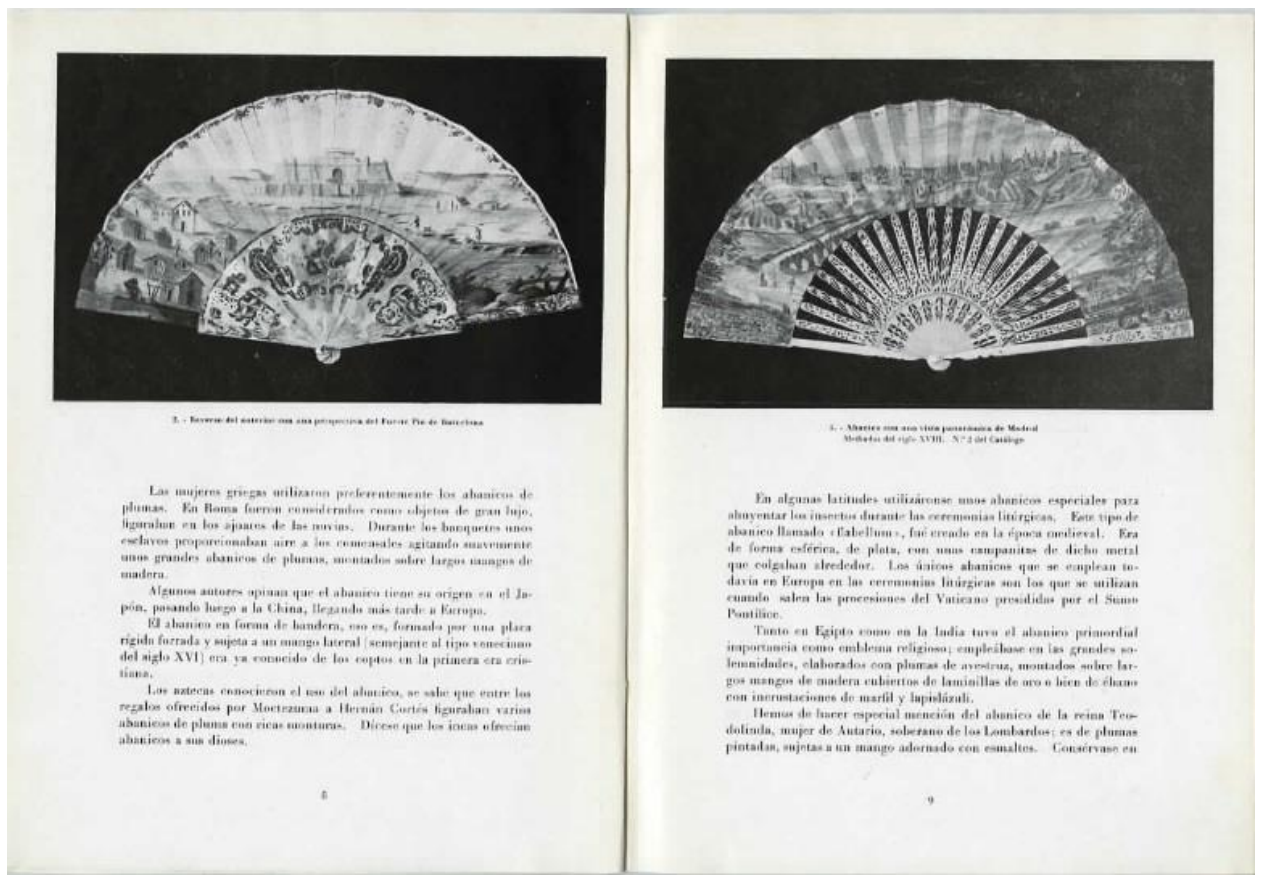

FIG. 5

Interior del llibre *Abanicos históricos y anecdóticos*. Barcelona: Enrique Tobella, 1956.
p.8-9

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

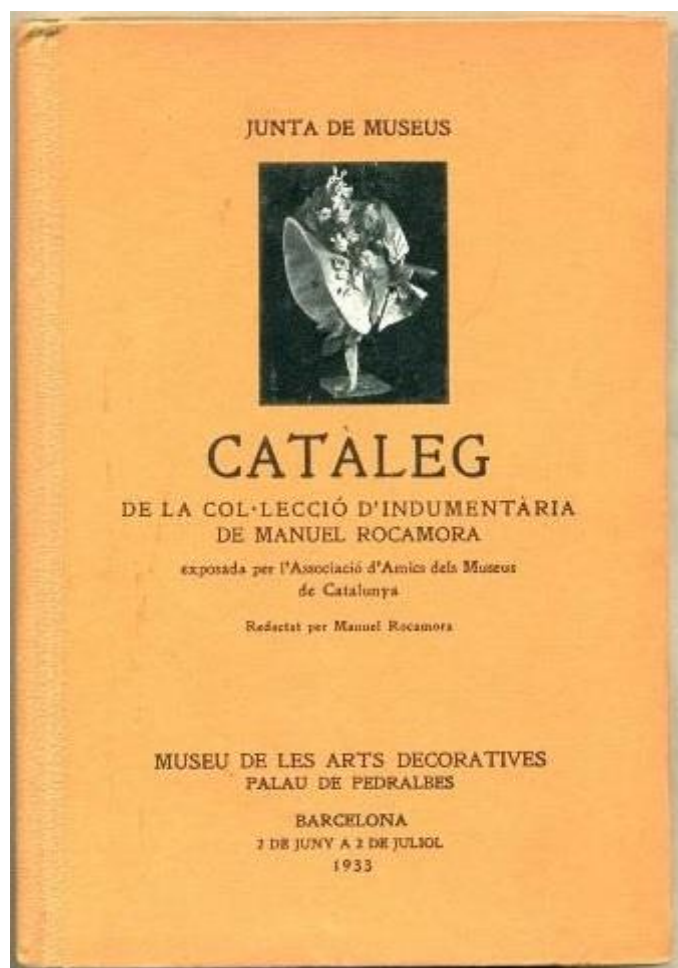

FIG. 6

Catàleg de la col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada per l'Associació d'Amics dels Museus de Catalunya. Museu de les Arts Decoratives, Palau de Pedralbes, Barcelona, 2 de juny al 2 de juliol, 1933. Barcelona: Junta de Museus, 1933.

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

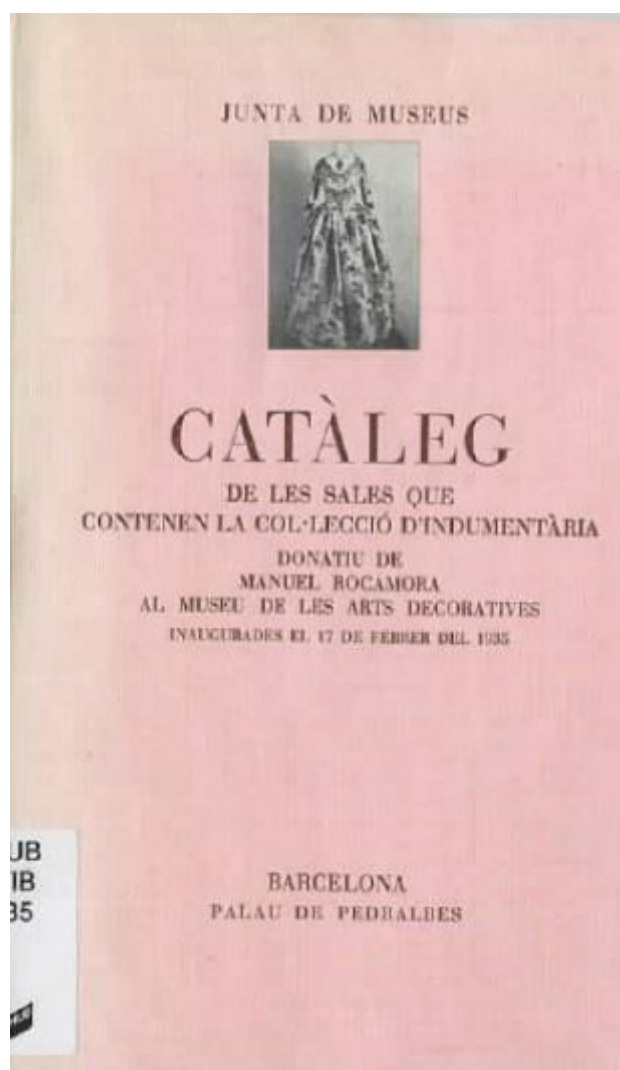

FIG.7

Portada del *Catàleg de les sales que contenen la Col·lecció d'Indumentària donatiu de Manuel Rocamora al Museu de les Arts Decoratives inaugurades el 17 de febrer del 1935. Barcelona, Palau de Pedralbes*. Barcelona: Junta de Museus, 1935.

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

FIG. 8

Catàleg de l'exposició *La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX*. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

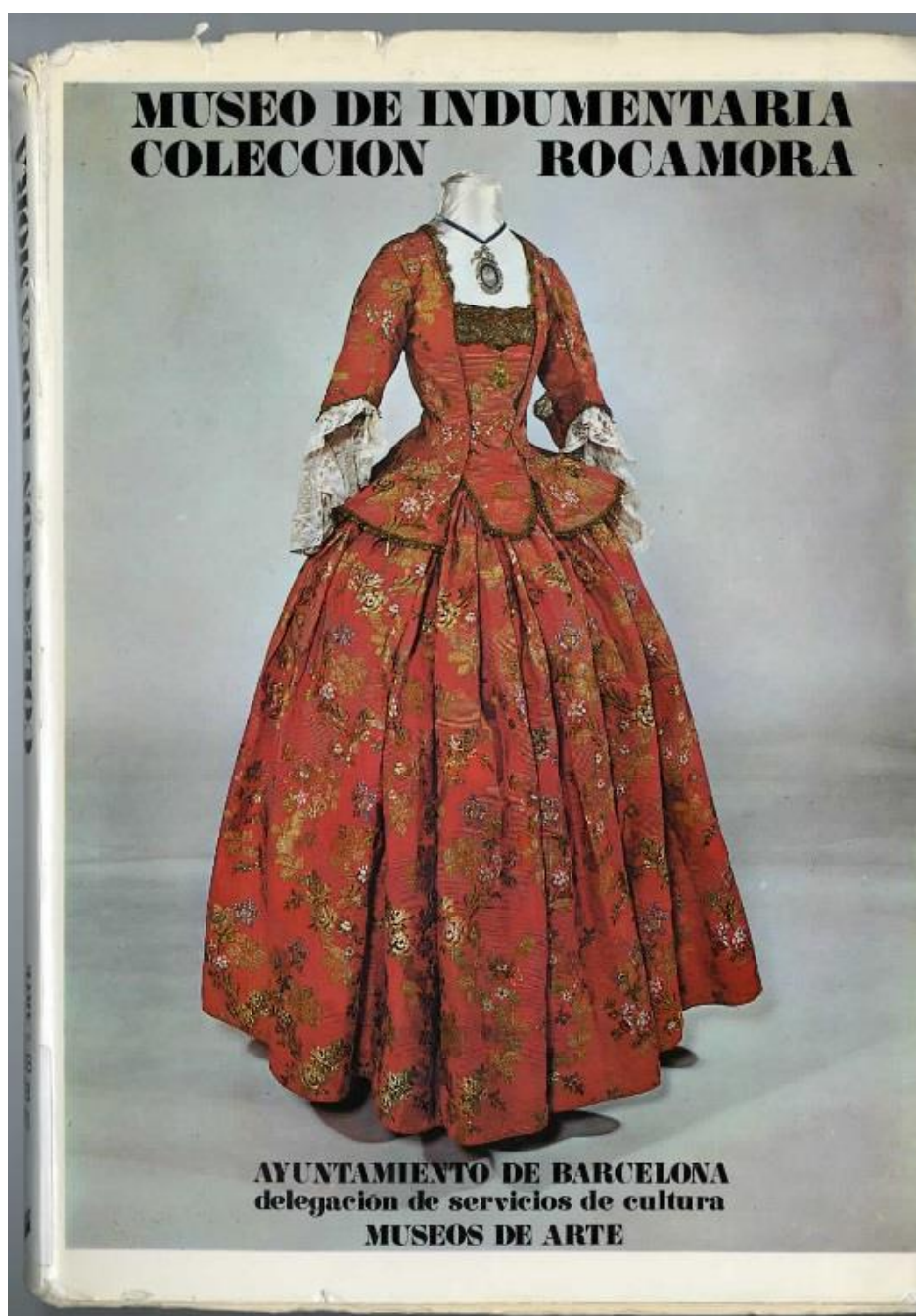

FIG. 9

Museo de Indumentaria. Colección Rocamora. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

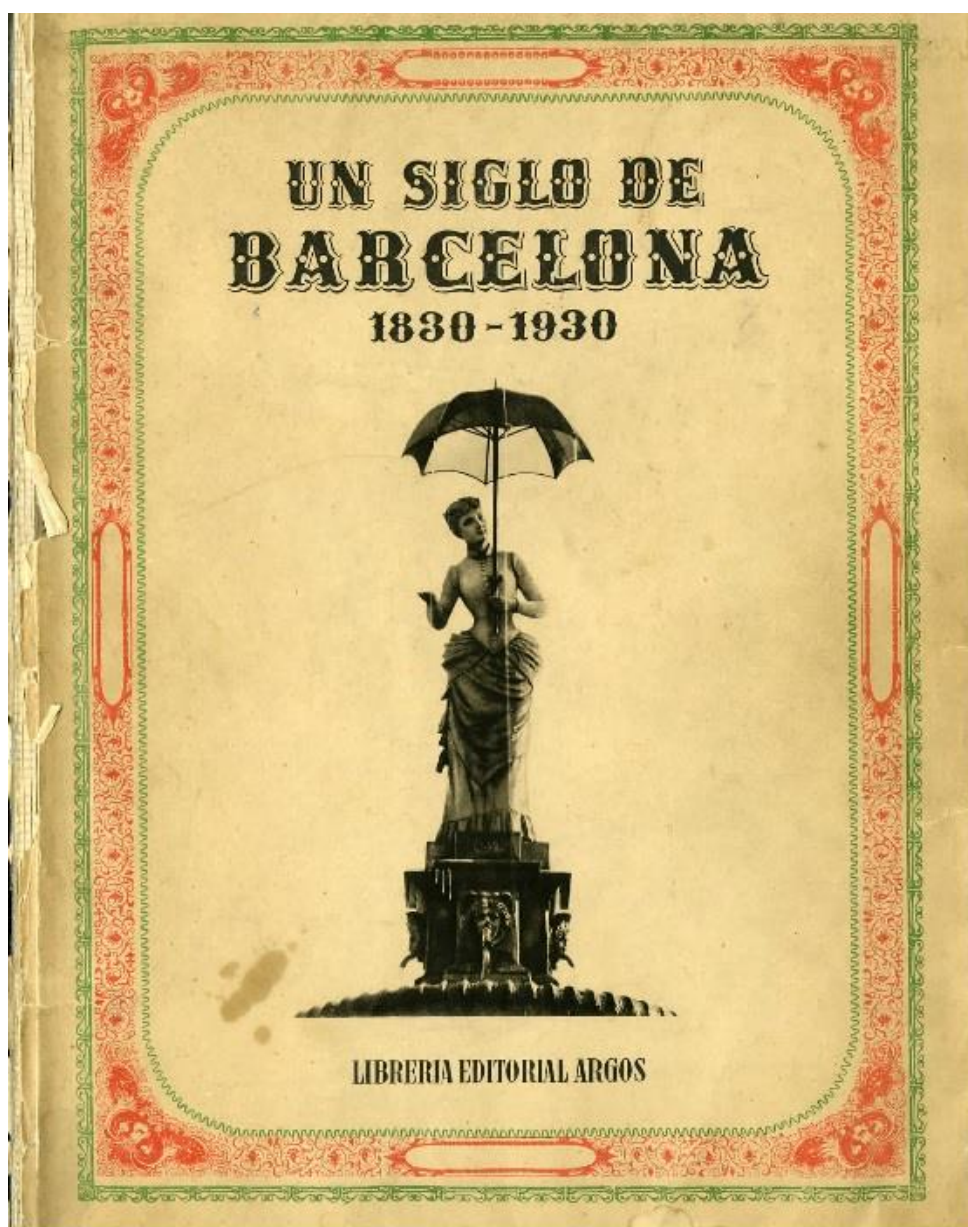

FIG. 10

Un siglo de Barcelona: 1830-1930. Barcelona: Argos, 1946.

Dipòsit de l'arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

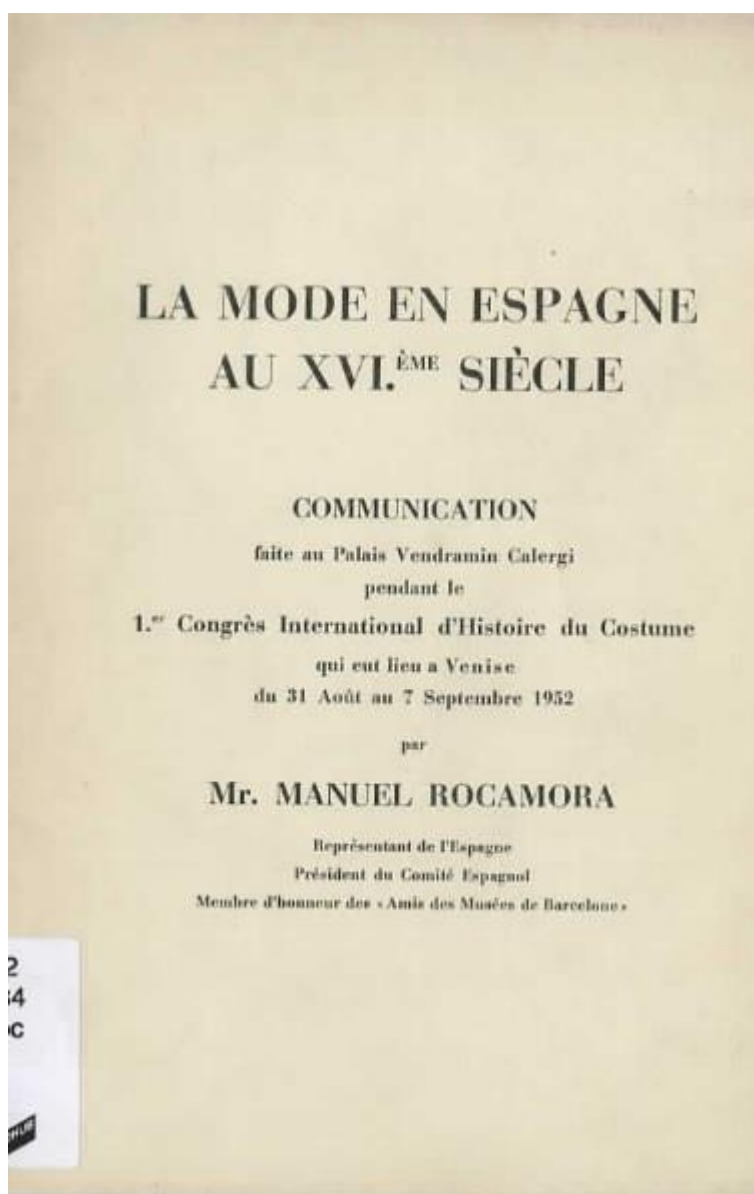

FIG. 11

Publicació de la conferència « *La Mode en Espagne au XVIème siècle. Communication faite au Palais Vendramin Calergi pendant le 1er Congrès International d'Histoire du Costume qui eut lieu a Venise du 31 Août au 7 Septembre 1952.* » pronunciada per Manuel Rocamora com a representant d'Espanya a Venècia. Barcelona : Enrique Tobella, 1955.

Biblioteca del Museu del Disseny de Barcelona.

FIG. 12

Cartell de l'Exposició de la Col·lecció d'Indumentària de Manuel Rocamora organitzada per l'associació "Amics dels Museus de Catalunya" del 2 de juny al 2 de juliol de 1933 al Palau de Pedralbes.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 13

Col·lecció d'indumentària de Manuel Rocamora exposada al seu domicili del carrer Montcada núm. 25 de Barcelona.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 14

Jardí isabelí de la casa-museu de Manuel Rocamora. Carrer Ballester, núm. 12, Barcelona.

Fundació Cultural Privada Rocamora. “Fundació Cultural Privada Rocamora. Història.” 2016 [en línia] [<http://www.rocamora.es/fundacion-cultural-privada-rocamora/historia/>] (Consulta: 2 de juny de 2016)

FIG. 15

Saló principal de la casa-museu de Manuel Rocamora. Carrer Ballester, núm. 12. Barcelona.

Fotografia feta *in situ* el 12 de juliol de 2016.

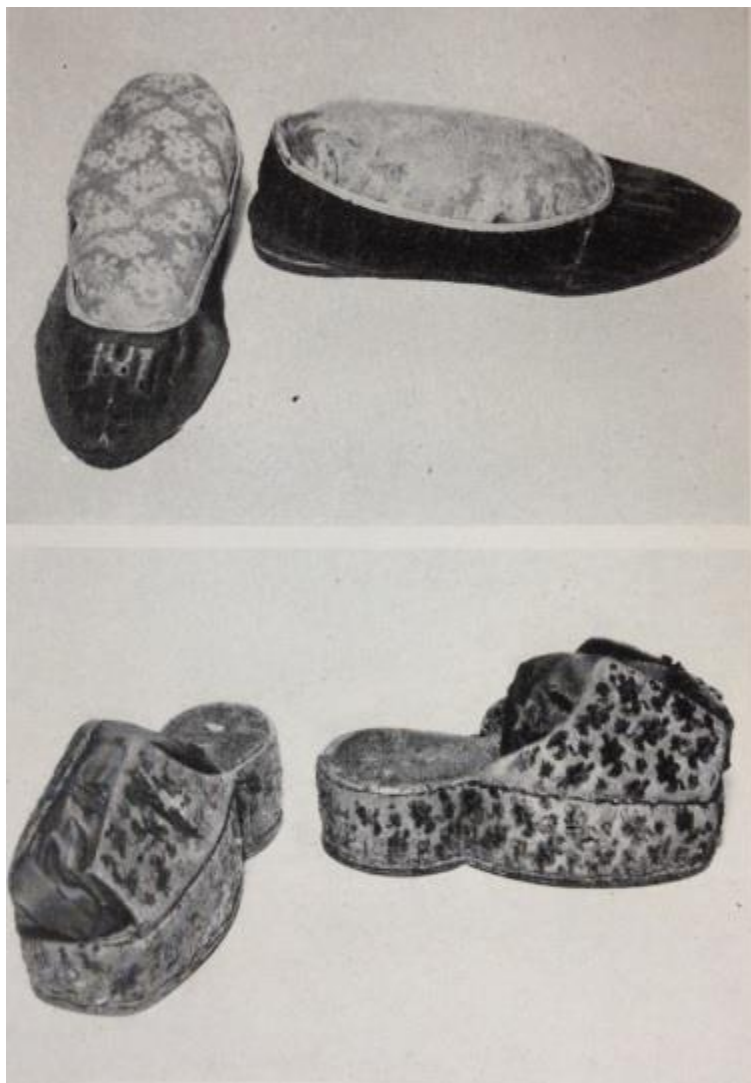

FIG. 16

Sabates amb emblema heràldic. Segle XVI.

Chapines. Segle XVI.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 17

Parell de mitges d'època isabelina.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 18

Vestit del segle XVII.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 19

Petaca que va pertànyer al rei Francesc d'Asís de Borbó, marit de la reina Isabel II.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 20

Mantó de Carles IV, que va pertànyer a l'Ordre de Carles III.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 21

Parell de sabates episcopals que van pertànyer a Pio IX

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 22

Vestit de cort de la reina Isabel II.

La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

FIG. 23

Mostra de les tres capes castellanes del segle XVI en l'exposició permanent del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 24

Bossa de la reina Cristina de Suècia. Segle XVIII.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 25

Mocador commemoratiu a l'apertura de les Corts el 24 de juliol de 1834.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 26

Vestit de nit pertanyent a Grace de Mònaco. Segle XX.

Catàleg. *Museo de Indumentaria. Colección Rocamora*. Museu Tèxtil i de la Indumentària. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Delegació de Serveis de Cultura, 1970.

FIG. 27

Ana Vidal i Sala, mare de Manuel Rocamora, lluint un dels seus vestits.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

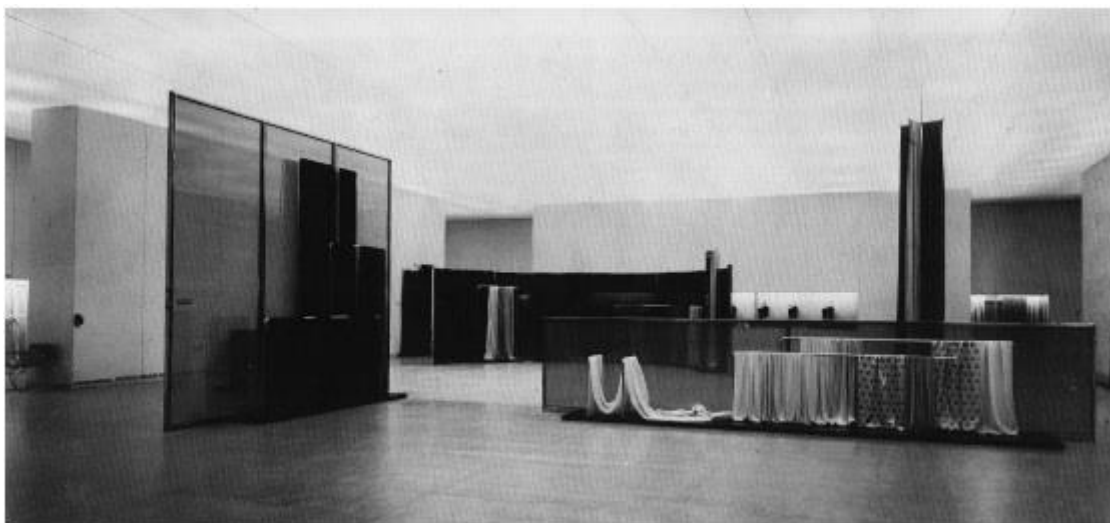

FIG. 28

Estand de la Seda. Mies van der Rohe i Lilly Reix. Exposició Internacional de Barcelona, 1929.

Extret del Diari Oficial de la Exposició Internacional de Barcelona. Any 1929. Biblioteca Nacional de Madrid.

FIG. 29

Exposició “Col·lecció d’Indumentària de Manuel Rocamora”, produïda per l’Associació d’Amics dels Museus, del 15 de juny al 15 de juliol de 1933, al Palau de Pedralbes de Barcelona.

AHCB – AF.

FIG. 30

Vestit de l'època de Ferran VI.

La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

FIG. 31

Acte oficial d'acceptació de la donació de la col·lecció d'indumentària històrica per part de Manuel Rocamora a l'Ajuntament de Barcelona. En les imatges, José María de Porcioles – imatge primera – i Manuel Rocamora – imatge segona – signen l'acta de donació amb la presència de Juan Ignacio Bermejo Gironés, Secretari de l'Ajuntament, l'11 de juny de 1969.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

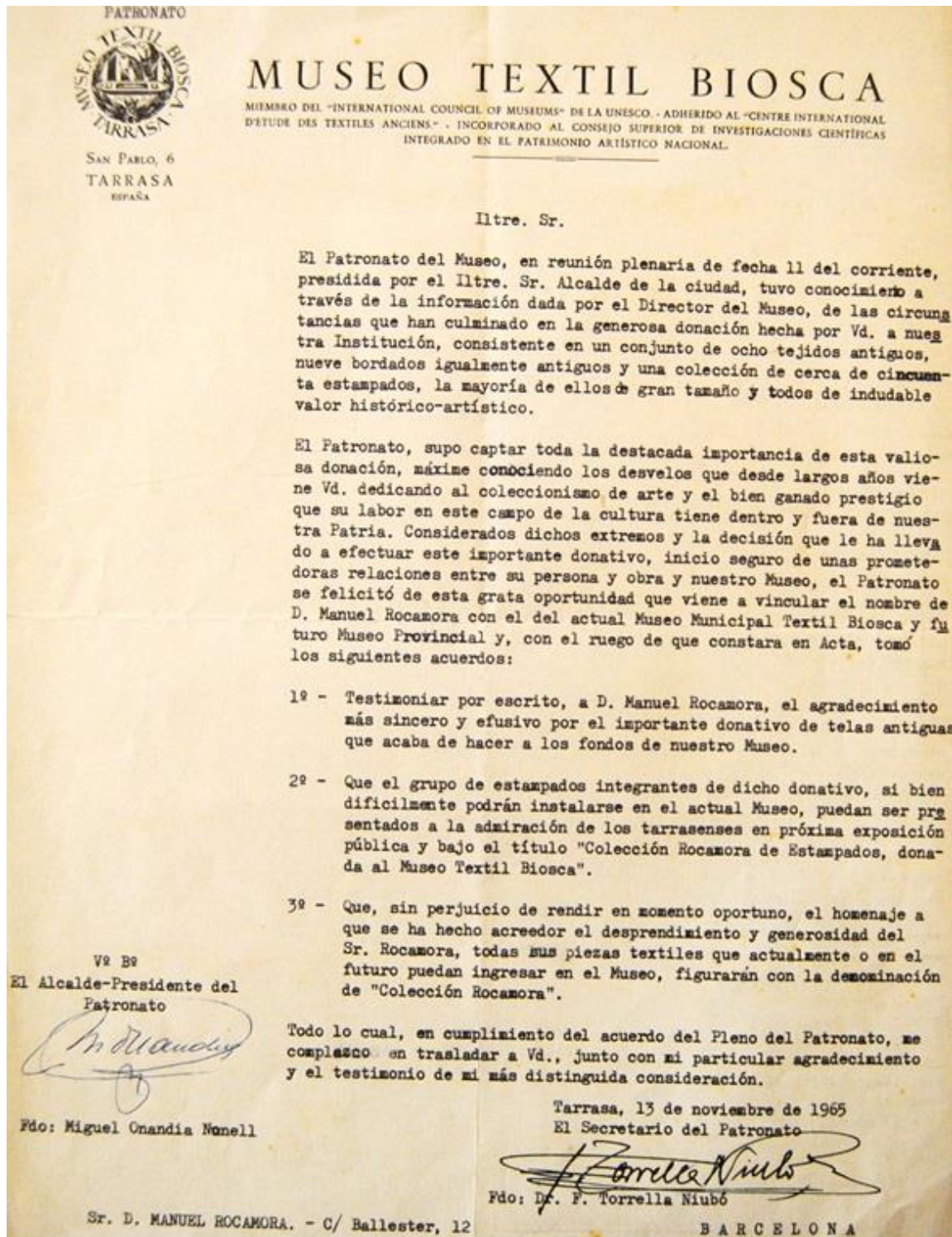

FIG.32

Document original del donatiu fet per Manuel Rocamora al Museu Tèxtil de Biosca.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora

FIG. 33

Certificat d'entrega de la Medalla d'Or de la Ciutat a Manuel Rocamora i Vidal, per part de l'Ajuntament de Barcelona, del 26 de novembre de 1969.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

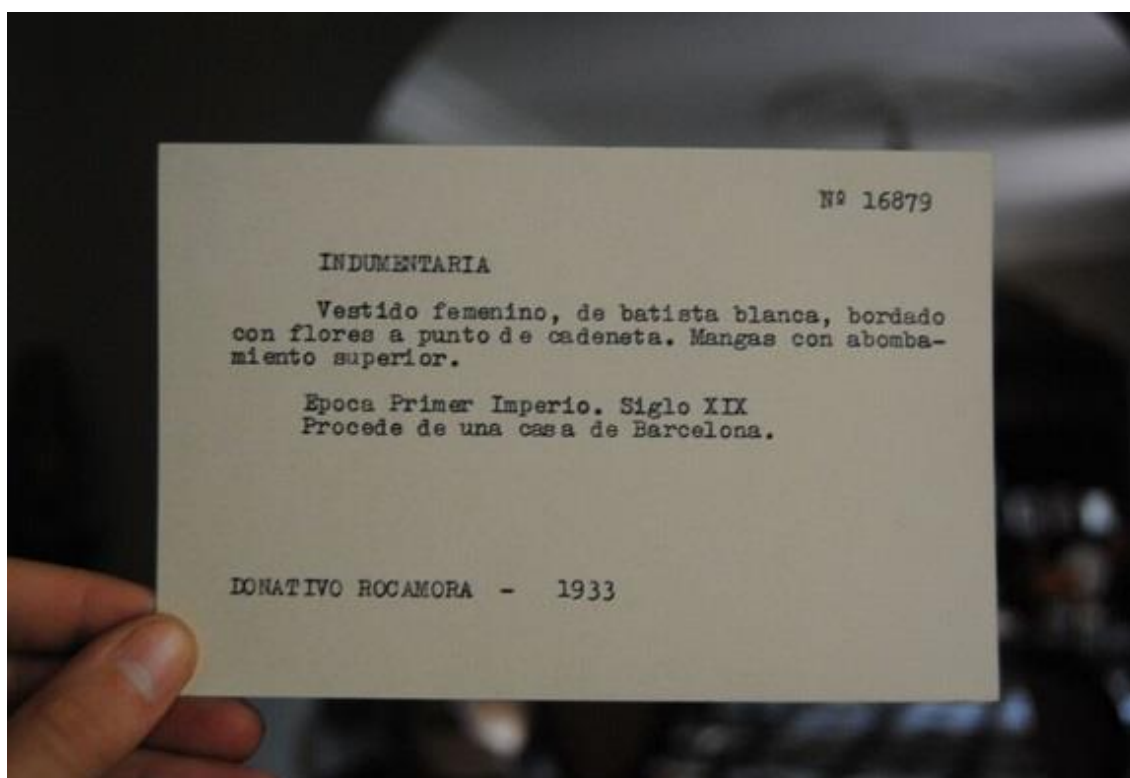

FIG.34

Inventari i fitxa 16.879 de la Col·lecció d'Indumentària de Manuel Rocamora.

Fotografies fetes *in situ* el 14 de juliol de 2016. Fundació Cultural Privada Rocamora.

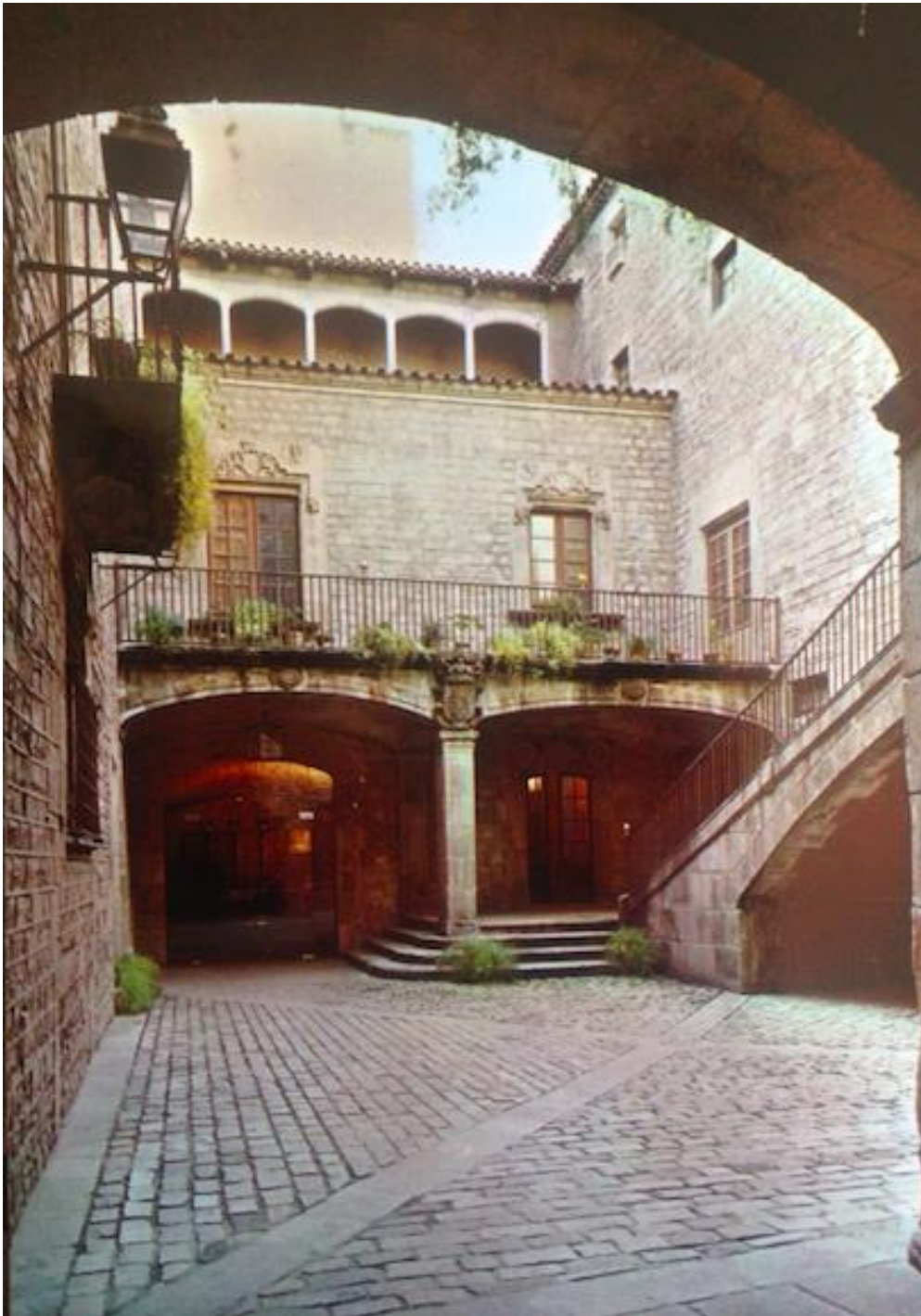

FIG. 35

El Palau del Marqués de Llió després de la seva rehabilitació com a museu.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

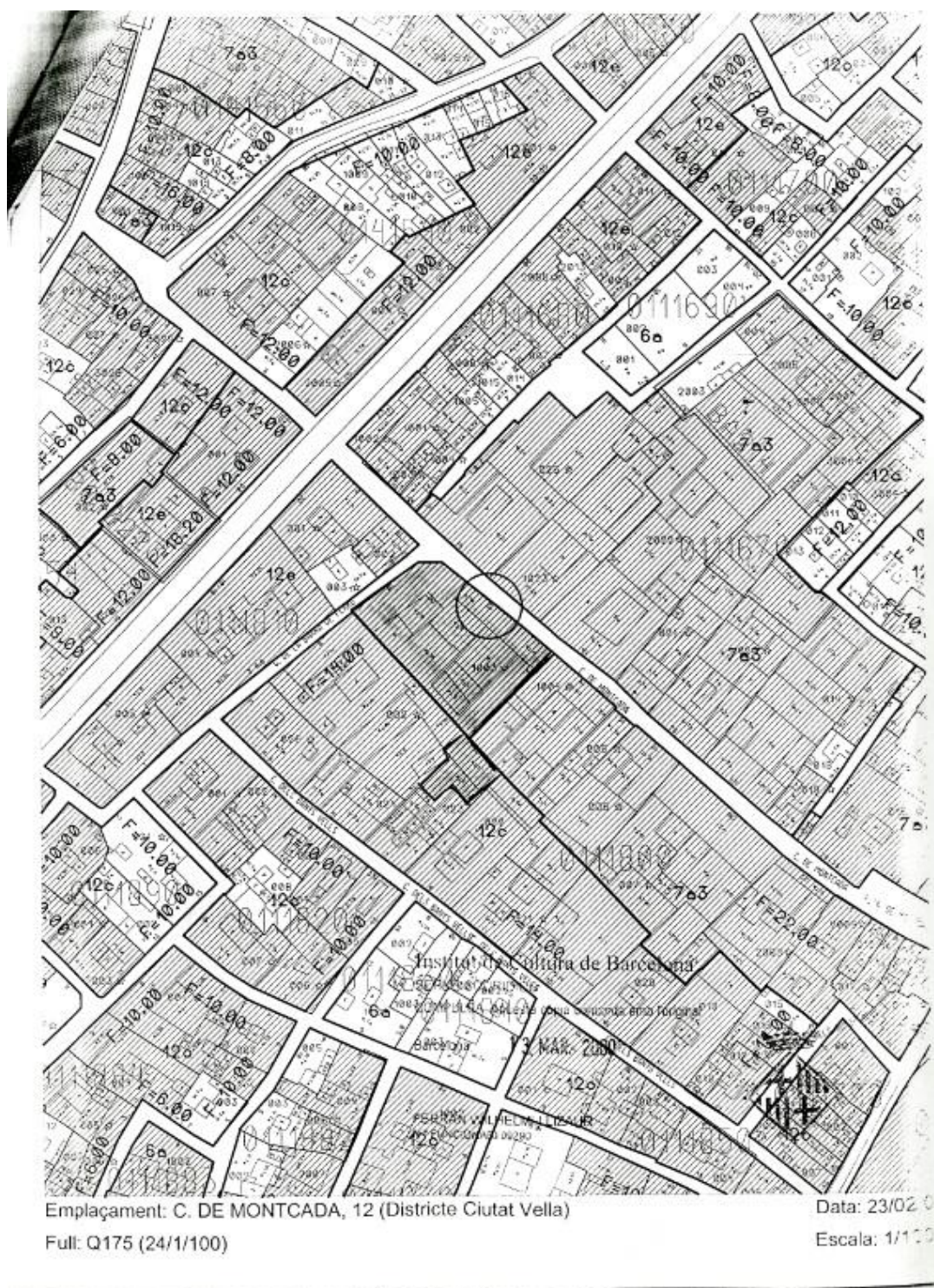

FIG. 36

Ubicació del Palau del Marquès Llió.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

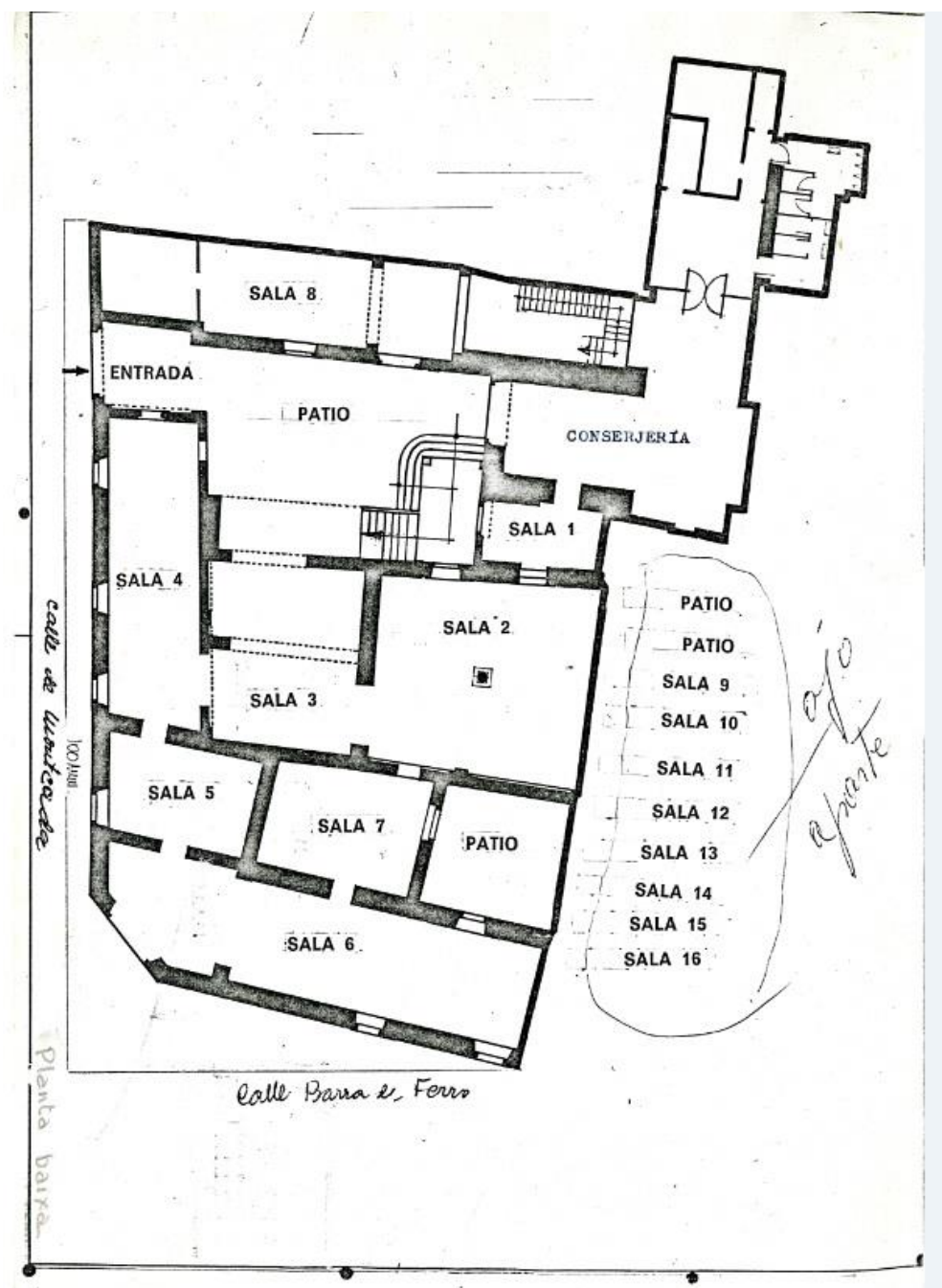

FIG. 37

Planta amb la distribució per sales del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.
Planta baixa.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

FIG. 38

Detall de la sala núm. 2 del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, ubicada a la planta baixa. Detall de les mitres brodades.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 39

Nina de baldés, ca. 1830. Col·lecció Manuel Rocamora.

La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

FIG. 40

Detall de la sala núm. 6 del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora, ubicada a la planta baixa. Detall dels vestits de torer.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

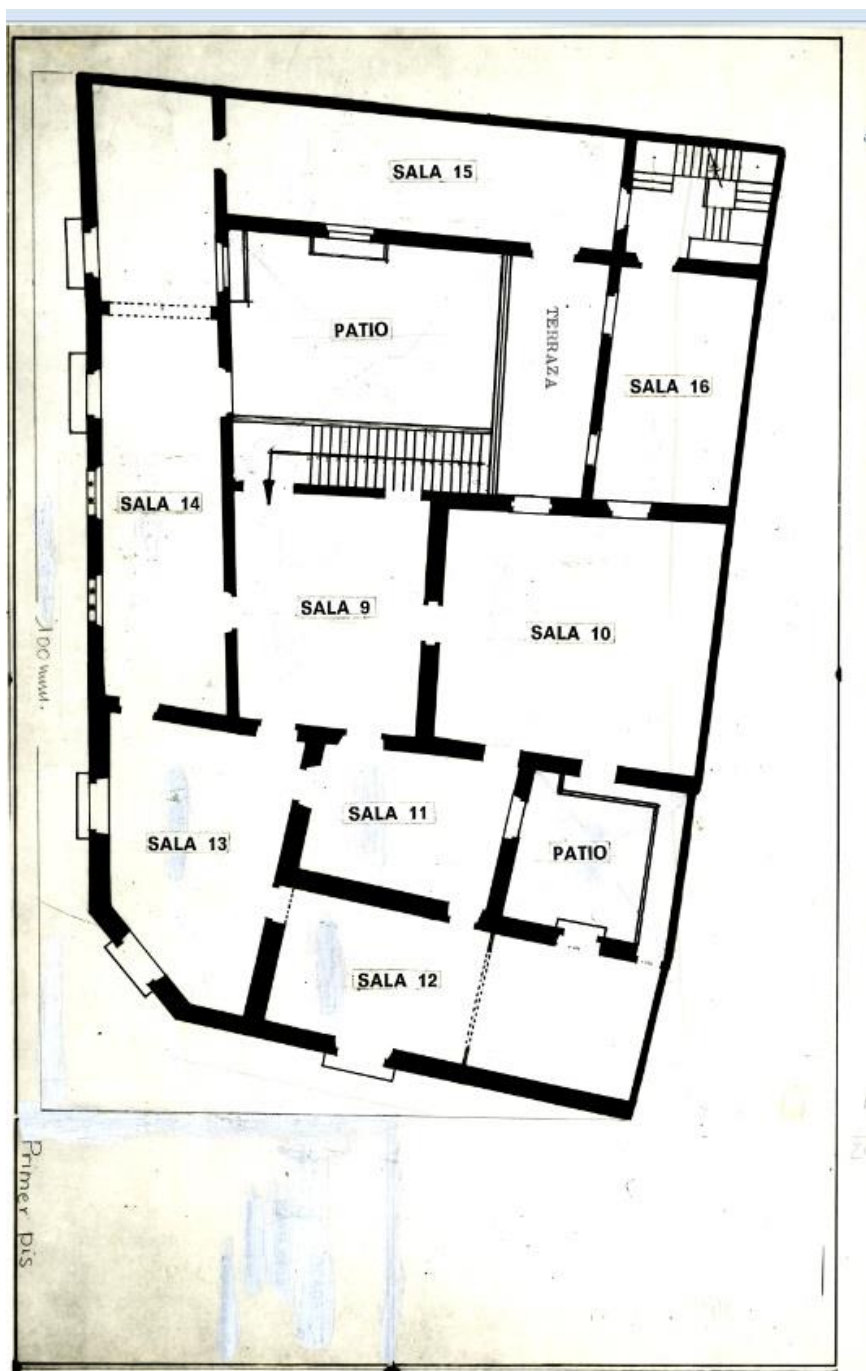

FIG. 41

Planta amb la distribució per sales del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.
Primer pis.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

FIG. 42

Armilla estampada en colors. Època Directori.

La Seda en la Indumentaria, Siglos XVI-XIX. Colección Rocamora. Exposición Organizada por el Colegio del Arte Mayor de la Seda. 23 de Septiembre – 23 de Octubre de 1957. Barcelona: Ed. Palacio de Comillas, 1957.

FIG. 43

Sala que contenia diverses peces d'indumentària femenina del segle XVI.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 44

Sala que contenia indumentària femenina èpoques Directori, Imperi i Romàntica.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 45

Vestit de l'època isabelina.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

FIG. 46

Vestit de nit. Any 1917.

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

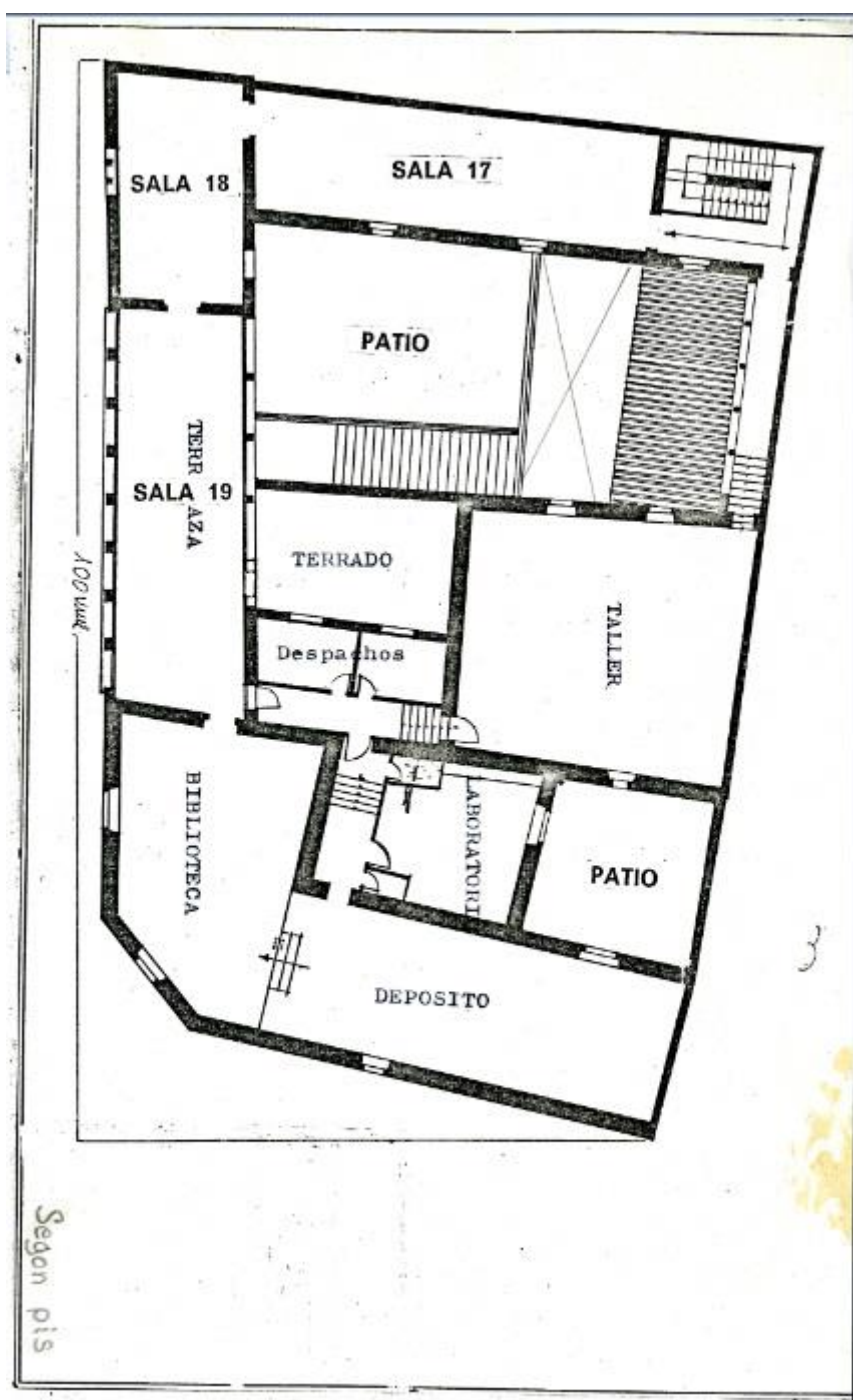

FIG. 47

Planta amb la distribució per sales del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.
Segon pis.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

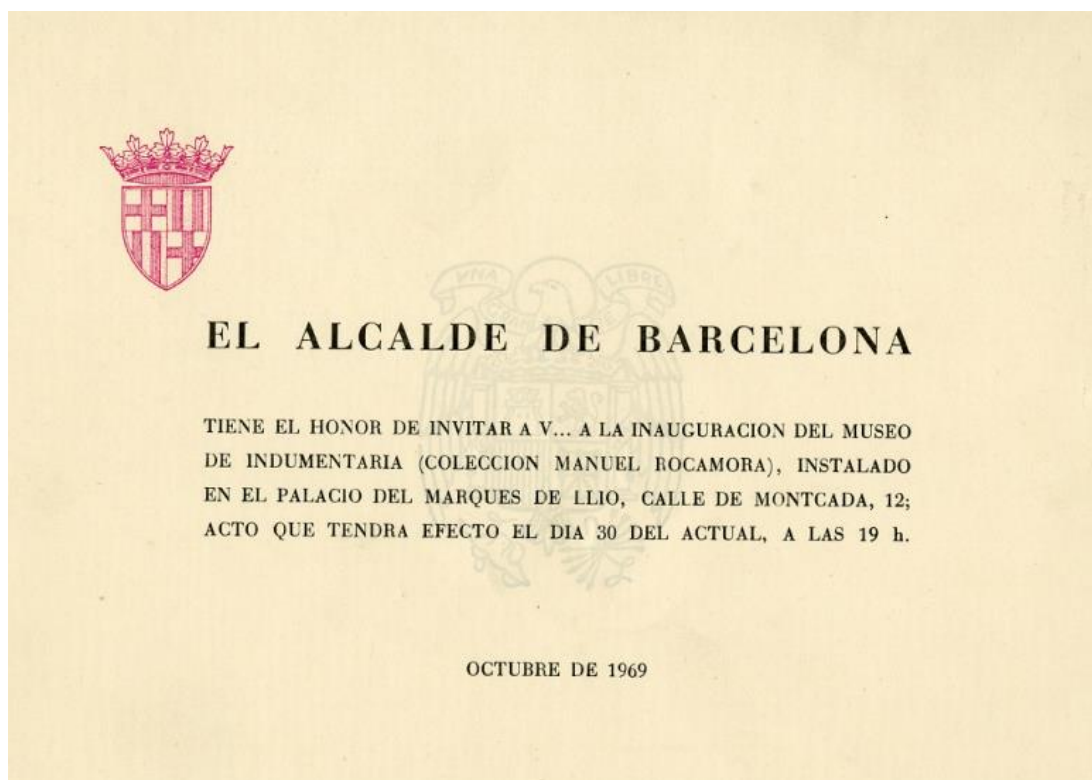

FIG. 48

Invitació a la inauguració del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

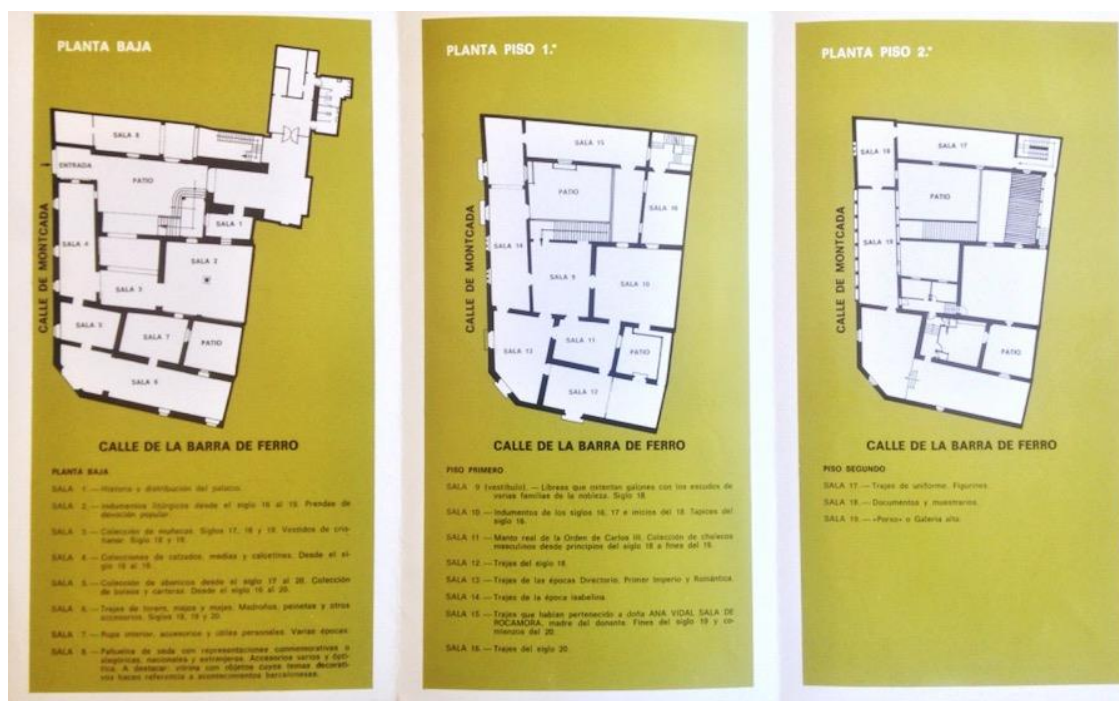

FIG. 49

Fulletó informatiu del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora mostrant la distribució de les sales i els continguts.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

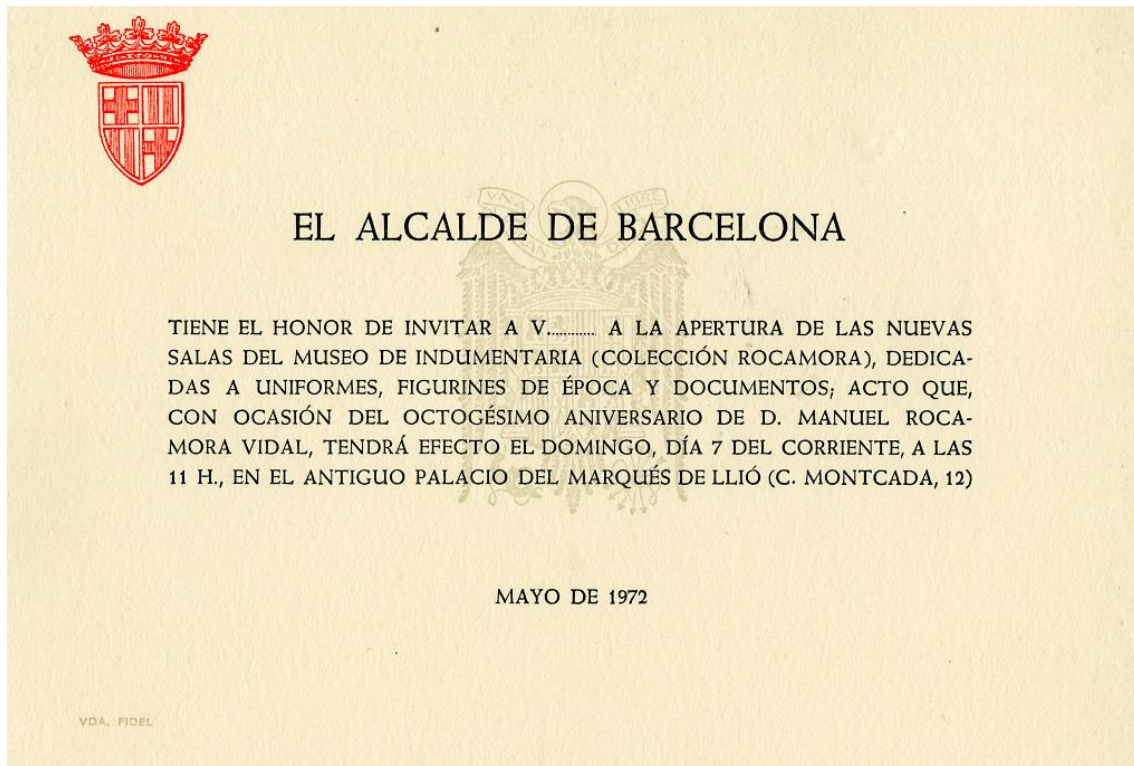
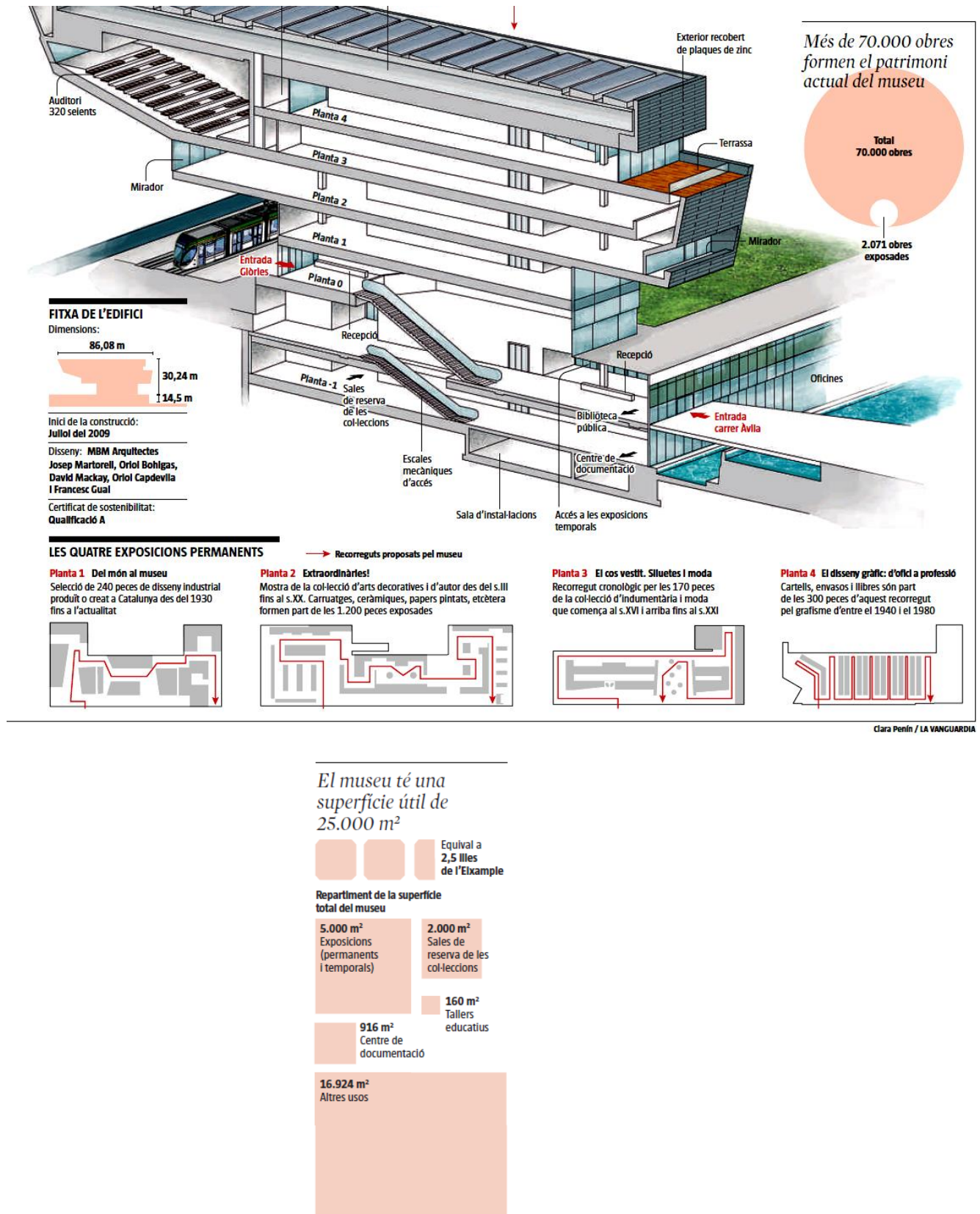

FIG. 50

Invitació a l'apertura de les noves sales del Museu d'Indumentària – Col·lecció Rocamora.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

Clara Perin / LA VANGUARDIA

FIG. 51

SESÉ, T. "Barcelona ja té casa per al disseny. Quatre col·leccions es reuneixen al gran edifici de Glòries", *La Vanguardia*, 11 de desembre de 2014, p. 30-31.

FIG. 52

Les sis úniques peces que el col·leccionista va reservar-se, conservades a la seu de la seva casa museu.

PONTOVA, R. “Conflicto sobre un patrimonio. La familia Rocamora plantea la devolución de su Colección”, *El Periódico*, 1 novembre 2008.

ANNEXOS

ANEX 1. CURRÍCULUM VITAE DE MANUEL ROCAMORA I VIDAL

Còpia del currículum de Manuel Rocamora i Vidal. Autor desconegut.

Arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona.

AYUNTAMIENTO DE BARCELONA
MUSEOS DE ARTE
Oficinas: Parque de la Ciudadela
BARCELONA-S.

MANUEL ROCAMORA VIDAL
=====

Nacido en Barcelona: 31 marzo, 1892 - (Plaza de Santa Ana, 7).

Alumno: Escuela Comercio de Barcelona.
Ocho cursos en la Escuela de Bellas Artes, discípulo de
Félix Mestre.
(Once Exposiciones en diversas galerías de
Barcelona de sus obras en pintura al óleo,
acuarela y grabado).

Políglota: francés, italiano, inglés, alemán.

Académico de "Academia Genealógica de Palma de Mallorca".
Miembro del Patronato del Museo Marítimo.
Socio corresponsal del Museo Canario.
Socio corresponsal de "Unione Nazionale Collezionisti d'Italia".
Socio de "Centre International d'Etude des Textiles Anciens", de
/Lyon.
Representante de España en el Primer Congreso Internacional de
Historia de la Indumentaria, en Venecia, 1952.
Sastre de Honor
Zapatero de Honor

Fundador de "Amigos de los Museos" (Con el Sr. Casas Abarca)
Fundador de "Cultura Musical"
Fundador de "Amigos de la Calle de Montcada" (con Dª Isabel Mlorach).
Socio de Honor de Amigos de los Museos (Nº 1 de la Entidad)
Medalla de Honor " " " "
Medalla de oro de pintura "Masriera", Academia de Bellas Artes de
/Barcelona.

Mención de Honor de "Barcelona, vista pels seus Artistes"

COLECCIONISTA de: Acrostática - Autógrafos - Cerámica - Dibujos -
Encuadernaciones - Mascarones de proa - Medallística - Muestra de
tiendas - Numismática - Pintura - Porcelana - Tarjetas de Visita:
(la más importante de España: seis mil ejemplares) - Vidrio.

DONATIVOS EFECTUADOS

Al Museo de Vico	Lote de Cerámica.
Al Museo de Vilafrenca	Lote de Botellas antiguas.
Al Museo de Vilanova	Lote de Cerámica
Al Museo de Tarrasa	Tejidos estampados.
Al Museo de Música de Barcelona..	Autógrafos, batuta, etc.
Al Museo Marítimo de Barcelona...	Maqueta de Mascarón de proa e Historial de la Casa Naviera SA- LA VIDAL, de Barcelona.

AYUNTAMIENTO DE BARCELONA
MUSEOS DE ARTE

Oficinas: Parque de la Ciudadela
BARCELONA-5

MANUEL ROCAMORA VIDAL

Al Museo Textil de Barcelona..... Piezas de Indumentaria, Tejidos, Figurines, etc. (antes del donativo total de su Colección).

LA COLECCION DE INDUMENTARIA

Empieza hacia los 18 años a recoger indumentos. Su señora madre, guardaba dos de sus vestidos de cada temporada; ello fué el origen de su Colección. Su primera intención fué evidenciar que en Barcelona y en toda España se había vestido tan elegantemente como en cualquier parte de Europa.

Las primeras adquisiciones se efectuaron en Barcelona, pero seguidamente se extendió el área de su búsqueda en las villas importantes de Cataluña, luego en Madrid, Toledo y, finalmente en toda la península. Sus frecuentes viajes por el extranjero ocasionaron nuevas adquisiciones y así integraron la colección, ejemplares de Italia (especialmente de Milán), Francia (el mayor número de piezas, originarias de París), Inglaterra, Alemania, Holanda, Bélgica, etc. La colección de piezas de majas y toreros proceden casi exclusivamente de Madrid.

EXPOSICIONES DE INDUMENTARIA

La primera tuvo lugar en el marco de su propia casa hacia 1920. En el año 1926 amplió su estudio del Palacio Giudice (c.Montcada, 25) donde instaló varias vitrinas con piezas de la colección.

En la Exposición Internacional de Barcelona (Segunda época, 1930), prestó un gran número de ejemplares para su exhibición.

Asimismo participó en el Primer Salón del Arte del Vestir (Montjuich, año ---) (con el Sr. Pich Y Pont)

También colaboró con la prestación de sus mejores piezas del siglo XVIII en una Exposición patrocinada por la Reina Victoria y la duquesa de Parcent, que tuvo lugar en Madrid en el año -----

1933.- En este año se instala en su nuevo domicilio (c.Ballester, 12) toda su colección en vitrinas que ocupan casi todo el primer piso de la torre.

En el mismo año 1933 se exhibe toda su colección en el Palacio de Pedralbes.

En 1935 se instala en el mismo Palacio de Pedralbes los indumentos que, procedentes de varios donativos suyos formaba la Colección de Indumentaria de los Museos de Arte.

En 1945 colabora en la Exposición organizada por los Institutos Franceses de Barcelona y Madrid en el Palacio de La Virreina de Barcelona, con ejemplares de desde 1830 a 1930.

Igualmente cede objetos de su colección en la Exposición "Los Accesorios de la Moda" organizada por los Amigos de los Museos en el mismo Palacio de la Virreina.

- 3 -

AYUNTAMIENTO DE BARCELONA
MUSEOS DE ARTE

Oficinas: Parque de la Ciudadela
BARCELONA-5

MANUEL ROCAMORA VIDAL

EXPOSICIONES DE INDUMENTARIA - (continuación: otras colaboraciones)

También cede varias piezas de cuero para la Exposición de "Cueros de Arte" celebrada en el año 1953 en el Palacio citado.

1952.- Cede para la Exposición "El Indumento Infantil" del VIII Congreso Nacional de Pediatría un interesante lote de gorritas y calzados infantiles.

1957.- Con el Colegio del Arte Mayor de la Seda, organiza e instala la Exposición de Indumentaria en el Palacio del Marqués de Comilla.

1964.- Exposición "Tejidos de Ayer, vistos Hoy", en la II Lonja Textil de España.

1965.- Exposición "Moda Masculina" - Palacio de Naciones

1965.- Exposición "L'Elegance du bas" " " " "

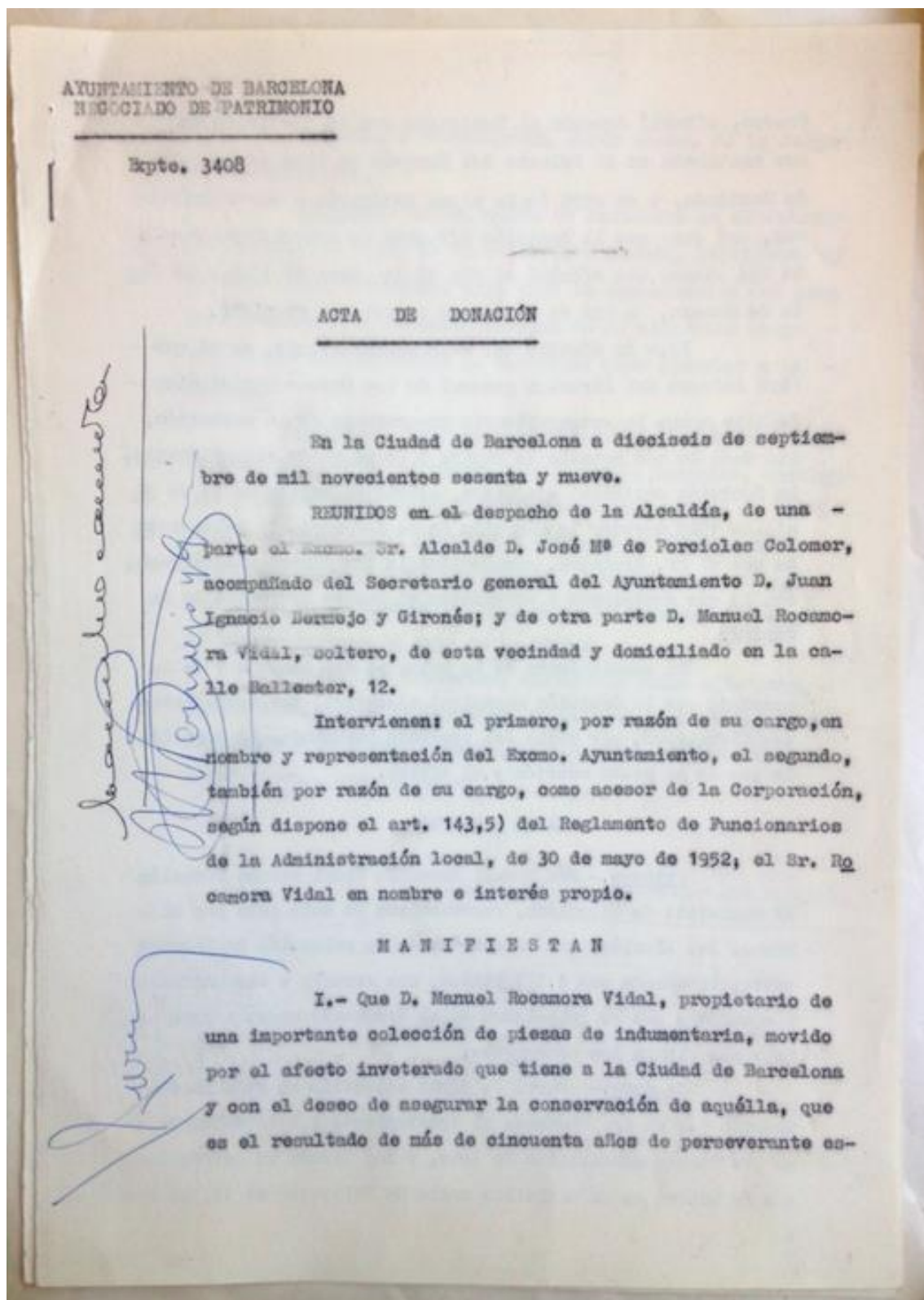
1969.- Certamen de la Moda Masculina

OTRAS ACTIVIDADES

Fué uno de los principales organizadores, juntamente con Dª Isabe Llorach de la Fiesta conmemorativa del Centenario del Romanticismo (Año 1930), que tuvo lugar en Barcelona, en el llamado Laberinto Horta. Asistieron en la Fiesta la familia Real. Los vestidos de la época Romántica que lucían señoritas de la sociedad barcelonesa, son inspirados por el coleccionista.

**ANNEX 2. ACTA DE DONACIÓ DE LA COL·LECCIÓ D'INDUMENTÀRIA DE
MANUEL ROCAMORA A L'AJUNTAMENT DE BARCELONA.**

Arxiu de la Fundació Cultural Privada Rocamora.

fuero, ofreció donarla al Municipio con la condición de que sea instalada en el Palacio del Marqués de Llió de la calle de Montcada, o en otro de la misma categoría y características, así como que la donación ofrecida se concentrara con la de 294 piezas que efectuó el día 12 de enero de 1935 a la Junta de Museos, a fin de que ambas estuvieran reunidas.

II.- En méritos del expediente incoado, en el que obra informe del Director general de los Museos municipales de Arte sobre la extraordinaria importancia de la colección, sin duda la más notable de España y de un valor insustituible, la Comisión municipal ejecutiva, acordó en sesión de 11 de junio de 1969 aceptar la donación de la indumentaria coleccionada por el Sr. Rocamora, agradeciéndole tan importante entrega, con la que contribuye a acrecentar el acervo artístico de la Ciudad.

En cumplimiento de la voluntad del donante y de lo acordado por la Comisión municipal ejecutiva, los comparecientes formalizan, por medio del presente documento, la donación de que se ha hecho mención y, al efecto,

HACEN CONSTAR

Primero.- Don Manuel Rocamora Vidal otorga donación al Municipio de Barcelona, representado en este acto por el Excmo. Sr. Alcalde, que la acepta, de su colección de indumentaria, integrada por 4.187 piezas, con arreglo a las unidades y conceptos que se relacionan en el documento anexo a este acta y que firman los otorgantes.

Segundo.- Parte de dicha colección ha sido ya entregada por el Sr. Rocamora al Ayuntamiento y está colocada en los Museos municipales de Arte, y las piezas no entregadas aun se hallan en su domicilio calle de Ballester nº 12, en ca-

lidad de depósito, a disposición, desde ahora, de la Corporación municipal.

Tercero.— La colección se instalará en el Palacio del Marqués de Llió, de la calle de Montcada, habilitado como Museo para albergarla allí bajo la denominación del generoso donante y en recuerdo perenne de su admirable rasgo — con el que así demuestra su encendido amor ejemplar a la Ciudad.

Cuarto.— La Dirección general de los Museos municipales de Arte de Barcelona velará por la custodia, vigilancia y conservación de la colección que se exhibirá al público con arreglo a las normas que disponga el Ayuntamiento — previa consulta y asesoramiento del donante. El Museo que contendrá dicha colección figurará en el Catálogo municipal de Museos y obras de arte de la Ciudad.

Todos los presentes, después de leída este acta, — muestran su entera conformidad, se afirman y ratifican en su contenido y la firman conmigo el Secretario general del Excmo. Ayuntamiento, que certifico.

[Handwritten signatures in blue ink, including a large signature on the left and another on the right, with a horizontal line above the latter.]

ANNEX 3. DISTRIBUCIÓ DE LES PECES D'INDUMENTÀRIA A LES SALES DEL MUSEU.

Tal com ens informa Pilar Tomás a un document mecanografiat conservat a l'arxiu CDOC del Museu del Disseny de Barcelona, els objectes eren agrupats per conceptes, excepte alguna excepció convenient, segons la següent pauta:

I. Indumentària

1. Vestits femenins:
 - a. Complets
 - b. Bruses, corses i cossos
2. Vestits masculins:
 - a. Complets (o capes o casaques)
 - b. Armilles
3. Vestits infantils:
 - a. Complets
 - b. Vestits de *mantilla*
 - c. Altres peces d'indumentària infantil
4. Induments de torero, *majos* i *majas*
5. Peces diverses
6. Sabates (babutxes, borseguins, botes, xinel·les, mocassins, sandàlies, sabates i sabatilles, etc.)
7. Lligues
8. Mitges i mitjons
9. Barrets i tocats
10. Tirants

II. Accessoris d'indumentària

Ventalls, bastons, boes, bosses i moneders, botons, carteres, cintes, cinturons, corbates, xals i similars, davantals, encaixos, galons, guants i midons, sivelles, maniguets, *mantillas* i similars (*madroños*, toquilles, etc.), mocadors de butxaca, pintes i parassols.

III. Peces litúrgiques i de devoció popular

IV. Annexos.

1. Joies (braçalets, fermalls, collars, *chatelaines*, diademes, penjolls, medallons, *pendentifs*, arracades, anells, etc.)
2. Lents (lents, bessons de teatre, ulleres, impertinents, etc.)
3. Mostraris (galons, encaixos mecànics, sivelles, botons, colors per a teles de seda, ploms, *labores de adorno*, passamaneria, rets, teles...)
4. Nines (nines i vestuari de nines)
5. Mocadors (commemoratiu d'efemèrides, amb escenes de successos polítics o històrics, amb representacions al·legòriques, etc.)
6. Sonalls
7. Útils personals (buiracs de sastre, capsos, encensers, petaques, rellotges i claus de rellotge, pipes, polseres, targeters, etc.)
8. Varis (útils de venedor, utensilis per a les *labores*, brodats i teixits).

V. Biblioteca d'indumentària

1. Llibres
2. Figurins
3. Documents

**ANNEX 4. CARTA DE JOSEP CASAMARTINA I VICTÒRIA COMBALIA
ENVIADA ALS DIVERSOS AGENTS DE L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA.**

Carta enviada per Josep Casamartina i Victòria Combalia, el 19 de novembre de 2008, on s'exposa la seva postura respecte al desmantellament del MTIB i es demanen responsabilitats respecte aquesta actuació, exigint el retorn de la col·lecció al seu emplaçament original.

La carta és enviada a:

José Montilla Aguilera, President de la Generalitat de Catalunya.

Joan Manuel Tresserras, Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya.

Josep Maria Carreté, Director General de Patrimoni de la Generalitat de Catalunya.

Jordi Hereu, Alcalde de Barcelona.

Carles Martí, Regidor de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

A continuació s'exposa el text complet que integrava la carta esmentada.

Barcelona 19 de novembre de 2008

El passat mes setembre vam iniciar la recollida de signatures del manifest que hem redactat contra el desmantellament del Museu Textil i d'Indumentària, MTIB, del carrer Montcada de Barcelona. Vam presentar l'esmentat manifest a la premsa i es va llegir públicament a la galeria Joan Gaspar de Barcelona, el dia 1 d'octubre, amb gran assistència de públic que va mostrar-se totalment receptiu amb el tema. Fins ara, s'han adherit més de 250 persones, en bona part personalitats de la vida cultural catalana i en algun cas també de l'estranger, a més d'un nombre considerable de la societat civil, en molts casos donants del MTIB. Només de l'àmbit de la moda, en concret, han signat el present manifest noms tan destacats com Manuel Pertegaz, Antoni Miró, Josep Font, Roser Marcé, Elissa Lacambra –continuada de Carmen Mir–, Lydia Delgado, Isabel de Pedro o Lluís Sans –de la casa Santa Eulàlia–, a més del cèlebre dissenyador parisenc Azzedine Alaïa que, al seu dia va contribuir a la col·lecció del museu amb algunes peces dissenyades per ell.

La majoria d'aquestes persones estan francament descontentes amb el fulminant desmantellament del MTIB, sense que s'hagi donat a ningú cap explicació. Són gent que desinteressadament ha regalat peces sovint de gran valor perquè siguin gaudides per tothom i per augmentar el patrimoni català. Considerem que, tret d'algunes excepcions, Catalunya tracta molt malament els seus mecenes i donants, en un exemple de falta de cultura museogràfica i també de professionalitat, un fet que a la llarga provocarà la total absència de possibles donacions, no tan sols tèxtils si ó de qualsevol altra mena.

Nosaltres demanem responsabilitats de tota aquesta actuació i que les col·leccions del MTIB retornin al seu emplaçament original, degudament condicionat. Per part de l'Ajuntament de Barcelona, fins ara responsable del MTIB, se'ns diu que tot estarà molt ben col·locat al Palau de Pedralbes i, posteriorment, al nou Museu del Disseny. Malgrat que s'hagi fet un esforç per conservar bé les peces, amb nous compactes i magatzems, no entenem perquè en lloc de millorar un museu existent, ben situat i amb moltes possibilitats, s'hagi tancat i el contingut es traslladi provisionalment a un lloc fora del centre, i s'hagin malgastat els diners que s'haurien d'haver revertit al propi museu.

Josep Casamartina i Parassols

Bosch i Cardellach, 62, 1er

08202 Sabadell

jcasamartina@telefonica.net

Victoria Combalia i Dexeus

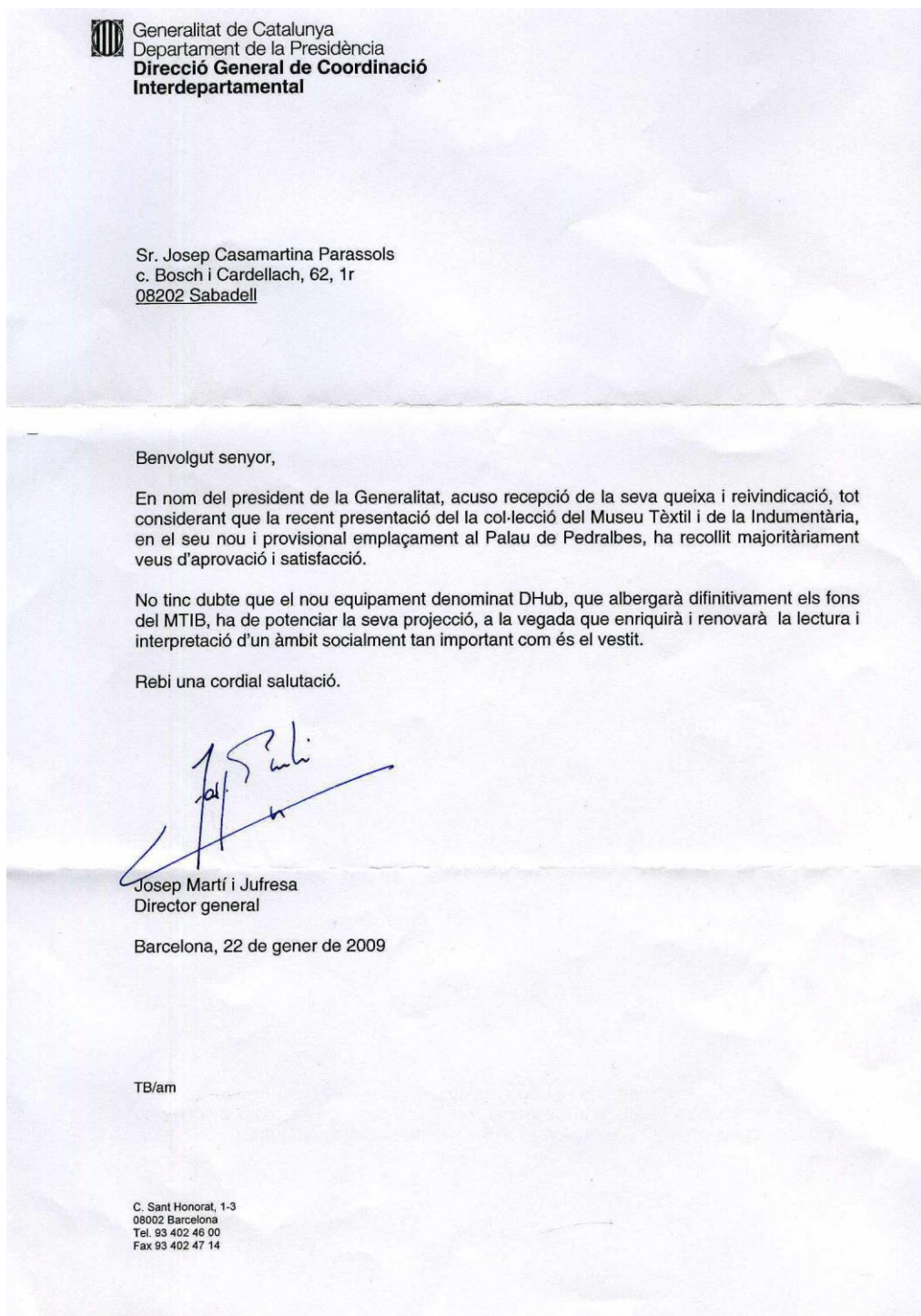
Dr. Carulla, 60, 2on, 2a

08017 Barcelona

victoriacombalia@gmail.com

ANNEX 5. RESPOSTA DE LA PRESIDÈNCIA DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA A LA CARTA DE CASAMARTINA I COMBALIA.

Carta enviada per Josep Martí i Jufresa, director general del Departament de la Presidència de la Generalitat de Catalunya, com a contestació a la carta anteriorment enviada per Josep Casamartina i Victòria Combalia.

ANNEX 6. EL COS VESTIT. LA NOVA EXPOSICIÓ DEL MUSEU DEL DISSENY DE BARCELONA.

En una època en la que comencem a valorar la manera de vestir fins al punt de fer-la entrar als museus amb tota normalitat, si parlem de canvis ens podem trobar amb moltes sorpreses: a una època revolucionària com la caiguda del règim aristocràtic a finals del segle XVIII en segueix una de conservadora, com és el segle XIX, ple de cotilles tan ajustades com la moral social victoriana. Aquesta és una de les moltes reflexions que ens ofereix l'exposició *El cos vestit, siluetes i moda. 1550 -2015* presentat al tercer pis del DHUB.

L'exposició *El cos vestit* combina la museologia, la història del vestit i els estudis sobre el cos per una relectura de la col·lecció del museu, amb un conjunt de vestits, siluetes i volums diferents. Segons les seves comissàries, la instal·lació és tan important com el contingut en l'exposició, ja que és una narració complexa i que s'explica espacialment. La selecció dels vestits de la col·lecció mostra els que millor mostren les accions, les siluetes i els volums. La forma de presentació és tridimensional, sobre un suport (maniquins de fusta) respectuós amb el vestit, que els mostra amb tot el seu volum i que assenyalava la part del cos que es veu modificada per cada època. La superfície de l'espai expositiu és de 650 m².

El disseny de l'espai, de Julia Schulz-Dornburg Arquitectos en col·laboració amb Eugenia Troncoso, presenta dos itineraris que recorren en paral·lel. D'una banda trobem els vestits de la col·lecció i d'altra un *timeline* gràfic (textos que contextualitzen el moment i imatges contemporànies a cada època que emfatitzen el concepte). La mostra discorre cronològicament y cada àmbit es correspon a una gran vitrina on es disposen els vestits per tal que puguin ser contemplats des de diversos punts de vista, amb l'ajuda de miralls.

No es tracta d'una presentació escenogràfica, però els personatges es relacionen entre ells creant contrastos o ressaltant similituds. A cada sala hi ha una tarima elevada mostra quatre personatges i una imatge, que resumeixen la relació entre el cos i el vestit d'aquella època.

La il·luminació, obra d'Antoni Rueda, reforça el concepte de l'exposició gràcies a un fons de llum i color que marca la silueta dels personatges, i després amb focus aïllats que reforcen les tres dimensions en els límits marcats per la conservació preventiva del patrimoni. L'espai esdevé fosc i íntim, i convida a reflexionar individualment sobre què estem fent amb el nostre cos, després de veure els canvis cíclics i accelerats que ens imposa la moda i els seus canons de bellesa.¹³³

Els vestits llueixen perfectes després de ser restaurats i els maniquins estan col·locats ajustant-se a la mida real del vestit i de la persona que el duia. Les peces provenen de la col·lecció Rocamora i d'altres donacions i compres, i estan majoritàriament vinculades a casa nostra.

Vitrines de l'exposició *El Cos vestit. Siluetes i moda. 1550 – 2015*.

Com s'explica al catàleg de l'exposició, dissenyat per Azuanco, l'objectiu és presentar un diàleg entre la història del vestit i l'espectador, cosa que s'aconsegueix gràcies a les constants referències a la història de l'art coetani i als vídeos que s'incorporen al llarg del recorregut, de forma molt didàctica.

¹³³ VENTOSA, S.; BASTARDES, T. "El cos vestit. Visualització i crítica de la moda", *La Vanguardia*, 2 de desembre de 2009.

Trobem vestits d'autors desconeguts de l'antiguitat lligats a grans noms del nostre país – Cristóbal Balenciaga, Asunción Bastida, pedro Rodríguez, manuel Pertegaz, Carmen Mir o Paco Rabanne –, així com grans referents universals com l'anglès Charles Frederick Worth (1825-1895), considerat el primer creador d'Alta Costura de la història. També podem apreciar peces d'artistes com Mariano Fortuny, a tocar de dissenyadors contemporanis com Antoni Miró, Margarita Nuez, Sybilla, Roser Marcé, Josep Font, Josep Abril, Amaya Arzuaga, Miriam Ponsa o Manuel Bolaño.

Més que exhibir una sèrie de peces d'autor, el que es proposa l'exposició és posar de manifest com al llarg de la història el vestit ha anat variant la silueta del cos, eixamplant-lo, creant volums mitjançant estructures interiors; reduint-lo, fent més petites les formes naturals del cos, especialment el tòrax i la cintura; allargant-lo, estirant-lo per que sembli més llarg; perfilant-lo, marcant les formes; i també destapant-lo, insinuant la silueta i mostrant tot allò que estigui permès.

Aquesta premissa és de la que se serveixen les comissàries per presentar-nos els diversos tipus de roba o complements que s'han utilitzat en moda per canviar l'aparença del cos. Enagots, mirinyacs, polissons, xals, capes, corses, gipons, sostenidors, cinturons, sabates de taló i plataformes, pentinats, barrets, vestits amb llargues cues, mitges i guants, camises de punt o teixits elàstics, teixits transparents, vestits curts, sense mànigues o escotats.

La tesis s'estructura a l'entorn d'onze àmbits, un delicat als elements amagats sota el vestit i els deu restants mostren els elements exteriors de roba que potencia cada època, cosa que ens fa constatar que la compressió i l'alliberament del cos apareix cíclicament en la història, i que sense dubte és quelcom lligat a la moral i a l'estètica dominants en cada moment.¹³⁴

¹³⁴ D.G., M. “De cómo el vestido modeló el cuerpo”, *Cultura(s) de La Vanguardia*, 3 desembre 2014, p. 20-21.

ANNEX 7. LLISTA D'ADHESIONS AL MANIFEST A FAVOR DEL MTIB.

Modistes y dissenyadors de moda

Manuel Pertegaz, Antonio Miró, Azzedine Alaïa, Josep Font, Elissa Lacambra Pirla [Carmen Mir], Lydia Delgado, Roser Marcé, Lluís Sans (Santa Eulàlia) i Isabel de Pedro.

Dissenyadors, joiers i persones relacionades amb el món de la moda

Margarita Rivièr (historiadora de la moda i periodista), Chelo Sastre (dissenyadora de joies), Pilar Garrigosa (dissenyadora de joies), Pilar Díaz de Quijano (co-fundadora del Instituto Español de la Moda), Manuel Outumuro Conde (fotògraf de moda i comissari d'exposicions), Susana Frouthmann (co-fundadora de la Passarel·la Gaudí), Glòria Jover (dissenyadora), Montserrat Plana (néta de Pedro Rodríguez), Pilar Pasamontes (historiadora de la moda), Roselyne Lombard (comissària exposicions de moda), Dolors Giró Ferran (Cap del Departament de moda de l'Escola Superior de Disseny ESDI), Carmen Cazcarra (directora de Cazcarra Image Group) i Teresa Carbonell i Busoms (dissenyadora i ex-professora d'estampats de l'Escola Massana).

Dissenyadors

Miguel Milà, Josep M. Massana i Flotats, Toni Miserachs, Núria Ruiz, Rossella Lombardozi.

Institucions

Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, María del Carmen Trías Blay vda. Rocamora (Fundació Cultural Privada Rocamora), Manuel Rocamora Trias (Fundació Cultural Privada Rocamora), Marcos Rocamora Pellicer (Fundación Cultural Privada Rocamora), Tatiana Rocamora Trias (Fundación Cultural Privada Rocamora), Antonio Rocamora Trias (Fundación Cultural Privada Rocamora), Ramón Baiget Viale de Montbello (advocat col. SOS Monuments i Delegat a Catalunya de la Fundación de Casas Historicas y Singulares), Anna Maria Casanovas (Associació Antoni de Montpalau pel col·leccionisme i la difusió del tèxtil), Joan Oliver (Director del

Departament d'Història de la Universitat de Barcelona) i Jaume Ciurana i Llevadot (Regidor de CiU a l'Ajuntament de Barcelona).

Artistes

Francesc Torres, Nazario, Evru (Albert Porta Muñoz), Frederic Amat, Teresa Lanceta, Perico Pastor, Alicia Rios, Dominica Sanchez, Ignacio Quiñones Fábregas, Benet Ferrer i Boluña, Miguel Condé, Maribel Vidal Quadras, D'Eiros-Luïsa Fernández i Juliet Pomés.

Fotògrafs

Colita (Isabel Esteva), Leopoldo Pomés, Manel Esclusa, Mariano Zunzunaga Schröder, Paco Elvira i Miguel Trillo.

Actors

Jeannine Mestre, Amparo Moreno, Enric Majó i Serena Vergano.

Arquitectes

Carlos Ferrater, Norman Cinnamond, David Ferrer, Pere Gaspar i Farreras, Josep M. García Fuentes, Leopoldo Gil Nebot, Antoni Bonet Armengol, M. Ángeles Tagarro Bas i Fabian Gabriel Pérez.

Escriptors i periodistes

Narcís Comadira, Miquel de Palol, Cristina Peri Rossi, Lluís Permanyer Toni Marí, Francesc Parcerisas Vazquez, Mercè Ibarz, José Corredor-Matheos, Josep Ma Cadena, Erika Bornay, Ana Díaz Plaja, Gummer Fuentes , Anna Maria Saludes Amat, Mercedes Clapés i Karin Leitz.

Crítics d'art, comissaris independents i treballadors de museus

María de Corral, Alicia Chillida, Juan José Lahuerta, Alicia Vacarizo (Fundació Palau), Sara Puig (Fundación Francisco Godia), Maria Lluïsa Borràs, Daniel Giralt-Miracle, Lydia Oliva, Maria del Mar Arnús, Josep de C. Laplana (Museu de Montserrat), Plàcid Garcia-Planas, Elvira Maluquer Vda. de Joan Hernadez Pijuan, Lola Jiménez-Blanco, Glòria Bosch, Josep Bracons (UOC), Joan Fugueta, Manel Foraster, Maria Josep Balsach, Àlex Mitrani, Jaume Vidal Oliveras, Teresa Grandas, Marta Mompó, Mercedes Vilanova Ribas, James C. Townsend, Flavia Company Navau, Eliseu Trenc, Montserrat Carné, Albert Mercadé, Lluís M. Todó, Ana Caballé, Elvira Gaspar i Farreras, Rosa Maria Subirana Torrent, Inés Arquer, Paula Llull, Imma Gómez Pelegrin, Enrique García-Herraz, Yoonah Kim Park, Esther García Portugués, Miguel Ángel Codes Luna, Ramon Casale i Soler i Carme Ortiz Valeri.

Galeristes

Joan Gaspar i Farreras, Núria Ridameya Ametller, Manuel Barbié Nogaret, Artur Ramon i Navarro, Jordi Umbert Pons (Galeria Artur Ramon), Joan Anton Maragall, Margaret Metras, Dolors Junyent, Armand Torra i Junyent, Joan Torra i Junyent, Meritxell Torra i Junyent i Montse Serres.

Empresaris

Lluís Bassat, Gabriel Masfurroll Lacambra, Josep Maria Garcia-Planas Marcet, Joan Garcia-Planas Marcet, Xavier Gallostra Pedemonte, Carlos Enrich i Raimon Sanfeliu Castella.

Metges

Lluís Salvador Carulla, Oriol Gaspar, Glòria Gimenez, Charo García-Verde, Joaquim Camps, Manuel Quintana Casany, Carmen Galard, Josep Carrió i Margarita Sentís Hortet.

Societat civil

Carmen Mateu de Suqué, Maria Teresa Bertrand, Francisco de Sert, Comte de Sert, Paz Corominas Guerin, Lluís Carulla, Montserrat Dexeus Trias de Bes, Concepció Malagrida Pons de Cors, María Garrigues-Walker, Lola Mitjans , Alejandra Riera de Habsburgo-Lorena, Fernanda Rocamora Torrents, M. Luisa Fortó Rocamora, Margarita Masoliver Rocamora, Francisco Rocamora Torrents, Margarita Rocamora Luna, M. del Rosario Fortó Rocamora, María Teresa B. de Santos Torroella, Manuel Masoliver Pons, Catherine Sagnier, Ana Sentís Álvarez, Isabel Planas, Maria Eugènia Pujala Lence, Baldomero Montaner Casanella, Ana Dexeus Madí, Cuqui Milà, Marta Uriach Torelló, Arena Miserachs Barba, Tere Pérez, Mercedes Güell, Francisca Graells de Reynoso, Reyes de Molina Gorina, Pere Fradera, Cécile Dedieu Augé, Joaquin López Veraza, Enric Bosch i Ribé, José Castella López, Dominique Llovera Blin, Claudio Möller, Montserrat Pla i Soler, Isabel Álvarez Valls, Carme Plaza Arqué, Miquel Vila, José M. Casabó Suqué, Josep M. Carreras Puigdemongas, Ana Maio, Montse Arraut, Elsa Plaza Müller, Danielle Farnoux, Isabel Escalas Llimona, Alicia Núñez, Diego García, Eva Fontanals Andreu, Montserrat Ridameya Ametller, Joan Ricomà Vendrell, A. M. Carmen Ramos Díaz, Isabel Serra i Freixa, Luis Sotillo Martínez, Toni Gelabert, Ángel Vilalta Bernet, José García Navas, Sergio Sagnier Hausmann, Maria Josep Álvarez Les, Alícia Porras i Porqueras, Ignacio Sagnier Valiente, Sandra Ripoll Badia, Carlos González Clarós, Ana Sentís Álvarez, Roser Busquets Padros, Glòria Escala i Romeu, María-José Vela González, Maria-Paller Casas Vilalta, Mercè Mampel, Teresa Sarrias Cruxent, Carmen García Portabel, Maria Roure Martorià, Carles Carvajal Faura, Francesca Minguella Rubió, Josep M. Camps i Codina, M. Carme Farré Sanpera, Maria Jesus Catalan, Magdalena Mallol i Bosch, Rosa Gutiérrez Herranz, Sandra Freitas García, Diego García Imbernon, Eva Fontanals Andreu, Carles García Cruset, Inmaculada Barri Ragué, Joan Mas Garriga, Joan-Artur Roura i Comas, Germán Peraire Vivas, Montserrat Thió, Rudolf van Rosmalen, Francesc Regi Venque, Josep Acedo Casals, Claudine Pams Guichard de Borrell, Feliciano Huertas Hernandez, Josep Ramon Borrell, Quim Pons, Lluís Riera Figuerola, Lluís Aparicio Llorba, Josep Gargante i Pujol i Júlia Triay Florit.